

ÇALIŞMA GRUPLARININ 2016 YILI RAPORLARI

ANKARA - 2017

DEĞERLİ ÜYELERİMİZ,

Tohum Sanayicileri ve Üreticileri Alt Birliği (TSÜAB), “5553 Sayılı Tohumculuk Kanunu” ve bu Kanun gereği hazırlanmış ve Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına onaylanmış olan Tüzük çerçevesinde faaliyetlerini sürdürmektedir.

TSÜAB’a Tohumculuk Kanunu ve Tüzüğü çerçevesinde verilen görevlerden birisi de; tohumculuk sektörü ile ilgili kararların oluşmasına yardımcı olmak üzere, öneriler ve raporlar hazırlamak ve bunları Türkiye Tohumcular Birliği ve Bakanlığa sunmaktır.

TSÜAB, bu görevinin içeriğine uygun olarak hazırlamakta olduğu öneri ve raporlarında, üyelerinin görüşlerini ve önerilerini dikkate almakta, kurumsal anlamdaki görüş ve önerilerini bu esaslara göre oluşturmaktadır.

Bu bağlamda TSÜAB tarafından, sektörün bütün paydaşlarının bizatihi katılım veya yazılı görüşleri ile yer aldığı çalışma grupları oluşturulmuştur. TSÜAB, 2009 ve 2010 yıllarında gerçekleştirdiği çalışma grubu sonuçlarını “GRUP RAPORLARI” olarak yayımlamıştır.

2011 yılında da Çalışma Grupları tarafından hazırlanan raporlar, TSÜAB Çalıştayında tüm üyelere sunulmuş ve kitap halinde düzenlenerek 2012 yılında yayımlanmıştır.

Tohumculuk Sektörü ülkemizde çok hızlı bir değişim göstermektedir. Hâlihazırda tohumculuk sanayisinin ivedi çözüm bekleyen bazı sorunları devam ederken, diğer taraftan da sektörün dinamizminden kaynaklanan yeni sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Tohumculuk sanayinin konusunu oluşturan farklı türlerin yer aldığı bitki gruplarının, her birinin kendilerine özgü sorunları, tespitleri ve farklı çözüm önerileri vardır.

Üyelerimizin gönüllülük esasına dayalı olarak oluşturulan Çalışma Grupları, TSÜAB Yönetim Kurulu’nun gayretleri ile 2016 yılında yeniden aktif hale getirilmiş ve 6 çalışma grubu halinde çalışmalarına 2016 yılı sonuna kadar devam etmişlerdir.

2016 yılı Çalışma Grupları; “Hububat Çalışma Grubu, Çayır Mera Yem Bitkileri ve Yeşil Alan Çim Bitkileri Çalışma Grubu, Yemelik Tane Baklagil Çalışma Grubu, Patates Çalışma Grubu, Sebze Çalışma Grubu ve Endüstri Bitkileri Çalışma Grupları” başlıkları altında, her biri kendi alanlarında bir dizi toplantılar ve çalışmalar yapmak suretiyle kendi gruplarına ait taslak raporları hazırlamıştır. Endüstri Bitkileri Çalışma Grubu altında; Mısır, Yağlı Tohumlar, Pamuk ve Şeker Pancarı Alt Çalışma Grupları bulunmaktadır.

Hazırlanan bu taslak raporlar, 22-23 Aralık 2016 tarihinde Antalya’da düzenlenen Sayın Bakanın da değerli katılımıyla gerçekleştirilen **“Milli Tarımda Tohumculuğun Rolü ve Geleceği”** konulu TSÜAB Çalıştay programı çerçevesinde değerlendirmeye tâbi tutulmuştur. Bu değerlendirme sırasında taslak raporlar; tüm üyelerimize, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının ve üniversitelerin temsilcilerine sunulmuş ve her biri üzerinde tartışmalar yapılarak görüş ve öneriler oluşturulmuştur.

Bütün bu süreç sonucunda, her bir çalışma grubu raporu TSÜAB sekretaryası tarafından -esasî muhafaza edilmek suretiyle- redakte edilerek “ TSÜAB ÇALIŞMA GRUPLARI 2016 YILI RAPORLARI” adı altında bu kitapta yer almıştır.

TSÜAB olarak, bu Yayın’ın sektörümüzün sorunlarını çözmede ve tohumculuğumuzun geliştirilmesinde beklenen faydayı sağlamasını ve tüm üyelerimize, sektör paydaşlarımıza ve Türk Tarımına yararlı olmasını diler, saygılar sunarım.
25/09/2017

Burhanettin TOPSAKAL
TSÜAB Yönetim Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

HUBUBAT ÇALIŞMA GRUBU RAPORU.....	7
ENDÜSTRİ BİTKİLERİ ÇALIŞMA GRUBU	23
PAMUK VE SOYA ALT ÇALIŞMA GRUBU	25
YAĞLI TOHUMLU BİTKİLER ALT ÇALIŞMA GRUBU RAPORU (AYÇİÇEĞİ, KANOLA, ASPIR)	34
ŞEKER PANCARI ALT ÇALIŞMA GRUBU RAPORU	52
MISIR ALT ÇALIŞMA GRUBU RAPORU	61
PATATES ÇALIŞMA GRUBU RAPORU.....	81
ÇAYIR MERA VE YEM BİTKİLERİ, YEŞİL ALAN ÇİM BİTKİLERİ ÇALIŞMA GRUBU RAPORU	97
YEMEKLİK TANE BAKLAGİL ÇALIŞMA GRUBU RAPORU	109
SEBZE ÇALIŞMA GRUBU RAPORU	121

HUBUBAT ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

BAŞKAN

Alptekin İLGÜN

Alp Tarım İlaçları Paz. San. Tic. Ltd. Şti.

BAŞKAN YARDIMCILARI

Hüseyin UÇAR

Harman Tarım Tohum.ve Gıda Paz.Tic Ltd Şti.

İbrahim TORUK

Sarı Tohumculuk San. ve Tic. Ltd. Şti.

Ahmet OĞUL

Oğul Tarım Ürünleri ve Tohumculuk

Kadirhan TEKCAN

Tekcan Tarım Toh.Gıda ve Tar.Ürün.San.Tic.Ltd.Şti.

RAPORTÖRLER

Taşkın EROL

Kırıkkale Üniversitesi

Bekir Artam ATALAY

Ata Tohumculuk İşl. San.Tic.A.Ş.

KOORDİNATÖR ÜYE

Ayhan ATALAY

TSÜAB Yönetim Kurulu Üyesi

Dr. Abdulkadir KIRAN

TSÜAB Yönetim Kurulu Üyesi

TÜRKİYE HUBUBAT TOHUMU SEKTÖRÜ

MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. GİRİŞ

Tarımsal üretimin başlangıç materyali olan tohum aynı zamanda insan medeniyetinin de avcı toplayıcı toplumdaki yerleşik hayata geçmesinin başlıca sebebi olmuştur. Tohum geçtiğimiz birkaç yüzyıla kadar mübadele yoluyla yayılım göstermiş, ticari anlamda bir değer ortaya çıkarmamıştır. Mahsulden tohumluk ayrılıp kullanılması 19. yüzyılın sonundan itibaren çoğu üründe giderek azalmış ve tohumluk ticari bir nitelik kazanmıştır.

Tarımsal üretimin başlangıcı tohumdur. Tohum, gıda zincirinin ilk halkasını, biyolojik ve kültürel çeşitliliğin ise temelini oluşturur. Sertifikalı tohum fiziksel, biyolojik ve genetik değer bakımından özellikleri belirlenen ve resmi makamlarca bu özellikleri belirlenen materyal demektir. Bitkisel üretim materyali olan tohum, ülkelerin tarım sektörleri için stratejik bir öneme sahiptir. Günümüzde tohum sadece tarımsal bir girdi değil aynı zamanda teknoloji kullanılarak elde edilen ve yüksek gelir getiren ekonomik değere sahip bir üründür.

Sertifikalı tohumluk, verimliliğin ve üretimin artırılmasında, üretim maliyetinin düşürülmesinde tarım sektörünün en temel ve en önemli girdisidir. Üretim ve verimin artırılması için yetiştirme tekniği metotları, arazi ıslahı, sulama, mekanizasyon, gübreleme, tarımsal mücadele tekniklerinin uygulanmasıyla birlikte bölgeye uyumlu kaliteli tohum çeşitlerinin kullanılması gerekmektedir. Sertifikalı tohumluğun verimi artırmadaki payının buğday ve arpa gibi kendine döllen bitkilerde %20-30 seviyesindedir.

45 milyar \$'lık dünya tohum pazarında, 2015 yılı verilerine göre 202 milyon \$'lık ithalat ve 102 milyon \$ civarında ihracatı ile Türk tohumculuğu yerini almıştır.

Ülkemizde ekilebilir tarım arazilerinin (15.723 bin hektar) yarısı hububata ayrılmakta ve bu alanların da %68'inde buğday ve arpa tarımı yapılmaktadır. Kalan alanlarda ise diğer hububat türleri olan yulaf, çavdar, tritikale ve sıcak iklim tahıllarından çeltik tarımı yapılmaktadır. Bu bitkilerin 2015 yılı itibarıyla bazı verileri şu şekildedir; yulaf üretim alanı 104.000 hektar, üretim miktarı 250.000 ton ve verim 242 kg/da'dır. Çavdar üretim alanı 112.000 hektar, üretim miktarı 330.000 ton ve verim 294 kg/da'dır. Triticale de ise üretim alanı 37.000 hektar, üretim miktarı 125.000 ton ve verim 336 kg/da'dır.

Ülkemizin en geniş alanlarda tarımı yapılan bitkisi olan buğday stratejik bir üründür ve çok geniş bir yelpazede bulunun pek çok ürünün hammaddesidir. Buğdaydan elde edilen un, unlu mamuller, makarna, irmik, bisküvi ve bulgur gibi hem ülkemizin hem de ihraç edilerek pek çok ülkenin de gıda ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Ülkemiz yıllık 5 milyon ton buğday eşleniği un ihracatı yaparak dünyanın açık ara en büyük un ihracatçısıdır. Bunlara ek olarak bu ürünlerin hazırlanması sırasında ortaya çıkan yan ürün olan kepek hem insan gıdası hem de hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Buğday yine hayvan yemlerinin de hammaddesi olarak bu alanda da önemli bir paya sahiptir. Dünyada yenilenebilir enerji alanındaki yeni teknolojiler sonucu olarak buğday aynı zamanda alternatif bir yakıt olan biyoetanol üretiminde de kullanılmaktadır.

Tablo 1. Buğday Üretim İstatistikleri

YILLAR	BUĞDAY EKİM ALANI (ha)	ÜRETİM (ton)	VERİM (kg/da)
2002	9.300.000	19.500.000	210
2003	9.100.000	19.000.000	209
2004	9.300.000	21.000.000	226
2005	9.250.000	21.500.000	232
2006	8.490.000	20.010.000	236
2007	8.097.700	17.234.000	213
2008	8.090.000	17.782.000	220
2009	8.100.000	20.600.000	254
2010	8.103.400	19.674.000	243
2011	8.096.000	21.800.000	269
2012	7.529.639	20.100.000	267
2013	7.772.600	22.050.000	284
2014	7.919.208	19.000.000	240
2015	7.866.887	22.600.000	287

*TÜİK 2015, www.tuik.gov.tr

Tablo 1 de son 13 yılda buğday üretim istatistikleri incelendiğinde son 13 yılda ekim alanı %20'ye yakın oranda bir azalma olmuş, buğdayda ekim alanındaki azalmaya karşılık üretim miktarında %15'lik bir artış, verimde ise %36'lık artış meydana gelmiştir.

Tablo 2. Arpa Üretim İstatistikleri

YILLAR	ARPA EKİM ALANI (ha)	ÜRETİM (ton)	VERİM (kg/da)
2002	3.600.000	8.300.000	231
2003	3.400.000	8.100.000	238
2004	3.600.000	9.000.000	250
2005	3.650.000	9.500.000	260
2006	3.649.800	9.551.000	262
2007	3.428.016	7.306.800	213
2008	2.950.000	5.923.000	201
2009	3.010.000	7.300.000	243
2010	3.040.000	7.250.000	238
2011	2.868.833	7.600.000	265
2012	2.748.766	7.100.000	258
2013	2.720.510	7.900.000	290
2014	2.787.297	6.300.000	226
2015	2.783.583	8.000.000	287

*TÜİK 2015, www.tuik.gov.tr

Tablo 2 incelendiğinde, arpa ekim alanı azalması %30'a yaklaşmış, arpada ekim alanında meydana gelen %30'luk bir azalmaya karşılık üretim hemen hemen aynı kalmış, verimde ise %25'lik artış meydana gelmiştir.

Çeltik, ülkemizin buğday gibi çok önemli ve stratejik bir başka ürünüdür. 2000'li yılların başında yıllık 350.000 ton olan çeltik üretimi 2015 yılında 920.000 tona ulaşmıştır. Ülkemizde çeltik için kullanılan üretim alanı 116.000 hektardır. Ülkemizde ortalama verim ise 800 kg/da'dır ve ortalama 420 kg/da olan dünya veriminin neredeyse iki katıdır.

Tablo 3. Çeltik Üretim İstatistikleri

YILLAR	ÇELTİK EKİM ALANI (da)	ÜRETİM (ton)	VERİM (kg/da)
2002	600.000	360 000	600
2003	650.000	372 000	572
2004	700.000	490 000	700
2005	850.000	600 000	706
2006	991.000	696 000	702
2007	939.000	648 000	690
2008	995.000	753 325	757
2009	967.541	750 000	775
2010	990.000	860 000	869
2011	994.000	900 000	905
2012	1.197.247	880 000	735
2013	1.105.924	900 000	814
2014	1.108.844	830 000	749
2015	1.158.561	920 000	794

*TÜİK 2015, www.tuik.gov.tr 2.

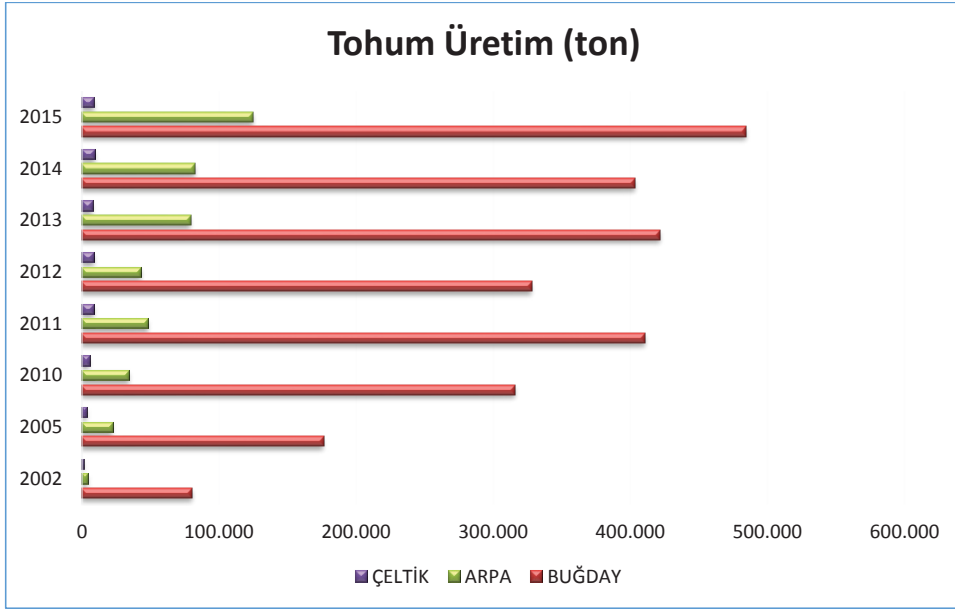
2. TOHURLUK ÜRETİMİ

2015 yılı itibarıyla 7.866.887 ha buğday ekim alanına karşılık toplam 1.573.377 ton tohumluk ihtiyacımız vardır (20 kg/da ekim normuna göre). Buna karşılık toplam 484.204 ton buğday tohumluğu üretilmiştir. Ekilen buğday arazilerinin ancak %30'unda sertifikalı tohumluk kullanılmıştır. Geriye kalan yaklaşık 5.466.000 ha alanda üreticilerimiz kendi mahsullerinden ayırdıkları üretimlerini tohumluk olarak kullanmışlardır. Çiftçilerimiz birçok nedenler ve yöresel alışkanlıklarla fazla tohumluk kullanmaktadırlar. Kendi üretimlerinden ayırmış oldukları tohumlukları ise gereğinden fazla miktarlarda (Buğdayda 24 kg/da, Arpada 25 kg/da) ekmektedirler. 2015 yılında çiftçilerimiz buğday için kendi üretimlerinden yaklaşık 1.310.000 ton tohumluğu ettiklerini tahmin etmekteyiz. Sertifikalı tohum kullanımına göre yaklaşık 220.000 ton daha fazla tohumluk kullanıp (220.000 ton x 800 TL/ton = 176.000.000 TL'lik ürünü fazladan toprağa atmaktadırlar. Arpada ise bu miktar, 75.000.000 TL'dir. Fazla tohumluk kullanmanın en önemli nedenlerinin başında sertifikalı, ilaçlı tohumluk kullanılması ve ambardan hazırlanan sertifikasız tohumluğa duyulan güvensizliktir.

Tablo 4. SERTİFİKALI TOHUM ÜRETİMİ

SERTİFİKALI TOHUM ÜRETİMİ (TON)								
TÜRLER	2002	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
BUĞDAY	80.107	176.202	315.676	410.766	327.924	421.588	403.769	484.204
ARPA	4.376	22.307	34.416	48.401	43.162	79.189	82.216	125.018
ÇELTİK	1.293	3.505	5.521	8.649	8.627	7.629	9.334	8.945

2002 ve 2015 yılları arasında buğday sertifikalı tohumluk üretiminde 6 kattan fazla artış, arpa tohumu üretiminde 28 kattan fazla artış, çeltik tohumu üretiminde ise 7 kata yakın bir artış meydana gelmiştir.

Belirtilen ürünlerin ekim alanlarındaki azalmalara karşılık üretim miktarı ve verimlerinde meydana gelen artışların sertifikalı tohum kullanımı ile doğrudan bir ilişkisi vardır. Sertifikalı tohum kullanımı ve yeni çeşitlerin üretime dahil edilmesi sonucunda ekim alanlarındaki azalmaya bağlı olan üretim miktarındaki düşüşün önüne geçilmiş olundu. Piyasaya arz edilen yeni çeşitler ve sertifikalı tohum kullanımı olmasaydı ekim alanına bağlı olarak 2015 yılında 22.600.000 ton buğday yerine (210 kg/da x 78.668.871 da = 16. 500.000 ton) 16.500.000 ton buğday üretimi gerçekleşebilecekti. Üretimde 6.100.000 tonluk bir açık oluşacaktı. Bu açığın bugünkü fiyattan karşılığı 6.100.000 ton x 800 TL = 4.880.000.000 TL'dir. Sertifikalı tohum kullanılmasının yaygınlaşması ve yeni çeşitlerin kullanılması ile sertifikalı tohum kullanım desteğinden (2005 yılından beri 751 milyon TL) çok daha fazla ülke ekonomisine geri dönüş sağlanmıştır.

3. HUBUBAT TOHUMLUĞUNDA KANUN, YÖNETMELİK VE MEVZUAT

3.1. BUĞDAY, ARPA, ÇAVDAR, YULAF, TRİTİKALE

3.1.1. MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ülkemizdeki tüm tohumculuk faaliyetleri 2006 yılında çıkarılan 5553 Sayılı Tohumculuk Kanunu ile düzenlenmiştir. Bu kanunla, sektördeki pek çok sorunun çözülmesiyle birlikte hala mevcutta bazı sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunlar aşağıdaki başlıklar altında toplanmıştır.

3.1.1.1. CEZALAR

SORUN: İşlenen suçlara verilen cezalar oldukça orantısız bir durumdadır. Bu cezalar içinde en ağır olanı Kapatma Cezasıdır. 5553 Sayılı Kanun'un 12. maddesinde aynı suçu iki defa işleyen bir işletme kapatılmaktadır. Geçmişte bu durumda olan pek çok şirket kapatılmakla yüz yüze kalmıştır. Bakanlığımızın olumlu tavrı ve gayretleri ile bu sıkıntılı durum geçici de olsa çözüme kavuşturulmuştur.

ÇÖZÜM: Tağşiş yapan ve kaçak tohum satanlar ile üretim aşamasında ortaya çıkan bazı hatalar sonucu ceza alanların arasında, verilecek cezalar konusunda farklılık olmasının sağlanması. Üretim aşamasında oluşabilecek hatalardan (ambalaj ve etiketlenmemiş paketler gibi) oluşacak cezaların sadece para cezası şeklinde uygulanması.

3.1.1.2. PİYASA DENETİMİ

SORUN: Tohum ülkemizin tarımsal üretimini doğrudan etkileyen bir tarımsal girdi olduğu için kamu yararını doğrudan ilgilendirmektedir. Ticari hale geldikten sonra tohumlar çok geniş alanlara yayıldığı için Kamu zamanında ve etkili denetim yapamamaktadır.

ÇÖZÜM: Kamunun üzerindeki bu denetim yükünün hafiflemesi için, TÜRKTOB (Türkiye Tohumcular Birliği) ile iş birliğinin yapılabilmesi için kanunda bazı değişiklikler yapılması gerekmektedir. Bu şekilde piyasa denetimi çeşitlendirilmiş olacaktır. Kamunun üzerindeki yük azalmış olacak ve denetimler daha etkin bir şekilde yapılmış olacaktır. Buna örnek olarak sertifikasız kaçak tohum ticaretini önlemek için özel dedektiflik bürolarının kurulması, bu büroların çalışmalarının ve hazırlayacakları raporların mahkemelerce dikkate alınması yönünde Bakanlığımızca yönetmelik çıkarılması.

3.1.1.3. BİNDE 3 KOMİSYONLARI

SORUN: Binde 3 komisyonları sektör büyüdükçe konum ve önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Burada bir üst sınır koyulmadığı için bir tohum her el değiştirdiğinde binde 3 komisyon kesintisi yapıldığı için bir dönemde aynı tohumdan pek çok sefer binde 3 komisyon kesintisi yapılacaktır. Bu oran yüzde 1'e yaklaşmaktadır.

ÇÖZÜM: Kanun yapıcılar aynı tohumdan kaç defa binde 3 komisyon alınacağıyla ilgili olarak bir alt ve üst sınır belirlemelidirler. Sektörün ihtiyaç duyduğu kadar komisyon sınırı koyulmalı.

3.1.1.4. TARLA KONTROLLERİ

SORUN: Bilindiği üzere sertifikalı tohum üretmek için kullanılan her tarla, bulunduğu ildeki İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarafından kontrole tabi tutulur. Bu kontroller sonucunda tarladan elde edilecek ürünün tohum vasfı kazanıp kazanmayacağı belirlenir. Sektörün her yıl daha da büyümesi ve üretim alanlarının çoğalması tarla kontrollerinin İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüklerinin mevcut personeliyle yeterince etkin bir şekilde yapılamamasına neden olmaktadır.

ÇÖZÜM: Kamunun bu kadar geniş üretim alanlarında daha etkin kontrol yapılmasını sağlaması için Türkiye Tohumcular Birliği (TÜRKTOB)'ne tarla kontrolleri konusunda yetki devri yapmalıdır. Bu şekilde kamunun üzerindeki yük azalacak ve tarla kontrol süreci hem daha etkin hale gelecek hem de daha hızlı bir şekilde yapılacaktır.

3.1.1.5. SERTİFİKASYON YETKİ DEVRİ

SORUN: Sertifikalı tohum üretimi ve sektördeki şirketlerin sayısı arttıkça kamu sertifikasyon sistemi artık sektörün ihtiyaçlarına yetişememektedir. Bir tohumun numunesi alındıktan sonra sertifikasyon süresinin tamamlanması 21-22 günü bulmaktadır. Oysa bu sürenin 11-12 gün civarında olması gerekmektedir.

ÇÖZÜM: Kamu geçtiğimiz yıllarda altyapısını tamamlamış ve akreditasyonunu almış çok az sayıdaki firmaya sertifikasyon yetki devri yaptı ve bu firmalar için sertifikasyondaki yoğunluk sadece sertifikalı 1,2 ve 3 kademleri için kalktı. Fakat sektörümüzde hububat tohumuyla uğraşan 300 adet firma bulunmaktadır ve bunlardan sadece 25 tanesi sertifikasyon yetki devri alabilecek altyapıyı tamamlamış bulunmaktadır. Bu altyapıyı tamamlamak oldukça masraflı bir süreçtir ve çoğu firma bunu karşılayabilecek durumda değildir. Bu nedenle Bakanlığımızın TÜRKTOB ya da TÜRKTOB çatısı altında bulunan TSÜAB'a sertifikasyon konusunda yetki devrinde bulunması, kamunun sırtındaki yükü azaltacağı gibi sektördeki sertifikasyon sürelerini de olması gereken seviyelere kısıltacaktır.

3.1.1.6. ARAŞTIRICI KURULUŞ OLMA ŞARTLARI

SORUN: Sektörde tarımsal araştırıcı kuruluş olan şirketlerin sayısı hızla artmaktadır. Fakat tarımsal araştırıcı kuruluş olmanın şartlarından birisi olan laboratuvar kurma zorunluluğundan dolayı piyasada âtıl kapasitedeki pek çok laboratuvar kurulmuştur.

ÇÖZÜM: Tarımsal araştırıcı kuruluş olmak için laboratuvar kurma şartının kaldırılması ve laboratuvar için hizmet alım protokolünün yeterli olması.

3.1.1.7. TTSM TOPLANTILARINDA ÖZEL SEKTÖRÜN AĞIRLIĞI

SORUN: TTSM tescil toplantılarında özel sektörün temsili oldukça kısıtlı. Bu da un sanayisi gibi hububatı hammadde olarak kullanan sektörlerin ihtiyaçlarının bu toplantılara yansıtılmasını kısıtlamaktadır.

ÇÖZÜM: TTSM tescil toplantılarında özel sektörden daha çok temsilcinin katılmasının yolunun açılması ve tohumcularla sanayicilerin daha yakın bir görüş alışverişinde bulunması.

3.1.1.8. AMBALAJ VE PAKETLEME

SORUN: Tahıl Tohumu Sertifikasyon ve Pazarlama Yönetmeliğinde EK 8'deki ambalaj azami ağırlığı 50 kg'dır. Mevcut durum büyük çiftlikler için fazla maliyet sorunu teşkil etmektedir.

ÇÖZÜM: İlgili yönetmelikteki EK 8'deki ambalaj azami ağırlığının 500 kg olarak değiştirilmesi.

3.1.1.9. DÖNER SERMAYE ÜCRETLERİ

SORUN: Bakanlığımızın farklı illerdeki kurumlarının döner sermaye ücretleri arasında bir eşitsizlik bulunmaktadır.

ÇÖZÜM: Tüm döner sermaye ücretlerinin (karantina, GDO analizi, tescil ve sertifikasyon ücretlerinin) makul bir seviyeye çekilmesi ve tüm illerdeki kurumlarda aynı miktarda tahsil edilmesi.

3.1.1.10. ISLAH VE DENEME AMAÇLI İTHAL EDİLEN TOHURLAR

SORUN: Elit ve orijinal kademedeki tohumların ithalatındaki bürokratik nedenlerden dolayı aynı yıl içerisinde ekilmesinde bazı sıkıntılar olmaktadır. Islah ve deneme amaçlı tohumlukların ithalat prosedürü ile ticari amaçlı tohumluk ithalat prosedürü aynıdır. Analiz için karantinada 1,5 kg numune istenmektedir. Islah ve deneme amaçlı getirilen deneme tohumluk miktarları çok az olduğu için bu numune miktarları sıkıntı yaratmaktadır.

ÇÖZÜM: Islah ve deneme amaçlı tohumlarda materyal 2 kg'dan az ise analiz için alınan numune miktarı ya çok az tutulmalı ya da hiç analiz yapılmamalı.

3.1.1.11. TOHURLUK İTHALATINDA ISTA SERTİFİKASI

SORUN: Hububat tohumu ithalatında ön izin aşamasında son 3 yıldır talep edilen ISTA ORANGE SERTİFİKASI, başvuru yapma süresini en az 40-45 gün geciktirmektedir. Gelen tohumlar ekiliş sezonu geçtikten çok sonra ancak ekilebilmektedir.

ÇÖZÜM: Yapılacak olan ithalatlarda ISTA ORANGE SERTİFİKASI istenmesine son verilmelidir. Hububat tohumlarında son derece kısa olan tohum hazırlama sürecinde Ağustos aylarında Avrupa'daki kamu kurumlarının neredeyse

tamamının tatilde olmasından dolayı Temmuz ayında verilen numune ancak Eylül sonunda analizden çıkabilmektedir. Sadece OECD SERTİFİKASI ile ithalat tekrar serbest bırakılmalıdır.

3.1.1.12. TOHUM ÜRETİM DESTEKLERİNİN ALINMASINDAKİ EVRAK YÜKÜ

SORUN: Tohum üretim desteklerinin alınması için çok sayıda evrak istenmektedir ve bu durum desteklerin oldukça geç bir zamanda firmalara ödenmesine neden olmaktadır.

ÇÖZÜM: Tohum üretim desteğinin alınmış sertifikalar ve fatura icmalleri hariçinde diğer evraklara bakılmaksızın ödemesi şeklinde değiştirilmesi.

3.1.1.13. BELEDİYELER VE İL ÖZEL İDARELERİ

SORUN: Belediyeler ve İl Özel İdareleri köylere tohum eleme makinaları dağıtmaktadır. İl Özel İdare ve Büyükşehir Belediyeleri köylere tohum eleme tesisleri kurarak 5553 Sayılı Tohumculuk Kanunu'na muhalefet etmektedirler. Bu uygulamalar Türk tohumculuğunu çok geriye götüreceği gibi Türkiye'de tohum safiyetinin kalmayacağı sonucunu getirecektir.

ÇÖZÜM: Derhal ve süratle bu uygulamanın durdurulması gerekmektedir. Ülkemiz son 13 yılda uygulanan politikalar sonucu sertifikalı tohum kullanımı ve üretimi 615.000 ton civarına ulaşmıştır. Bundan sonra uygulanacak politikalar sektörü küçültme değil geliştirilmesine yönelik olmalıdır. Eğer Belediyeler ve İl Özel İdareleri çiftçilere tohum konusunda destek olmak istiyorlarsa, çiftçilere sertifikalı tohum dağıtarak destek olabilirler.

3.1.1.14. TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ

SORUN: Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) hububat alım baremlerini açıklarken 1. gruptaki çeşitler için isim yazmaktadır. Bu durum haksız rekabete neden olmaktadır.

ÇÖZÜM: Lisanslı depoculuğa uygun olarak TMO'nun alım baremlerinde çeşit isminin kaldırılması, bunun yerine protein, glüten indeksi, hektolitire vb. hızlı analiz edilebilen ve çeşit kalitesini temsil eden kalite kriterlerine göre sınıflandırma yapılması.

3.2. ÇELTİK

3.2.1. MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Çeltik yukarıdaki bölümde tespit edilen hububat tohumuyla ilgili aynı sorunlara sahipken, tamamen kendine özgü bazı sorunlara da sahiptir.

3.2.1.1. ÇELTİKTE ÖN İTHALAT İZNİ VEREN KURUM SAYISININ AZLIĞI

SORUN: Çeltik tohumu üreticileri ön ithalat için izin alırken sadece İstanbul'daki kurumlarla çalışabilmektedirler. Bu kurumlarda yoğunluk oluşturmaktadır ve durum izinlerin çıkmasını geciktirmektedir.

ÇÖZÜM: Çeltik tohumunda ön ithalat izinleri konusunda Edirne ve Tekirdağ illerindeki kurumlara da yetki verilmesi.

3.2.1.2. SERTİFİKALI ÇELTİK TOHUMU ÜRETİMİNDE DÖL KADEMESİ VE ÜRETİM

SORUN: Sertifikalı tohum üretiminde, çeltik bitkisinin ülkemizde sınırlı alanlarda tarımının olması ve bu yüzden temiz tohumluk üretim alanları bulmakta zorluklar yaşanmaktadır. Tahıl Tohumu Sertifikasyon ve Pazarlama Yönetmeliği EK 6 c maddesindeki "Tohumluk üretilen bir tarlaya çeşit safiyetini korumak şartıyla aynı çeşidin sınıf ve döl kademesi birbirini izleyen tohumluğu arka arkaya ekilebilir" ibaresi mevcut arazilerde sertifikalı tohum üretimini kısıtlamaktadır. Ayrıca yine bu maddede geçen ön bitki şartının "Aynı türe ait farklı çeşit ekilecekse en az iki yıl aynı türe ait ürün ekilemez" rotasyona imkân sağlamamaktadır.

ÇÖZÜM: Sertifikalı çeltik tohumu üretiminde özel arazi hazırlığı gerektiren çeltiğin EK 6 c maddesindeki "üretimin birbirini izleyen kademe yapılmaması" ibaresinin kaldırılması gerekmektedir. Bu şekilde üst kademe tohumların üretimi kolaylaşacaktır. Yine aynı şekilde çeltik tohumu üretimindeki ön bitki şartının kaldırılmasının çeltik için daha kolay bir şekilde üretim alanlarının bulunmasını sağlayacaktır.

3.2.1.3. ÇELTİKTE YAPILAN ANALİZLERDE METOT VE ÜCRET DÜZENSİZLİĞİ

SORUN: Çeltik tohumuyla ilgili kamu kurumlarında yapılan analizlerde kurumlar birbirlerinden farklı metotlar ve ücret tarifeleri uygulamaktadır.

ÇÖZÜM: Çeltik tohumuyla ilgili analizlerde ve ücretlerde tüm kurumlarca bir metot birliğine varılması.

3.2.1.4. ÇELTİK KANUNU

SORUN: Çeltik, 23 Haziran 1936 tarihinde çıkarılan 3039 sayılı Çeltik Ekim Kanunu'na göre ve ilçe düzeyinde oluşturulan Çeltik Komisyonlarının iznine bağlı olarak ekilmektedir. Bu Kanun, sıtma mücadelesi ve su düzenlemesi amacı ile çıkartılmıştır. Günümüzde ise bu Kanun hem sertifikalı çeltik tohumu üreticisine hem de çeltik üretiminde pek çok zorluk çıkartmaktadır.

ÇÖZÜM: Mevcut çeltik tarımını düzenleyen yasanın günümüz şartlarına göre güncellenmesi.

4. DESTEKLER

4.1. BUĞDAY, ARPA, ÇAVDAR, YULAF, TRİTİKALE

4.1.1. MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4.1.1.1. YERLİ ÇEŞİT İSLAH EDEN FİRMALARIN DESTEKLENMESİ

SORUN: Günümüzde yerli çeşit ıslahı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına bağlı Tarımsal Araştırma Enstitüleri, Üniversiteler ve çok az sayıdaki Özel Sektör Tarımsal Araştırma Kuruluşlarınca yapılmaktadır. Yerli tohum firmalarının çok önemli bir kısmı çok küçük bütçelere sahip olduğundan dolayı uzun süreli ve kapsamlı ıslah çalışmaları yapmaktan çekinmektedir. Bu nedenle çok az sayıda ve rekabetçi olmayan yerli ıslah çeşitler ortaya çıkmaktadır.

ÇÖZÜM: Yerli çeşit ıslah eden firmalara kendi ıslah ettiği yerli çeşitlerin satışından ton başına 10 TL gibi bir destek verilmesi firmaları ıslah projeleri yapmaya teşvik edecektir. Bu şekilde daha çok rekabetçi ve yerli çeşit piyasaya girmiş olacaktır.

4.1.1.2. YERLİ ÇEŞİTLERİN YURT DIŞINDA TESCİLİ

SORUN: Firmalarımızın yurt dışında yerli ıslah çeşitleri, tescil etmesi oldukça masraflı ve uzun zamanda sonuç alınan bir süreçtir. Bu nedenle firmalar yurt dışında çeşit tescil etmekten kaçınmaktadır.

ÇÖZÜM: Bakanlığımızın tohum ihracatını desteklemesi amacıyla yurt içinde ıslah edilip yurt dışında tescil edilecek çeşitlerin tescil masraflarını en az %50 oranında karşılamalıdır.

4.1.1.3. SERTİFİKALI TOHUM ÜRETEN SÖZLEŞMELİ ÇİFTÇİLER

SORUN: Sektörün genişlemesiyle birlikte daha geniş üretim alanları bulmakta sorunlar yaşanmaktadır. Özellikle geniş arazilere sahip çiftçilerin pek çoğu tarladan elde ettiği mahsulü bekletip kışın daha yüksek fiyatla satmayı tercih etmektedir. Bu nedenle bu araziler tohum üretiminde kullanılamamaktadır.

ÇÖZÜM: Çiftçilerin sertifikalı tohum üretimine teşviki için sözleşme yapılan çiftçilere ek destekler verilmesi.

4.1.1.4. MEVCUT DESTEKLER

SORUN: Mevcut sertifikalı tohum kullanım destekleri uzun bir zamandan bu yana değişmeden kalmıştır. Bu destekler artık yetersiz kalmaktadır. Ayrıca destek ödemeleri çiftçiye yaklaşık 8-9 ay sonra yapılmaktadır ve bu gecikme, desteği çiftçiler açısından anlamsız kılmaktadır. Bu durum çiftçilerin sertifikalı tohuma olan talebini düşürmektedir.

ÇÖZÜM: Mevcut sertifikalı tohum kullanım desteklerine her yıl o yılın şartlarını da göz önünde bulundurarak sertifikalı tohum talebi arttıracak miktarlarda artışlar yapılmalıdır. Desteklerin tohumun satın alındığı yıl çiftçilere ödenmesi ise desteği daha anlamlı kılacak ve sertifikalı tohum talebi arttıracaktır.

4.1.1.5. DİĞER TARIMSAL DESTEKLER

SORUN: Devletin çiftçilere verdiği diğer tüm tarımsal destekler (gübre, mazot, sulama, müstahsil primi gibi) tüm çiftçilere kullandığı tohumun sertifikalı olup olmadığına bakılmadan ödenmektedir. Bu desteklerden sertifikasız ve kaçak tohum kullananlarda yararlanmaktadır ve sertifikasız tohumlarda verim ve kalite daha düşük olduğu için bu noktada kamu zararı oluşmaktadır.

ÇÖZÜM: Devletin çiftçilere vereceği tüm tarımsal desteklerin sertifikalı tohum kullanımına bağlanması hem sertifikalı tohum talebi arttıracaktır hem de tarlaların daha yüksek kaliteli, safiyeti daha fazla ve daha verimli tohumlarla buluşmasını sağlayacaktır.

4.1.1.6. TARIM ARAZİLERİNE AR-GE YATIRIMLARI İÇİN İMAR İZİNLERİ

SORUN: AR-GE yapan firmalar mutlak tarım arazilerine, araştırma seraları gibi AR-GE yatırımlarını imar izni alamadıkları için yapamamaktadırlar. Bu nedenle melez bahçeleri ile araştırma seraları arasındaki mesafe çok uzak olmakta ve AR-GE süreci üzerindeki kontrol azalmaktadır.

ÇÖZÜM: AR-GE yapan firmalarımız için mutlak tarım arazilerine araştırma serası gibi AR-GE yatırımları için tarım arazilerine bu tarz yapıların kurulması için imar izni verilmesi.

4.1.1.7. AR-GE PROJE DESTEKLERİ

SORUN: Firmalarımız devletin sağladığı AR-GE Desteklerinden yeterince yararlanamamaktadır. Bunun nedeni ise AR-GE'ye verilen proje bazlı desteklerde (TAGEM, TÜBİTAK, vb) 3 yıl gibi tohumculuk için çok kısa bir sürede sonuç bekleniyor olmasıdır. Oysa AR-GE çalışmalarında sonuç almak için 10-15 yıllık bir süreye ihtiyaç vardır.

ÇÖZÜM: Firmalara sağlanan proje bazlı desteklerde ya sürenin uzatılması ya da 3 yıllık süre sonucunda sadece yarı yol materyali elde edilmesini sonuç olarak kabul edilmeli.

4.1.1.8. AR-GE PERSONEL DESTEĞİ

SORUN: Sektördeki firmaların ıslah projeleri yapmasının önündeki en büyük engellerden birisi de personel sıkıntısıdır. Projeleri daha kapsamlı yürütmek ve başarılı olma ihtimalini arttırmak için firmalar çok sayıda uzman AR-GE personeline gereksinim duymaktadır. Fakat sektördeki firmaların bütçelerinin çok kısıtlı olması uzman personel istihdamına engel olmaktadır.

ÇÖZÜM: Yerli ıslah projesi yürüten firmalarımızın proje süresi boyunca bu projede çalışan AR-GE personelinin sigorta ve vergi kesintilerinin kamu tarafından karşılanması. Ayrıca nitelikli AR-GE personelinin yetişmesi için, personelin ihtiyaç duyacağı ve yurt içinden temin edilemeyecek olan kısa süreli yurt dışı teknik eğitimlerin %50 oranında masraflarının karşılanması.

4.1.1.9. ZİRAAT BANKASINCA VERİLEN SÜBVANSİYONLU KREDİLER

SORUN: Ziraat Bankası tarafından verilen sübvansiyonlu kredilerde banka ve-receği krediyle orantısız bir şekilde teminatlar istemektedir. Ziraat Bankası bu krediler konusunda tek el konumunda olduğu için firmaları bu krediler ile ilgili çok zorlamaktadır.

ÇÖZÜM: Bu sübvansiyonlu kredilerin diğer kamu bankalarının da sağlanması ve hiçbir bankanın tekelinde olmaması.

4.2. ÇELTİK

4.2.1. MEVCUT DURUM; SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4.2.1.1. SERTİFİKALI TOHUM KULLANIM DESTEĞİ

SORUN: Sertifikalı çeltik tohumu kullanım destekleri 10 yıl önce belirlendiği gibi 8 TL/da ve yıllardır hiç değişime uğramamıştır. Çeltikte 2005 yılında 5 TL/da olan sertifikalı tohum kullanım desteği 2008 yılında 8 TL/da'a çıkarılmış, bundan sonra 2016 yılı da dahil hep 8 TL/da olarak kalmıştır. Aynı süre içerisinde buğday sertifikalı tohum kullanım desteği 2005 yılında 3 TL/da iken 2015 yılında 8,5 TL/da olarak 3 kata yakın artış olmasına karşılık, çeltikte bu artış 1,5 katta kalmış ve uzun süredir bir artış olmamıştır.

ÇÖZÜM: Sertifikalı çeltik tohumu kullanım desteğinin güncellenmesi ve 20 TL/da gibi bir miktara çıkarılması ve sonraki her yıl da ortalama tohum fiyatlarının %25'ine destek olacak şekilde güncellenmesidir.

5. TOHUMCULUK BİRLİKLERİ, TOHUMUN TANITILMASI VE SEKTÖRÜN YETİŞMİŞ PERSONEL İHTİYACI

5.1. TOHUMCULUKTAKİ GELİŞMELERİN TOPLUMA ANLATILMASI

SORUN: Sertifikalı tohum üretimi ve kullanımı ile ilgili kamuoyunda hala yeterli bilinç oluşmamıştır. Kamuoyunda hibrit tohum kavramı, tohumların İsrail gibi ülkelerden getirilip satıldığı gibi yanlış bilgiler hem üreticilerin hem de tüketicilerin kafasını karıştırmaktadır.

ÇÖZÜM: TSÜAB bünyesinde oluşturulacak medya iletişim birimi ile tohumla ilgili olarak görsel ve yazılı basında tohumculuk konusunda yanlış algılamaları

ortadan kaldıracak çalışmalar yapılması “Türkiye kendi tohumunu kendi ürettiyor” adı altında propaganda çalışmaları yapılması faydalı olacaktır. TSÜAB’ın ilkökul ve lise seviyesinde tohumun önemini anlatan etkinlikler düzenlemesi.

5.2. SEKTÖRDE ÇALIŞAN NİTELİKLİ PERSONEL SORUNU

SORUN: Tohumculuk sektörünün hızlı gelişmesi, tohumcu kuruluşlarının sayısındaki beklenmedik artış, sektör içerisinde yetişmiş eleman sıkıntısı oluşturmuştur.

ÇÖZÜM:

- Ziraat Fakültelerinin öncelikli olarak Tarla Bitkileri ve Bitki Koruma Bölümleri olmak üzere Ziraat Fakültesi 3. sınıf öğrencilerine yönelik TSÜAB üyeleriyle iş birliği içerisinde staj kontenjanlarının yükseltilmesi.
- Staj sonrası başarılı öğrencilerin mezuniyetlerinden sonra bir yıl süre ile sektör içinde eğitime tabi tutulması.
- Ziraat Fakültesi son sınıf öğrencilerinin almakla zorunlu olduğu staj dersinde TSÜAB’ın bilgilendirme ve kariyer günleri düzenlemesi, okullarda afiş ve posterlerle sektörün tanıtımının yapılması.

ENDÜSTRİ BİTKİLERİ ÇALIŞMA GRUBU

BAŞKAN

Cenk SARAÇOĞLU *Limagrain Toh.İsl.Ür.San.Tic. A.Ş.*

MISIR ALT ÇALIŞMA GRUBU

BAŞKAN YARDIMCISI

Sabahattin BODUR *Agromar Marmara Tar.Ür.San.Tic A.Ş.*

RAPORTÖR

Hamit ESİN *Monsanto Gıda ve Tar. Tic.Ltd.Şti*

ŞEKER PANCARI ALT ÇALIŞMA GRUBU

BAŞKAN YARDIMCISI

Muzaffer ADIYAMAN *Sesvanderhave Tr. Tar. Tic. Ltd. Şti*

RAPORTÖR

Emin ERDOĞAN *Alfa Tohum Tar. Gıda İnş. Hayv. Paz. San. Tic. Ltd. Şti*

PAMUK VE SOYA ALT ÇALIŞMA GRUBU

BAŞKAN YARDIMCISI

Ersin GÖZEN *May Agro Tohumculuk San.Tic. A.Ş.*

RAPORTÖR

Bilal TALMAÇ *Bayer Türk Kimya San. Ltd.Şti.*

YAĞLI TOHUMLAR ALT ÇALIŞMA GRUBU

BAŞKAN YARDIMCISI

Ayhan KULLEP *Syngenta Tarım San. Tic. A.Ş.*

RAPORTÖR

Erdem KARAUZ *May Agro Tohumculuk San.Tic. A.Ş.*

KOORDİNATÖR ÜYE

Aykut ÖZBUĞDAY *TSÜAB Yönetim Kurulu Üyesi*

PAMUK VE SOYA ALT ÇALIŞMA GRUBU

TÜRKİYE PAMUK TOHUMCULUK SEKTÖRÜ

MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1.GİRİŞ

Türkiye, Dünya pamuk üretiminde 8'inci, tüketimde ise 4'üncü sırada yer alan önemli bir pamuk ülkesidir. Türkiye'de ortalama pamuk verimi, Dünya ortalamasının çok üzerinde olup büyük üretici ülkeler sıralamasında Avustralya'dan sonra, 2. sıradadır. Ülkemizde her yıl yaklaşık 400 bin hektar alanda 1.5-2 milyon ton dolayında kütlü pamuk üretilmekte ve bunlar çırçır sanayimizde işlenerek yaklaşık 800 bin ton lif pamuk, 1 milyon ton çiğit elde edilmektedir. Pamuk üretiminde, diğer tarım ürünleriyle karşılaştırılamayacak kadar yoğun girdi kullanılmaktadır. Dolayısıyla, pamuk tarımı yüksek üretim değerinin yanı sıra, bu girdileri sağlayan tohum, gübre, ilaç, makine sanayi; ticaret ve ulaştırma sektörü ile işçilerden oluşan çok geniş bir kesimin gelir ve istihdam kaynağı olmaktadır. Mevcut pamuk üretimimizde her yıl 120 Milyon yevmiyeden fazla insan-iş gücü tüketilmekte; 500 bin daimî, 1,5 milyon geçici istihdam yaratılmaktadır. Sadece tarım kesiminde 3,5 milyonu aşkın insanımız geçimini pamuktan sağlamaktadır. Yerli pamuk üretiminin değeri 2011 itibariyle 1,2 Milyar \$'ı aşmakta ve Gayri Safi Tarımsal Hasılamızın %2'sini oluşturmaktadır.

Çizelge 1. Türkiye'de 2011-2015 yılları arasındaki pamuk üretim istatistikleri*

	2011	2012	2013	2014	2015	Değişim (%) (2011-2015)
Ekim Alanı (ha)	542.000	488.496	450.890	468.143	434.014	-%19,92
Üretim Miktarı (ton)	2.580.000	2.320.000	2.250.000	2.350.000	2.050.000	-%20,54
Ort. Kütlü Verim (kg/da)	476	475	499	503	472	-%0,84

*TÜİK 2015, www.tuik.gov.tr

2016/17 Sezonu Pamuk Üretim Tüketim Arz-Talep (Kasım Tahmin) -USDA

Milyon/Ton	Üretim	Tüketim	İthalat	İhracat	Stoklar
Türkiye	0.697	1.470	0.806	0.275	0.319
ABD	3.519	0.762	- - -	2.613	0.980
Hindistan	5.879	5.225	0.392	0.914	2.513
Çin	4.572	7.729	0.980	- - -	10.472
Dünya	22.486	24.384	7.665	7.665	19.226

Türkiye, Avrupa'nın en büyük tekstil üreticisi konumundadır. 2015 yılı verilerine göre 7,9 milyar \$ ile Avrupa'nın üçüncü büyük tekstil ve hammaddeleri ihracatçısı, yıllık 16,9 milyar \$ ihracat rakamı ile Dünya'nın altıncı büyük hazır giyim ihracatçısıdır. Tekstil sektörü, en fazla dış ticaret fazlası veren sektördür ve toplam ihracattaki payı %17,6'dır.

Mevcut durumun iki katı pamuk yetiştirme potansiyeline sahip olduğu halde, Türkiye pamuk alanları giderek daralmakta ve tekstilin hammaddesi olan pamuk ihtiyacının her yıl yarıdan fazlası ithal edilmektedir.

Pamuk, sahip olduğu özellikleri nedeniyle stratejik bir üründür. Uluslararası ticaretteki yerinin büyük olması, pamuğun stratejik ürün olma özelliğini daha da artırmaktadır. Tarım ürünlerimiz içinde önemli bir yeri olan pamuğun, yıllar geçtikçe ekim alanlarında ve üretim miktarında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Yıllardan beri ekim alanlarında ve üretimdeki azalmaların başlıca nedenleri, pamuk için belirlenen alım fiyatlarının düşük oluşu ve ürün destekleme bedellerinin zamanında, tercihen Ocak ayı sonunda, ödenmemesidir.

Tarla bitkileri içerisinde pamuk, mısır ve soya birbirlerinin alternatifi durumundadır. Bu ürünler arasındaki fiyat dengeleri çiftçilerin tercihini, dolayısıyla ekim alanlarını doğrudan etkileyebilmektedir. Bazı ürünlerin yüksek ithalat tarifeleri ile korunması, alternatifi olan ürünlerin iç piyasa fiyatlarını dolayısıyla üretimini olumsuz etkilemektedir. Ülkemizde de bu çerçevede pamuk için ürün desteklemeleri uygulanmaktadır. Pamukta yakalanan verim artışında, destekleme politikalarının sertifikalı tohumla bağlanması gibi doğru bir adımın katkısı büyüktür. Ancak, yapılan desteklemeler yetersiz kalmaktadır ve üretici daha fazla kazanç sağladığı ürünlerin tarımına yönelmektedir. Son düzenleme ile 0,75 TL/kg düzeyine çıkartılan pamuk destekleme primi, zamanında ödenmesi halinde üretici için daha fazla teşvik edici olacaktır.

Pamuk yetiştiriciliğinde ülkemizde gerçekleşen üretim maliyetleri, diğer pamuk yetiştiren ülkelere oranla daha yüksektir. Ulusal Pamuk Konseyi, 2016 yılı pamuk üretim maliyetini dekara 462 kg kütlü verimi esas alındığında dekar başına ortalama cari üretim maliyeti 1.040 TL/da bulunurken ürün maliyeti 2,25 TL/kg (kütlü) ve 5,92 TL/kg (lif) olarak hesaplamıştır. Buna karşılık hasat dönemi boyunca lif pamuk piyasa fiyatları bu maliyetin bile altında kalmıştır (Örneğin, İzmir Ticaret Borsası 41 renk kapanış aylık ortalama fiyatları, ki bu fiyatlar ülke genelindeki en yüksek fiyatlardır, 4,80-5,87 TL/kg aralığında seyretmiştir Hasadı

makinelî dahi olsa bir süreç isteyen ve meşakkatli olan pamukta üretici mevsim şartlarından da fazlasıyla olumsuz etkilenmekte, yağmurla birlikte ürünü ST-1 beyaz pamuk fiyatına oranla %10-20 düzeyinde değer kaybetmektedir. Bu durumda pamuk tarımı ekonomik olmaktan çıkmakta, çiftçi emeğinin karşılığını alamamaktadır. Yapılması gereken, yapılacak iyileştirmelerde, üreticiye tarımda sürdürülebilirlik adına maliyet üzerine %20-25 gibi bir risk, yeni yatırım ve yaşam marjı sağlanması hedeflenmelidir. Destekleme priminde yapılan son artış, üreticinin pamuk tarımını sürdürmesinde önemli bir adımdır. Bu ürün desteklemelerinin her yıl asgari enflasyon oranında arttırılması şarttır.

Üretim maliyetleri içerisinde, motorin, enerji, bitki besleme ürünleri ve bitki koruma ilaçları önemli bir yer tutmaktadır. Son on yılda kütlü satış fiyatı destekleme dahil sadece %18 artarken, motorin fiyatı %92 artmıştır. Keza gübre ve tarım ilaçları fiyatlarındaki artışlar da benzer düzeylerde. Ayrıca önümüzdeki yıllarda yüksek enerji maliyetlerine bağlı olarak, özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde enerji kullanarak sulama yapılan alanlarda sulama maliyeti de artacaktır.

2. PAMUKTA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE PAMUK TOHUMCULUĞU:

Bakanlığımızca 1998 yılında başlatılan, 2001 yılında sertifikalı tohum kullanımı ile ilişkilendirilen, 2012 yılında ise tamamen sertifikalı tohum kullanımına bağlanan destekleme modeli ile pamukta sertifikalı tohum kullanım oranı %95'lerin üzerine çıkmıştır. Sertifikalı tohum kullanım oranının artması ile pamukta verim ve kalite artmış, ülkemiz pamuk veriminde Dünya'da ilk sıralara yükselmiştir. Sertifikalı pamuk tohumlarının hazırlanması aşamasında delintasyon işlemine tabi tutulması ve sertifikalı tohumluk kullanımının artması sonucu pamuk alanlarının en önemli sorunlarından olan ve tohumla taşınan Pembe Kurt (*Pectinophora gossypiella*) ile Köşeli Yaprak Leke Hastalığı (*Xanthomonas axonopodis* pv. *malvacearum*)'nın yaygınlık ve yoğunluğunda önemli düşüşler gerçekleşmiştir.

Durum böyle iken son iki yılda pamuk yetiştirilen bazı illerimizde pamuk ekim alanlarında sertifikasız tohum kullanım oranında bazı nedenlerden kaynaklanan dikkati çeken artışlar görülmektedir. Örnek vermek gerekirse, Şanlıurfa ilinde 2015 yılı ekim sezonunda sertifikasız tohum kullanım oranı %5'ler düzeyinde iken, 2016 yılında öngörülerimize göre bu oran artmıştır. Ege Bölgesi'nde de bazı kişi veya kuruluşlarca linter pamuk tohumları sertifikasız olarak üreticiye pazarlanmaktadır. Başta Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Ege Bölgesi olmak üzere pamuk yetiştirilen bölgelerimizdeki bu durum, "Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin 5042 Sayılı Kanun"un 56. Maddesinde tanımlanan İslahçı Haklarına Tecavüz eylemlerini içermektedir.

Böyle bir gelişme, pamukta geline noktalardan geriye gidiş anlamına gelecek; öncelikle verimler düşecek, iç karantina açısından tohumla taşınan Pembe Kurt ve Köşeli Yaprak Leke Hastalığı yaygınlaşacak, desteklemeden yararlanmak amacıyla prosedüre uygun olmayan ve kontrolsüz, izinsiz koşullarda üre-

tilen sertifikasız tohumlara fatura temin edilmesi için farklı arayışlara gidilecek ve bu konu suistimallere açık olacaktır. Bu olumsuzluğun 2017 yılı ekim sezonunda boyutunun genişleyerek devam edeceği beklenmektedir. Keza sertifikasız tohum kullanımındaki artışa bağlı olarak sözü edilen bölgelerden Pembe Kurt zararının yeniden görüldüğü şeklinde bildirimler de gelmeye başlamıştır. Kaçak (sertifikasız tohum kullanımı) ürün desteklemesinde önemli bir kaçak ve yolsuzluk kapısıdır.

Pamukta gelineen noktadan geriye gitmemek için aşağıda sıralanan konularda ilgili kurumların konuya müdahil olması gerekmektedir:

- Pamukta sertifikalı tohum kullanımının önemi ve sertifikasız tohum kullanımının ortaya çıkaracağı olumsuz sonuçlar ve destekleme ödemelerinde yaratacağı sıkıntılar konusunda acil olarak İl Tarım Müdürlükleri bilgilendirilmeli (Konuyla ilgili Bakanlıkça 81 İl Tarım Müdürlüğüne yazı gönderilmiştir. Ancak yazı daha çok hububatta sertifikasız tohum kullanımının engellenmesine yöneliktir ve uygulama açısından zayıftır.),
- Destekleme primlerine esas olmak üzere, olası suistimalleri önlemek amacıyla hektara kullanılacak pamuk tohumunda asgari ekim normunun belirlenmesi gerekmektedir. Destekleme için gerekli tohum faturası miktarı hektara 15-18 kg tohum kullanımına göre düzenlenmiştir. Oysaki fiilen kullanılan ekiliş miktarları çok daha yüksektir. Bölgelerimizde uygulanan ekim normları dikkate alındığında bu rakamın yükseltilmesi gerektiği aşıkardır. Bilindiği üzere ülkemiz koşullarında pamukta hektara ortalama 30-35 kg sertifikalı tohum kullanımı yeterli olmaktadır. Ege Bölgesi'nde bu rakam 35-40 kg/ha düzeyine kadar çıkmakta, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Çukurova'da 25-30 kg/ha düzeyinde uygulanmaktadır. Bu nedenle destekleme primlerine esas ekim normu bölgelere göre değişiklik arz etmekle birlikte en az 25-30 kg/ha olarak uygulanması daha gerçekçi olacak ve sertifikalı tohum faturası teminindeki suistimalleri asgari düzeye indirecektir. Uygulamanın bu rakam üzerinden yapılması konusunda Bakanlık nezdinde gerekli girişimler yapılmalı ve destekleme ödemelerinde bu norm dikkate alınmalı,
- Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin 5042 Sayılı Kanun'un 56.Maddesinde tanımlanan Islahçı Haklarına Tecavüz eylemlerini gerçekleştiren kişi veya kuruluşlar tespit edilerek gereği yapılmalı ve teşhir edilmelidir,
- Islahçı Hakları Kanunu'na ve Çeşit Koruma Kanunu'na aykırı davranışla sözde "Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin 5042 Sayılı Kanun'un 17.Maddesine dayanarak ÇKS karşılığı üretici kullanımı" amaçlı tohum hazırlayan bu kişi ve kuruluşların durdurulması ve gerekli cezaların verilmesi gerekmektedir. Mevcut düzenlemeler çerçevesinde desteklemesi %100 sertifikalı tohum kullanımına dayalı pamukta hiçbir üretici "Çiftçi İstisnası" kapsamında kendi üretiminden çıkardığı tohumu destekleme alamayacağı için ekmez. Çiftçi İstisnası kapsamında tohum temin ettiğini ileri süren bu kişilerin desteklemeye esas sertifikalı tohum faturasını nasıl temin ettiği araştırıldığında suistimaller ortaya çıkacaktır. Bu tohumu hazırlayıp (mekanik veya

kimyasal yöntemlerle delinte edip) piyasaya süren tohum işleyicilerinin de genel olarak bu işlemleri ve faturalandırma yöntemleri konusunda uyarılması yararlı olacaktır. Bu kabul edilir bir uygulama olamaz ve pamuk yetiştiriciliğine önemli zararlar verir.

3. DESTEKLEME POLİTİKASI KONUSUNDA YAPILABİLECEK İYİLEŞTİRMELER:

2016 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemeler kapsamında kütlü pamuk üretiminde 75 kr/kg Fark Ödemesi Desteği ödenmektedir. Tarımsal Desteklemelerin yeniden düzenlendiği bugünlerde kütlü pamuk üretimine verilecek Fark Ödemesi Desteği konusunda mevcut durumu ve bu konudaki değişiklik önerisi:

- **3.1. Mevcut durum:** Yukarıda da belirtildiği gibi, verim tespitlerine dayalı olarak verim limiti uygulanmaksızın kütlü üretime 75 kr/kg destek verilmektedir. Örneğin; dekara 600 kg ürün alan bir üretici;

$600 \text{ kg/da} \times 0,75 \text{ TL/kg} = 450 \text{ TL/da}$ dekar başına destek almaktadır.

Mevcut uygulama, birim alandan elde edilen verimlerin gerçekçi olmadığı öne sürülmektedir. Uygulamada üst verim sınırı olmadığından (veya gerçek bölgesel ortalamaların üzerinde olduğundan) suistimallere açık olduğundan eleştirilmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Dekarda destek verilecek kütlü miktarına limit getirilmesi ancak destekleme miktarının yükseltilmesi:

Verim tespitlerinin yine yapılması, desteklemenin asgari 90 kr./kg seviyesine yükseltilmesi ve desteklenecek verim miktarının 500 kg ile sınırlandırılması. 500 kg/da'nın altındaki verimlerde ise gerçekleşen verimin esas alınması:

$500 \text{ kg/da} \times 0,9 \text{ TL/kg} = 450 \text{ TL/da}$ dekar başına destek alınacaktır.

380 kg verim alınmış ise;

$380 \text{ kg/da} \times 0,9 \text{ TL/kg} = 342 \text{ TL/da}$ dekar başına destek alınacaktır.

Bu uygulama ile yapıldığı iddia edilen suistimal sonucu verimlerin suni olarak yükseltilmesinin önüne geçilmiş olacak, üretici aynı miktarda desteği alırken devletin kasasından yaklaşık olarak aynı miktarda toplam ödeme yapılmış olacak, en önemlisi desteklemenin yüksek verim alınmasındaki katkısı devam edecektir. Zira 500 kg üzeri verim alan karlı işletmeler pamuk ekimine devam ederken 350-500 kg bandındaki düşük verimli yerlerde pamuk ziraatının sürdürülmesine destek sağlanacaktır. Suistimal sonucu haksız kazanç elde edilmesi de önemli ölçüde önlenecektir.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından pamuk bitkisinin stratejik ürün olarak kabul edilmesiyle birlikte pamukta iyi bir ivme yakalanmıştır. Bu gelişimin temel nedenleri; Bakanlığın desteklemeleri arttırması, sertifikalı tohumluk ve mekanizasyonun kullanılmasıdır. Sertifikalı tohumluğun kullanılmasıyla birlikte elyaf kalitesi arttırılmış ve hastalık etmenleri (Köşeli Yaprak Leke Hastalığı) ve zararlı popülasyonunda (Pembe Kurt) düşme yaşanmıştır. Bu uygulamalarla

Türkiye Pamuk Tohumculuğu çok büyük bir gelişme kaydetmiştir. Türkiye’deki pamuk tohumu üreten firmalar hem yurt içindeki taleplerin karşılanması hem de ihracat anlamında değerli çalışmalar yapmaktadır.

Sonuç olarak, ticaret enstrümanları ile korunmayan nadir tarımsal ürünlerden biri ve Dünya’daki üretim ve ticaretten en fazla etkilenen ürün olan pamukta yerli pamuk üretimini arttırmak buna bağlı olarak ithalat bağımlılığımızı azaltmak istiyorsak, öncelikle pamuk tarımının sürdürülebilir kılınması için pamuk politikasının gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla yapılabilecekler:

- *Gümrük tarifelerinin etkisi* ve önemi, ürünler arası rekabette dikkate alınmalı,
- Yüksek verimin anahtarı durumundaki *sertifikalı ve kaliteli tohumluk* kullanımında yakalanan ivme sürdürülmeli, yeni çeşitlerin üretime kazandırılması için Ar-Ge faaliyetlerindeki desteklemelerin devamlılığı sağlanmalıdır,
- Ürünler arası paritelerde dengeleri sağlamada *destekleme politikaları* etkin ve doğru uygulanmalı,
- Sertifikalı tohum kullanımına ve verime net katkısı nedeniyle, destekleme politikası ürüne fark ödemesi şeklinde devam etmeli,
- Birim alandan alınacak verim değerlerini yükselten *endirekt desteklemeler* uygulanmaya devam etmeli,
- Kalitenin korunması amacıyla pamuk toplama makinalarının kontrolü ve standardizasyonu sağlanmalıdır.

TÜRKİYE SOYA TOHUMCULUK SEKTÖRÜ MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1.GİRİŞ

Soya Dünya'daki bitkisel yağların ve yüksek proteinli hayvan yemlerinin başlıca kaynağıdır. Soya tohumu ortalama %35-45 protein ve %18-20 oranında yağ içermektedir. Soyadan endüstride de sayılamayacak kadar çok değişik şekilde faydalanılmaktadır.

Soya; şekerlikte, inşaatlarda kullanılan macun bileşimlerinde, fungusit ve pestisitlerde, antibiyotiklerde, matbaa mürekkebi olarak, dizel yakıtında, diğer birçok endüstriyel ve ecza ürünlerinde kullanılmaktadır.

Hayvan besleme uzmanları için soya, amino asit ve hazım olunabilirlik bakımından oldukça önemlidir. Öğütülmüş soya, mısır gibi diğer danelerle karıştırıldığında, bu karışımın protein içeriği tek başına kullanılan besin maddesine göre daha yüksektir. Toprağa organik madde ve azot sağlayarak, toprağın verimliliğini arttıran önemli bir münavebe bitkisidir.

Çizelge 1. Türkiye'de 2011-2015 yılları arasındaki soya üretim istatistikleri*

	2011	2012	2013	2014	2015	Değişim (%) (2011-2015)
Ekim Alanı (ha)	26.421	31.599	43.260	34.318	36.732	+%39
Üretim Miktarı (ton)	102.260	122.114	180.000	150.000	161.000	+%57
Ort. Verim (kg/da)	387	386	416	437	438	+%13

*TÜİK 2015, www.tuik.gov.tr

2. TÜRKİYE'DE SOYA TARIMININ TEMEL SORUNLARI

2.1. TÜİK 2016 yılı verilerine göre Türkiye, soya ihtiyacının sadece %6,5'luk kısmını kendi üretebilmektedir. %93,5 ithal bağımlılığı, soyayı cari açığın en önemli kalemlerinden birisi haline getirmektedir. Her yıl büyüyen kanatlı sektörü ve yem sektörü soya talebini daha da arttırmakta, ancak artan teşviklere rağmen üretim artmamaktadır.

- 2.2. İthal bağımlılığı çok yüksek bir ürün olması vesilesiyle soya fiyatları dış pazar fiyatları ve kur dalgalanmalarından direkt etkilenmektedir. Toprak Mahsulleri Ofisi, pazar düzenleyici olarak soya alımı yapmadığı ve taban fiyatı açıklamadığı için, çiftçi uzun yıllardır hasat döneminde düşen fiyatların sonucu olarak malını değerinin altında satmak zorunda kalmaktadır. Üretim artışının önündeki temel engellerden birisi fiyat istikrarsızlığıdır.
- 2.3. Potansiyel soya üretim alanları, aynı zamanda potansiyel mısır üretim alanlarıdır. %130'luk ithalat fonu sonucu dünya pazarından yüksek iç fiyat, Toprak Mahsulleri Ofisi alım garantisi, her yıl artan Toprak Mahsulleri Ofisi taban fiyatı, üretim kolaylığı gibi avantajlar sunan **mısır** alternatifine karşı **soya**, ürün olarak rekabet edememektedir. Havza Bazlı Üretim Modelinde soyanın desteklendiği 46 havzanın 39 tanesinde mısırın da destekleniyor olması, yeni modelde de soya üretim alanının ciddi bir artış göstermesinin pek de mümkün olmayacağı değerlendirmesine neden olmaktadır. Soya tarımının yaygınlaşması açısından önemli potansiyele sahip olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinde desteklenecek ürünler arasında soyanın bulunmaması veya sadece birkaç ilde ve sayılı ilçelerde yer alması soya tarımının bu illerde yayılmasını önleyecektir.
- 2.4. Türkiye'de soya üretiminin $\frac{3}{4}$ 'ünden fazlası buğday arkası 2. ürün olarak gerçekleşmektedir. Çiftçinin buğday ekim kararını vermeden buğday ve soyadan elde edeceği toplam destekleme miktarını bilmiyor olması, alternatif bitkilere kıyasen gelir hesabını yapmasına engel olmaktadır.
- 2.5. Soya üreticisinin toplam gelirinin $\frac{1}{3}$ gibi ciddi bir miktarı Fark Desteği Ödemesinden gelmektedir. 1. üründe Eylül ayında, 2. üründe Ekim ayında hasat edilen soyanın destekleme gelirinin ertesi yılın ortalarına kadar çiftçinin eline geçmemesi üretim artışının önündeki temel engellerden bir diğeridir. Soya ürün desteklemesi en geç Ocak ayında üreticiye ödenmelidir.
- 2.6. Soya tarımında verimliliği olumsuz etkileyen bazı etmenlerin özellikle hastalık etmenlerinin çözümünde uygulanacak yöntemler ve ürünler konusunda ülkemizde yeterli çalışmalar yapıldığı söylenemez. Soyada toprak kökenli funguslara veya toprak üstü aksamalarda hastalık oluşturan fungal etmenlere karşı ruhsatlı ilaç bulunmaması buna örnektir.
- 2.7. Soyada gerekli pazar büyüklüğü oluşmadığından değişik yetiştirme gruplarından soya çeşitleriyle yaygın Ar-Ge ve adaptasyon çalışmaları yürütülerek, her bölgeye uygun ömürlü, verimli çeşitler geliştirilememiştir.

3. TÜRKİYE'DE SOYA EKİMLERİNİN ARTTIRILMASI AMACIYLA ÖZEL SEKTÖRÜN BEKLENTİLERİ

- 3.1. Havza Bazlı Destekleme Modelinde soyanın desteklenip, mısırın desteklenmediği ilçe sayısının arttırılması,
- 3.2. Toprak Mahsulleri Ofisi'nin soya alım fiyatı açıklayarak pazarda düzenleyici işlev görmesi ve soya üretiminin desteklendiği havzalarda alım yapması,

- 3.3. Desteklemelerin en geç bir önceki yılın Eylül ayında açıklanmasının sağlanması suretiyle, buğday-soya çift ürün ekecek çiftçinin toplam gelir hesabı yapabilmesine imkân sağlanması,
- 3.4. Soya üreticisinin toplam gelirinin önemli bir kısmını oluşturan Fark Desteği Ödemelerinin üretim yılı sonunda, en geç Ocak ayında yapılmasının sağlanması,
- 3.5. Soyanın zorunlu münavebe bitkisi olarak tanımlanması ve soyayı münavebede kullanan çiftçilere desteklemeler/kredi faizleri gibi hususlarda ekstra avantaj sağlanarak bunun teşvik edilmesi ya da uymayan çiftçilerin desteklemelerden ve faiz sübvansiyonlarından mahrum bırakılması suretiyle münavebeye zorlanması,
- 3.6. Desteklemede esas alınan verim limitlerinin belirlenmesinde gerçekçi verimlerin dikkate alınması,
- 3.7. Soya tarımı uygulamasında büyük fayda sağlayacak fungusitlerin ve azot fiksasyonunu sağlayan bakteri uygulamalarının tohumla uygulanması konusundaki düzenlemeler Bakanlığımızca yapılmalıdır.

YAĞLI TOHUMLU BİTKİLER ALT ÇALIŞMA GRUBU (AYÇİÇEĞİ, KANOLA, ASPIR)

TÜRKİYE YAĞLI TOHUMLU BİTKİLER TOHUMCULUK SEKTÖRÜ MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ AYÇİÇEĞİ RAPORU

1.GİRİŞ

Ayçiçeği (*Helianthus annuus*), papatyagiller (*Asteraceae*) familyasından çekirdekleri ve yağı için yetiştirilen sarı çiçekli bir tarım bitkisidir.

Yağlı tohumlar sektörünün, son on yıl içerisinde büyük bir gelişim gösterdiği görülmektedir. Talep açısından bakıldığında gelişmekte olan ülkelerin artan gıda taleplerinin yanında biyodizel talebi de öne çıkmaktadır. Ancak son yıllarda petrol fiyatlarındaki düşüş giderek artan ve az gelişmiş ülkelerde büyük sorunlar yaratabilecek olan küresel gıda ihtiyacı göz önüne alındığında, yağlı tohum üretiminin yakıt amacıyla kullanılmasının önünü kapatmaktadır. Yağlı tohumların gıda amaçlı kullanımında, yağ üretimi ön plana çıkmaktadır. Bu ürünlerin işlenmesi sonucunda ortaya çıkan atıklar da yem hammaddesi veya katkısı olarak değerlendirilmektedir.

Yağlı tohumlar ve bitkisel yağ fiyatlarının artan gıda talebi doğrultusunda yükselmeye devam edeceği düşünülmektedir. Küresel yağlı tohumlar ve bitkisel yağ üretimi ve işlenmesi pazarındaki en büyük üreticiler soya yağında ABD, Brezilya, Arjantin, Çin; palm yağında Çin, Endonezya ve Malezya; kolza tohumunda AB ve Kanada'dır. Ayçiçeği, tüm dünya ülkelerinde farklı coğrafyalarda yetiştirilmekte olup dünyada hiçbir üretici ülke, küresel üretimin %15'inin üzerinde üretim gerçekleştirememektedir. Dünya'da ve Türkiye'de pazar değeri her geçen gün artan bu ürünler; yağ üretiminin yanı sıra un, yem, gibi endüstrilerde de hammadde veya katkı maddesi olarak da kullanılmaktadır.

Dünya'da en önemli yağ bitkilerinden biri olan ayçiçeği ülkemizde de en fazla ekim alanına ve üretime sahip yağ bitkisidir. Halkın genelde bitkisel yağ olarak ayçiçeği yağını tercihi ve özellikle Trakya Bölgesi'nde ekim nöbetinde temel

bitki oluşu (Buğday-Ayçiçeği), geniş adaptasyon kabiliyetine sahip ve mekanizasyona çok uygun olması vb. nedenler ayçiçeğini, ülkemiz açısından en önemli yağ bitkisi haline getirmektedir.

Ayçiçeği, yetişeceği toprak tipi yönünden çok seçici olmamasına rağmen organik maddece zengin, derin ve su tutma kapasitesi iyi topraklarda yüksek verim potansiyeline sahiptir. Ayçiçeği yağı, içerdiği doymamış yağ asitleri oranının yüksek (%69) olması nedeniyle de beslenme değeri en yüksek olan bitkisel yağlardan birisidir. %40-45 oranında elde edilen küspesi, %30-40 oranında protein içermekte olup, değerli bir yem olarak hayvan beslenmesinde de kullanılmaktadır. Ayçiçeği yağ, sabun ve boya sanayinde değerlendirilmekte, sapları da yakacak olarak kullanılmaktadır. Ayrıca ayçiçeği çerezlik olarak da tüketilmekte olup, ayçiçeği üretiminin %2,6'sı çerezlik olarak tüketilmektedir.

Dünya yağlı tohumlar üretimine bakıldığında;

Dünya Yağlı Tohumlu Bitkiler Üretimi (Bin Ton)						
Ürün	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Soya	264.914	261.597	241.581	278.093	308.436	319.780
Pamuk	68.710	78.749	79.390	73.020	76.878	77.750
Kanola	60.092	62.731	64.627	72.844	70.954	71.454
Ayçiçeği	31.519	40.836	37.217	44.596	41.335	39.424
Susam	4.388	4.670	5.042	4.948	5.489	5.367
Aspir	652	677	842	718	868	838

Kaynak: www.fao.org ve usda.fas

2008-2015 dönemine ait dünya bitkisel yağ üretimini gösteren aşağıdaki tablo da palm yağı üretiminin her geçen yıl artış göstererek soya yağı üretimini de geride bıraktığı görülmektedir. Dünya bitkisel yağ üretiminin yaklaşık %33'ü palm yağı ve ancak %9'unu ise ayçiçeği yağı oluşturmaktadır.

Dünya Ayçiçeği Üretimi yapan ülkeler değerlendirildiğinde; (Bin Ton)

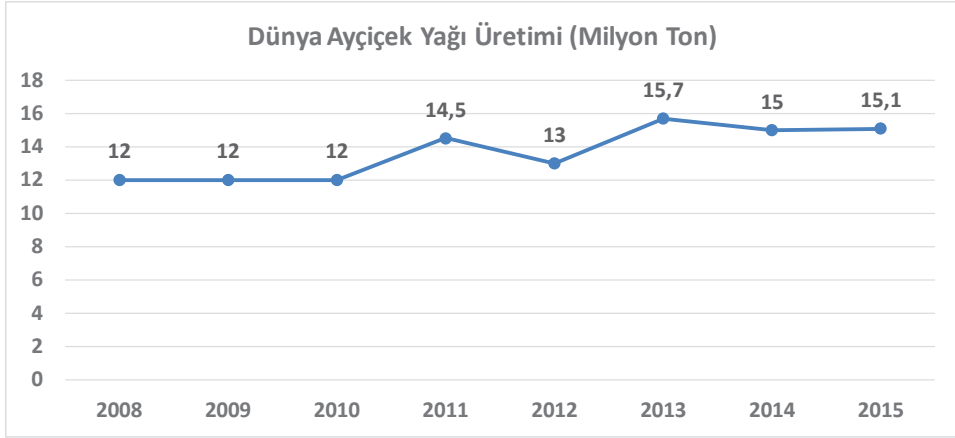
ÜLKELER	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/14	2015/16
Ukrayna	7.300	8.000	9.500	8.390	10.940	10.000	11.400
Rusya	6.600	5.820	9.500	8.000	10.200	9.000	9.700
AB-28	7.000	6.975	8.300	7.020	9.110	8.920	7.700
Arjantin	2.650	3.665	3.780	2.850	2.310	2.700	2.800
Çin	1.650	1.710	1.700	1.730	2.420	2.380	2.350
ABD	1.380	1.241	925	1.240	920	1.000	1.330
Türkiye	790	1.020	940	1.100	1.450	1.200	1.170
Hindistan	1.000	650	620	620	580	390	360
Güney Afrika	490	860	522	560	830	660	620

Dünya ham yağ üretimine bakıldığında;

DÜNYA BİTKİSEL HAM YAĞ ÜRETİMİ (Milyon Ton)								
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Palm Yağı	44	46	49	52,5	56,4	59,3	61,4	62,6
Soya Yağı	35,9	39	41	42,7	43,1	45	48,9	51,4
Kanola Yağı	20,5	23	24	24	24,7	26,4	27,1	26,3
Ayçiçek Yağı	12	12	12	14,5	13	15,7	15	15,1
Pamuk Yağı	4,8	5	5	5,2	5,2	5,1	5,1	4,5
Diğer Yağlar	16,6	16	18	18,3	18,2	19,1	18,5	19,1
TOPLAM	133,8	141	149	157,2	160,6	170,6	176	179

Kaynak: USDA

Ayçiçek yağı üretimi değerlendirildiğinde;

Ülkemizde yağlık ayçiçeği;

Dünya'da ayçiçeği yağını en çok kullanan ülkelerden biri de Türkiye'dir. Türkiye'de ayçiçeği yağı tüketimi yıllık yaklaşık olarak 900 bin tondur. Son 10 yıl ortalaması 500 bin ton ham yağ mertebesinde gerçekleşmiştir. Ortaya çıkan bu açık ithalat ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle ayçiçeği, ülkemizin önemli ithal kalemlerinden biri olup, Türkiye, Avrupa Birliği'nden sonra en büyük ithalatçı ülke konumundadır.

Ayçiçeği yağı beslenme değeri en yüksek olan yağlardan biridir. Dünya bitkisel ham yağ üretiminin %11'i ayçiçeğinden karşılanmaktadır. Türkiye'de ise bitkisel ham yağ üretiminin %47'si ayçiçeğinden karşılanmaktadır.

Türkiye'de yılda ortalama 1 milyon ton bitkisel yağ tüketilmesine karşın, yılda ortalama 350-400 bin ton yağ da ihraç edilmektedir. Hem iç tüketim hem de ihracat için ihtiyaç duyulan ayçiçeği üretimi ise 3 milyon ton civarında olmaktadır. Buna karşın Türkiye ihtiyaç duyulan bu miktarın ancak üçte birini yani yaklaşık 1 milyon tonunu üretmektedir. Üretim yetersiz olduğu için tohum veya ham yağ olarak da ihtiyacın büyük bölümü ithal edilmektedir.

Yıllar itibariyle Türkiye’de ayçiçeği tohumu ekim alanı, üretim ve verim durumuna bakıldığında;

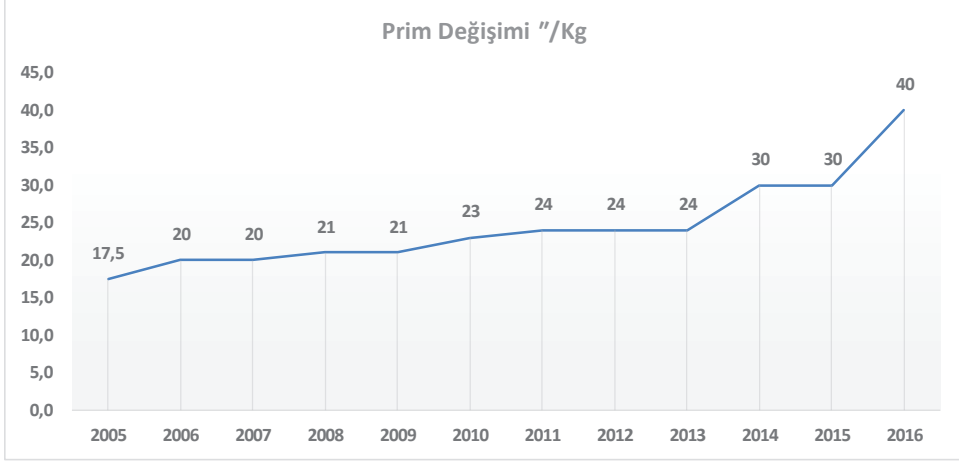
YILLAR	Ekim Alanı (ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/ha)
2004/05	550.000	900.000	1.636
2005/06	566.000	975.000	1.722
2006/07	585.000	1.118.000	1.911
2007/08	555.000	854.407	1.538
2008/09	580.000	992.387	1.710
2009/10	584.000	1.057.125	1.809
2010/11	641.000	1.320.000	2.120
2011/12	655.000	1.335.000	2.038
2012/13	604.600	1.370.000	2.268
2013/14	609.700	1.523.000	2.500
2014/15	530.000	1.480.000	2.169
2015/16	569.000	1.500.000	2.640

Türkiye il bazlı ekim alanları değerlendirildiğinde;

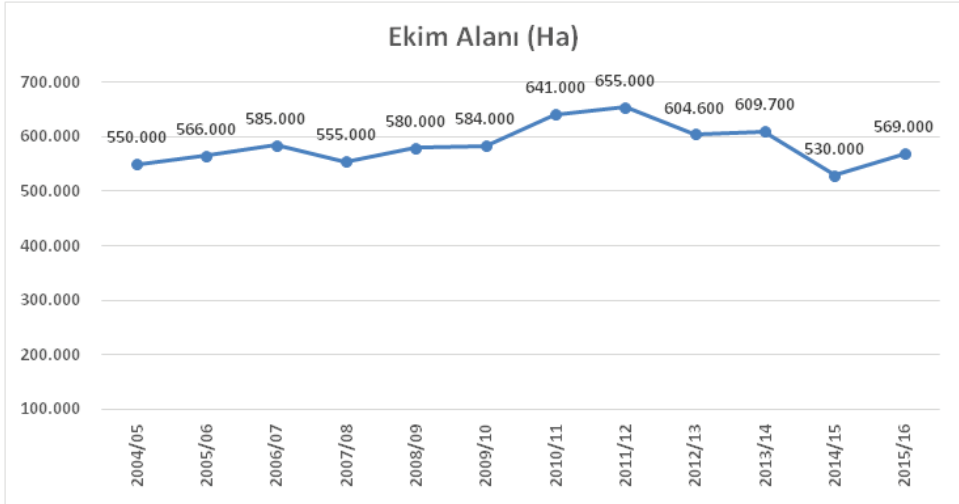
İller	2014 Ekim alanı (ha)	2015 Ekim alanı (ha)
Tekirdağ	113.269	128.468
Edirne	90.393	98.406
Kırklareli	64.115	73.352
Konya	59.485	46.038
Adana	34.935	44.040
Çorum	22.347	19.895
Çanakkale	15.591	16.088
İstanbul	15.172	16.069
Balıkesir	12.846	15.498
Tokat	16.404	13.496
Samsun	11.858	12.787
Amasya	14.009	11.596
Aksaray	14.585	10.635
Bursa	9.401	9.065
Eskişehir	8.879	6.927
Diğer	49.059	46.636
Toplam	552.345	568.995

Ekim alanının belirlenmesinde üretim desteği büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle destekleme politikasının artarak devam etmesi ve ülkemizin dışa bağımlılığının azaltılması önem arz etmektedir.

Destekleme tutarları değerlendirildiğinde;

Türkiye ekim alanı değişimine baktığımızda;

2. AYÇİÇEĞİ PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

2.1. YURT DIŞI TOHURLUK PAZARI İLE İLGİLİ SORUNLAR:

Türkiye'nin ayçiçeği tohumu ile ilgili en büyük ihracat pazarı RUSYA ve UKRAYNA'dır. Mevcut pazardaki payımızın ve dolayısıyla bu alandaki ihracatımızın artırılabilmesi Türkiye'yi ayçiçeği tohumluğu üretimi konusunda bölgesel bir merkez haline getirmiştir. Ancak halen gidecek birçok yolumuz vardır. Adı geçen bölgelerde Türkiye üretimi tohumlar ilgi ve talep görmektedir.

Ayçiçeği tohumculuk sektörü açısından uluslararası pazarlarda yaşanan en önemli sorunlardan biri, yurt içinde geliştirilip kayıt altına alınan çeşitlerin yurt dışı Tescil Kuruluşlarına Kaydı sürecinde yaşanan birtakım bürokratik tikanıklıklar ve özellikle daha küçük ölçekli firmaların iş ile ilgili bağlantı sorunları olarak görülebilir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ;

Ayçiçeği tohumculuk sektörünün kendine özgü gereklilikleri olduğu gerçeği aşîkardır. Tohumculukla ilgili diğer bitkilerden farklı coğrafi alanlara hitap etmesi ve farklı ihtiyaçları olması bakımından daha spesifik bir çalışma metodu izlenmesi gerekmektedir.

Bu nedenle sektöre ivme kazandırmak ve uzun vadeli planlamalar yapabilmek amacıyla TSÜAB'ın organize ederek Ekonomi Bakanlığı ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın da dahil olduğu bir proje kapsamında sadece Ayçiçeği Tohumluk üretimi yapan Türk firmalarının ayçiçeği ekiminin oldukça yoğun bir şekilde yapıldığı Rusya, Ukrayna ve diğer ilgili ülkelerin önemli üretim merkezlerine yerinde yapılacak inceleme ve bilgilendirme ziyaretleri ile temaslarda bulunması sağlanmalıdır. Böylelikle hem Bakanlıklar düzeyinde çeşit kayıt sistemindeki yeknesaklığın sağlanması ile bürokratik sorunlar aşîlabilecek, hem de ticaretin geliştirilmesi amacıyla girişimlerde bulunularak ikili anlaşmaların önü açîlabilecektir. Bu alanda TSÜAB ve ilgili Bakanlıkların maddi ve teknik destek sağlamak suretiyle ortaklaşa çalışmalar yapması, ticaretin geliştirilmesi ve bürokratik tikanıklıkların giderilmesi konularında sektörün önünü açacak bir sürece ortam hazırlamaları gerekmektedir.

Ayçiçek tohum ihracatının desteklenmesi sektöre olumlu katkı sağlamanın yanında ülke ekonomisine de katkı sağlayacaktır.

2.2 MEVZUAT İLE İLGİLİ SORUNLAR

Ayçiçeği Tohumculuk Sektörü açısından mevcut mevzuatla ilgili olarak yaşanan sorunları ana hatlarıyla aşağıdaki konular üzerinde özetlemek mümkündür.

2.2.1. Yağlı, Lifli, Tıbbi ve Aromatik Bitki Tohumu Sertifikasyonu ve Pazarlama Yönetmeliği'nin ilgili maddesi uyarınca, beyanname kabulünde ve sertifikasyonunda Tohum Yetiştiricileri Alt Birliğine üyelik sürecinin Tohum Üreticisi Firmaların üzerinden yapılması gerektiği aksi halde sertifika verilmeyeceği söylenmekte ve uygulama buna göre yapılmaktadır. Bu sebeple yaşanan sorunlar nedeniyle bazı durumlarda tohumlukların yurt içi ve yurt dışı müşterilere iletilmesi gecikmeye uğrayabilmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Kanunun zorunlu kıldığı üyeliğin, ilgili Alt Birlikçe alınacak önlemler ve teşvik edici unsurlarla ve aynı zamanda teşvik edici desteklemeler ile çiftçiye cazip kılınması ya da en azından Tohum Üreticisi Firmaların mağduriyetine izin verilmemesi gerekmektedir.

2.2.2. Türkiye’de tescilli ya da üretim izinli bir çeşit ithal edilerek OECD etiketiyle yurt içinde satılabilmektedir. Ancak yurt içinde üretildiğinde ve ihracat amacıyla OECD sertifikası alındığında bu sertifikayla yurt içine satış gerçekleştirilememektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Yurt içi pazar için de OECD etiketli tohum hazırlayabilecek düzenlemenin yapılması yararlı olacaktır.

2.2.3. Bitki Pasaportu sistemi ve operatörlerin kayıt altına alınması hakkında Yönetmeliğin Madde 5- 2. a) fıkrası uyarınca Tohumluk Üreticisi Firmaların genel olarak sözleşmeli üretim yapmaları nedeniyle bir kira sözleşmesi ibraz etmelerinin mümkün olamamasından kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde sözleşmeli üretimde ÇKS de Tohumluk Üretici Firma ya da Yönetmeliğin yetkili kıldığı Operatör adına değil, sözleşme yapılan Yetiştirici adınadır. Sözleşmeye konu üretim alanlarına ait üretici bilgilerini ve ilgili ada, parsel numaralarını içeren liste ile de başvurulabilir. Bitki Pasaportu Sistemi ve Operatörlerin Kayıt Altına Alınması hakkında yönetmeliğinin ilgili maddeleri esasınca halen ithal edilen ürünlerde izlenen pasaport basım sürecinde; 3 aşamalı bir onay sürecinden geçmesi, onay verecek yetkilinin bilgisayar başında bulunması ve basım gereçlerinin bir hata yapmaması gibi unsurlara bağlı operasyonun hasatta 24 saat tarladan tesise sonrasında da tesisten yine yoğun olarak müşteriye sevki sırasında mevcut haliyle uygulanabilmesi çok zor gözüküyor.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Söz konusu nedenler göz önünde bulundurulduğunda, Ayçiçeği Tohumculuğunda Bitki Pasaportu uygulamasının sektörün işleyişinde meydana getirdiği birçok olumsuzluk nedeniyle kaldırılmasında fayda görülmektedir. Başka bir öneri de tohum paketlerinin üzerine kare kod veya barkod basılması uygulamada kolaylık getirecektir.

2.2.4. Tohumluk İthalatı Uygulama Genelgesi’nin 9.maddesi uyarınca yaşanan sıkıntıya göre, yurt dışında üretimi yapılan veya satın alımı yapılan, ülkemizde tescilli ürünlerin kalite değerlerini sevkiyat öncesi test etmek amacıyla ülkemize numune getirilmesi gerekmektedir. Bunun için herhangi bir madde genelgede bulunmamaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Ayçiçeğinde her parti için 3 kg numune tohumun getirilmesi için müsaade verilmesi mevcut sıkıntının ortadan kalkmasını sağlayabilecektir.

2.2.5. Yine aynı genelgenin 12. maddesi uyarınca, İthalat ön izinlerinin standart bir şablonu olmamaktadır. Her İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü hatta her memur farklı formatlarda ithalat ön izni düzenlemektedir. Geçmiş yıllarda permilerin tercümesi yapılarak ihracatçı firmalara gönderilmekteydi. Artık permi olmadığından ön izinler tercüme edilmektedir. Ancak standart bir şablon olmadığından her başvuruda farklı bir format olmakta ve ihracatçılar için sıkıntı olmaktadır. Ön izin üzerinde atıfta bulunulan kanun, yönetmelik ve genelgelerin İngilizce tercümelerini istemektedirler.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bakanlığın resmî sitesinde sadece Bitki Karantinası Yönetmeliğinin tercümesi olduğundan, ön izin üzerinde bu yönetmeliğe de atıfta bulunulması gerekmektedir.

2.2.6. Tohumluk İthalatı Uygulama Genelgesi'ne hüküm ilavesi. Genelge-deki değişikliklerin genel olarak Ocak-Şubat aylarında gerçekleştirilmesi ebeveyn ve deneme tohumlarının ithalatı da dahil olmak üzere en fazla mısır ve ayçiçeği tohumluk ticaretini etkilemektedir. Mevzuatın yeni bilinmesi firmaların geriye dönük işlem yapmasını zorlaştırmakta ve müsaade aşamasında da İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü personelinin konuları farklı yorumlamasına sebep olmaktadır. Yeni düzenleme ve değişiklikler tüm firmalarca tam olarak anlaşıldığında bu ürün gruplarındaki ekilişler çoktan tamamlanmış olmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bu sebeple yapılacak bir Yönetmelik değişikliği söz konusu ise bu çalışmaların Eylül-Ekim aylarında yapıp Aralık ayından önce yayımlanması sektördeki firmalar açısından çok daha avantajlı olacaktır.

2.3. TOHURLUK ÜRETİMİ İLE İLGİLİ SORUNLAR

2.3.1. Tohumluk üretiminde yaşanan en önemli sorun, üretim sahası bulma ve bu sahaların planlanmasında yaşanan sıkıntılar olarak karşımıza çıkmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Firmaların bu alanda ortak hareket edebilmesi ve birbirlerinin üretim alanlarını olumsuz yönde etkilememeleri açısından, Devletin koordinasyonu sağlama ve yeni üretim yerleri belirleme konularında daha aktif bir şekilde rol alması gerekmektedir.

2.3.2. Havza Bazlı Destekleme Sistemine geçilmesini oldukça olumlu bir gelişme olarak değerlendiriyoruz. Ancak destekleme sisteminin net olarak açıklanmaması uygulama zorluklarını beraberinde getirmektedir. Havza Bazlı Destekleme Sistemi içerisinde tohumluk üretim alanları net olarak belirtilmemiş ve açıklanmamıştır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Netleştirilmesi ve belirsizliğin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

2.3.3. Üretim bölgelerinde ebeveyn hatlarda görülen orobanş problemi nedeniyle Bakanlık kontrollerinde tarla iptalleri yaşanabilmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bu uygulamanın kaldırılması gerekmektedir. Çünkü dayanıklılık tek hattan gelebilmekte ya da orobanşa dayanıksız bir çeşidin üretimi yapılabilmektedir. Türkiye ve Rusya, Ukrayna gibi orobanş problemi yaşanmayan büyük ekim alanlarına dayanıksız çeşitlerin satışı yapılmaya devam etmektedir.

2.4. EĞİTİM VE EĞİTİMLİ ELEMAN İSTİHDAMI SORUNU

Tohumculuk sektörümüzün tüm alanlarında olduğu gibi ayçiçeği tohumculuğundaki en ciddi sıkıntılardan biri de bilgili ve tecrübeli eleman eksikliğidir. Bu eksikliğin en yoğun hissedildiği birim ise AR-GE birimleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Birçok firma, özellikle bu birimlerdeki kalifiye eleman eksikliğini danışmanlık hizmeti almak suretiyle karşılamaktadır.

Ülkemizde teorik olarak (*yüksek lisans, doktora yapmış*) çok sayıda ıslahçı olmasına rağmen pratikte yeterli düzeyde ve sayıda ıslahçı bulma konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Firma faaliyetleri açısından rekabet adına olumsuz sonuçlar doğuran bir başka sorun da Ayçiçeği Tohumculuk Firmalarının AR-GE birimlerinde çalışan teknik personelin yeterli yurt dışı tecrübeye sahip olmaması ve yurt dışı araştırma merkezlerine gidememesidir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bu alandaki kalifiye personel açığı sektörün fiili temsilcisi ve itici gücü olan TSÜAB'ın yeni bir yapılanma ile Üniversitelerle gerçekleştirebileceği bir iş birliği kapsamında giderilebilir.

2.5. DESTEKLEMELER İLE İLGİLİ YAŞANAN SORUNLAR

Ayçiçeği, Türkiye'de yağ açığının kapatılabilmesinde en önemli ve bu önemiy-le en stratejik ürün olmasına karşın, diğer yağlı bitkilerle kıyaslandığında Devlet desteğinden daha az pay almış bir ürün olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca yıllar itibariyle Ayçiçeğine verilen Devlet desteğindeki artış, söz konusu yıllar itibariyle ayçiçeği tarımında kullanılan girdi maliyetlerindeki artışın altındadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Ülkemizde önemli bir sorun olan yağ açığını kapatmak ve tohumluk talebinde meydana gelebilecek olası istikrarsızlığın önüne geçmek için ayçiçeğine verilen ürün desteğinin artırılması, tohumluk üretimi ve tohumluk yetiştiricisine ise Devlet desteği verilmesi gerekmektedir.

Ülkesel yağ açığının kapatılmasına yönelik yapılacak desteklemenin 85kr./kg olması önerilmektedir. Yaklaşık 240.000 ha Ayçiçek ekim alanının artması durumunda Ülkemizin yağ açığının kapatılması büyük oranda sağlanacaktır.

2.6. TESCİL AŞAMASINDA YAŞANAN SORUNLAR

2.6.1. Ayçiçeği bugün itibariyle sadece Trakya Bölgesi'nin değil aynı zamanda tüm bölgelerin ekimini yaptığı bir tarım ürünü haline gelmiştir. AR-GE çalışmaları esnasında Adana, Trakya veya Karadeniz Bölgesi için ıslah edilen, geliştirilen hibritler farklı protokolleri içermekte, ayrı ayrı ıslah çalışmaları yapılmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Ayrı ayrı ıslah edilen, farklı BÖLGESEL gereksinimleri karşılamak için geliştirilen çeşitler, benzer özellikleri olan çeşitlerle birlikte ve beyan edilen özellikleri açısından denenmelidir.

2.6.2. Mildiyö testlerinin Ülkemizde laboratuvar koşullarında yapılması oldukça zor nerede ise imkansızdır. İlgili ırkların temini ve canlı olarak ithal edi-

lebilmesi mümkün olamamaktadır. Bu nedenle birçok çeşit mildiyönün belli ırklarına dayanıklı olmasına rağmen bu özelliği ile tescil edilememektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Tamamen laboratuvar koşullarında yapılan bu çalışmalar eğer OECD, UPOV veya CPVO tarafında akredite olmuş bir laboratuvar da yapılmış deneme sonuçları var ise bunların kabul edilmesi çok yararlı olacaktır.

2.6.3. AR-GE çalışmaları sonucu yeni bir çeşidin elde edilmesi 10 yıla yakın bir süreyi kapsıyor, ülke ekonomisine katkısı bulunabilecek çeşitler teknik nedenlerden dolayı tescil edilemeyebiliyor.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Ayçiçeğinde çeşit tescil için 2001 yılında oluşturulan Teknik Talimatın yeni gereksinimlere uygun olarak revize edilmesi gerekmektedir.

2.7. GENETİK KAYNAK VE MATERYAL EKSİKLİĞİ NEDENİYLE YAŞANAN SORUNLAR

Kamu kurumlarında yeterli genetik kaynakların bulunmaması, yerli firmaların çeşit elde edebilmek için yurt dışı partnerler ile çalışmak zorunda kalmaları, Ayçiçeği Tohumculuk Firmalarının AR-GE bölümlerinde çalışan teknik personelin yeterince yurt dışı Araştırma Merkezlerine gidememesi, yeterli testlerin yapılmadan, iyi adapte olmayan çeşitlerin piyasada satılması genetik kaynak eksikliği ile ilgili olarak sektörde yaşanan sıkıntılar olarak özetlenebilir.

KANOLA RAPORU

1.GİRİŞ

Kanola veya diğer adıyla kolza (*Brassica napus* L. *Oleifera*), Cruciferae familyasından lahana (*Brasica oleracea* L.) ile yağ şalgamının (*Brassica campestris* veya *Brassica rapa* L.) doğada kendiliğinden melezlenmesi sonucunda oluşmuş amfidiploid bir türdür.

Kanola tohumu, %40-50 yağ oranına sahiptir ve yağı, daha çok sıvı halde yemeklik, katı halde margarin ve son yıllarda biyodizel sanayinde kullanılmaktadır. Yağındaki erüsik asidin tamamen elimine edilmesinden sonra "Kanola" ticari ismiyle dünyada yağ bitkileri arasında soyadan sonra üretim bakımından 3. sırayı almaktadır. Yağı, yüksek oleik asit oranına sahip olması, omega-3 ve omega-6 içermesi sebebiyle de en sağlıklı yağlar arasında sayılmaktadır.

Kanola uzun gün bitkisi olması yanında, yazlık ve kışlık formları bulunmaktadır. Yazlık kanola, boy olarak kışlık formlara göre kısa ve tane verimi de düşüktür. Kışlık kanola da ise bitkiler daha kuvvetli, boylu, yüksek verimli ve yetiştirilmesi yazlık formlara göre daha kolaydır. Avrupa'da birçok ülkede gerek sofralık ve gerekse biyodizel elde etmek amacıyla yağ bitkisi olarak kışlık kanola üretimi yapılmaktadır.

Kanola bitkisi kuvvetli, çok dallanan kazık kök sistemine sahiptir. Kazık kök sistemi toprakta 100-120 cm derinlere kadar inmektedir. Bitki sapları dallı ve dik gelişmektedir. İlkbaharda bir aya yakın süreyle açan sarı renk çiçeklere sahiptir. Çiçeklenme sonrası oluşan harnuplar (kapsülleri) yaklaşık 20-28 adet arasında sarı, kahverengi veya siyah renkte olabilen küçük tohumlara sahiptir. Harnuplar ortadan ince bir zarla ayrılmakta ve bu zarın her iki tarafına bağlı olarak tohumlar bulunmaktadır. Tohumlar 1-2 mm çapında, saçma şeklinde yuvarlaktır.

Dünya Yağlı Tohumlu Bitkiler Üretimi (Bin Ton)						
Ürün	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Soya	264.914	261.597	241.581	278.093	308.436	319.780
Pamuk	68.710	78.749	79.390	73.020	76.878	77.750
Kanola	60.092	62.731	64.627	72.844	70.954	71.454
Ayçiçeği	31.519	40.836	37.217	44.596	41.335	39.424
Susam	4.388	4.670	5.042	4.948	5.489	5.367
Aspir	652	677	842	718	868	838

Kaynak: www.fao.org ve [usda fas](http://usda.fas)

Dünya Yağlı Tohumlu Bitkiler Ekiliş Alanı (Bin ha)						
Ürün	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Soya	102.793	103.818	105.366	111.630	117.718	124.714
Pamuk	32.028	34.719	34.677	32.164	33.535	34.210
Kanola	32.229	33.837	34.290	36.296	35.785	35.520
Ayçiçeği	23.108	25.700	24.930	25.602	24.761	24.048
Susam	8.279	8.450	8.060	9.567	10.560	9.712
Aspir	810	790	965	890	1.010	970

Kaynak: www.fao.org ve usda.fas

Dünya yağlı tohumlu bitkiler üretiminde soya birinci sırada bulunmaktadır. İkinci büyük ekim alanına pamuk sahiptir. Aslında, bu bitkilerden soya protein, pamuk ise lif elde etmek için yetiştirilmekte olup tohumlarından çıkarılan yağlar birer yan üründür.

Dünyada en fazla ekilen yağlı tohumlu bitkiler arasında üçüncü sırayı alan kanola yaklaşık 36 milyon ha ekiliş alanına sahiptir. Kanolanın esas ekim amacı, bitkisel sıvı yağ elde etmektir. Sadece yağlık olarak üretilen bitkiler arasında kanola gerek ekim alanı gerekse üretimi açısından dünyada ilk sırada yer almaktadır.

Türkiye Yağlı Tohumlu Bitkiler Ekiliş Alanı (Bin ha)						
Ürün	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Soya	23	26	32	43	34	37
Pamuk	480	542	489	451	468	440
Kanola	31	27	30	31	32	35
Ayçiçeği	641	656	605	610	657	685
Susam	31	27	29	25	26	28
Aspir	13	13	16	29	44	43

Kaynak: www.fao.org ve Tuik

Kanola, Türkiye'ye ilk defa Bulgaristan ve Romanya gibi Balkan ülkelerinden gelen göçmenlerle Rapiska ve Rapitsa adıyla 1960 yıllarında getirilmiştir. Trakya Bölgesi'nde ekim alanı 1970'li yıllarda 27.000 ha, üretimi 43.000 tona çıkmıştır. Ancak o yıllarda kolza ismiyle üretilen çeşitlerin yağının, yüksek erusik asit ve küspesinin fazla glukosinolat içermesi nedeniyle ekimi Sağlık Bakanlığı'nca 1979 yılında durdurulmuştur. Daha sonraki yıllarda Kanadalı bitki ıslahçıları, yaptıkları ıslah araştırmaları sonucunda yağında %2'nin altında erusik asit ve küspesinin 1 gramında 30 micrimole'den az glukosinolat içeren yeni çeşitler geliştirmişler ve bu çeşitlere kanola ismini vermişleridir.

Dünyada 1980'li yıllarda yağında erusik asit ve küspesinde glukosinolat içermeyen sıfır kanola çeşitlerinin üretime alınmasıyla, bu yağ bitkisi 1990'lı yıllarda önce Trakya Bölgesi'nde ve daha sonra tüm Türkiye'de tekrar ekilmeye

başlanmıştır. Son yıllarda kışlık kanolanın çok büyük bir kısmı sadece Trakya Bölgesi'nde ekilmektedir. Trakya Bölgesi'nde kanola ekilişleri 300.000 da alanı geçmiştir.

Türkiye Yağlı Tohumlu Bitkiler Üretimi (Bin Ton)						
Ürün	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Soya	87	102	115	180	150	161
Pamuk	2.150	2.580	2.320	2.250	2.350	2.200
Kanola	106	91	110	102	110	120
Ayçiçeği	1.320	1.335	1.370	1.523	1.637	1.681
Susam	23	18	16	15	18	19
Aspir	26	18	20	45	62	70

Kaynak: www.fao.org ve TÜİK

Kanola tohumlarından yağ çıkarıldıktan sonra geriye kalan küspe, değerli bir hayvan yemidir. Küspesinde %38-40 arasında protein bulunduğu için soya küspesi ile karıştırılıp hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Kanola bitkileri ilkbaharda Nisan ayında erken çiçek açmaktadır. Bal arılarını cezbeden bol miktarda sarı çiçeklere sahiptir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre, çiçeklenme süresi 1 aydan fazla süren 1 hektar kanola tarlasında bal arıları 15 günde 100 kg bal ve yaklaşık 1 kg bal mumu yapabilmektedir.

Gerek içerdiği yağ miktarının yüksekliği gerekse ülkemizde son yıllarda görülen sofralık yağ açığının giderilmesi için gerekli olan kanola bitkisinin tarımı henüz çok yetersiz alanda yapılmaktadır. Türkiye'nin yağlı tohumlu bitkiler üretimi, yağ ihtiyacımızı karşılamamaktadır. Ülkemizin yağ açığının azaltılması, yağlı tohumlu bitkilerin ekiliş alanlarının ve verimliliğinin artırılması ve kanola gibi yeni alternatif yağ bitkilerinin adaptasyonu ile mümkün olacaktır. Günümüzde sanayisi ve ekonomisi gelişmiş birçok ülkede kanola tarımı en önemli yağ bitkileri arasında yer almaktadır.

Yıllara göre Türkiye Kanola Ekim Alanı, Üretim ve Verim Değerleri						
Yıl	Hasat Alanı (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)	2013	2014	2015
2010	312.320	106.450	341	180	150	161
2011	268.300	91.239	340	2.250	2.350	2.200
2012	300.000	110.000	367	102	110	120
2013	311.270	102.000	328	1.523	1.637	1.681
2014	321.330	110.000	342	15	18	19
2015	350.817	120.000	342	45	62	70

Kaynak: www.fao.org

Türkiye’de kanola verimleri oldukça yüksektir. Ülkemizin yağ açığını kapatması, Haziran, Temmuz, Ağustos aylarında boş olan yağ fabrikalarına hammadde sağlaması, toprağın yapısını düzeltmesi, küspesinde %38-40 arası protein bulunması, arı ve arıcılara Nisan ayında bol miktarda polen sağlaması bakımından çok değerli bir bitkidir.

Bitkinin kışlık çeşitlerinin buğdayla ekim nöbetine girmesi ile toprak yapısı iyileşebileceği gibi, yağ sanayicilerinin ihtiyacı olan hammaddenin sağlanmasına, yağ açığının kapatılmasına da katkıda bulunacaktır. Ülkemizde kanola, buğdayın yetiştirilebildiği tarım alanlarında kışlık, yazlık olarak da adaptasyon denemeleri yapılmak koşuluyla yetiştirilebilir.

Ülkemizde kışlık kanola; Trakya Bölgesi, Marmara Bölgesi’nin güneyi, kış dönemi sıcaklığının -20 OC’nin altına düşmediği Geçit Bölgeleri ile Ege Bölgesi’nde doğal yağış şartları altında zamanında ekilmek koşuluyla yetiştirilebilmektedir.

Yazlık kanola ise; İç Anadolu Bölgesi’nin Yozgat, Çankırı, Sivas gibi yüksek ve dağlık kesimleri, Doğu Anadolu Platosunun orta ve kuzeydoğu kesimleri, Van Gölü Havzası, Göller yöresinin erken tava gelen derin yapılı topraklarında arpa gibi yazlık olarak yetiştirebilir.

Yazlık çeşitlerin kışlık olarak üretilebileceği 2. ürün bölgeleri; Ege Bölgesinin güney ve güneybatı sahil kuşağı, Akdeniz Bölgesi’nin sahil kuşağı, Çukurova, Amik Ovası ve aşağı GAP Bölgelerinde ekilebilir.

Kanola tarımı, Bakanlık tarafından uygulanmakta olan tarımsal desteklerle, üreticilerimizin gelirleri artırılarak, dünya pazarlarında rekabet gücü olan sağlıklı, kaliteli ve yeterli tarımsal üretimin elde edilmesi amacıyla desteklenmektedir. Ülkemizde 2016 yılı için devlet destekleme primi 1 kg kanola ürünü için 0,50 kuruş ve ekimde kullanılan sertifikalı tohumluk için ise dekar başına 4 TL olarak gerçekleşmiştir.

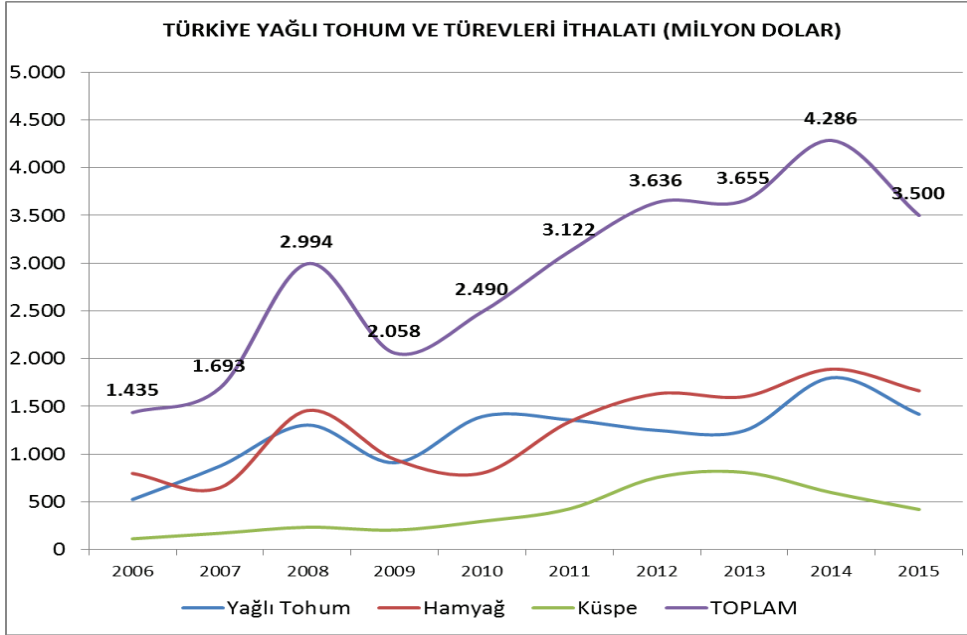
Kanola tarımında en önemli problemlerden biri sertifikasız tohum kullanımına bağlı olarak oluşan erusik asit riskidir. Sertifikalı tohumluklar insan sağlığına son derece zararlı olan bu asidi ihtiva etmeyen çeşitlerden oluşmaktadır. Üreticinin kendi tohumunu ekmesi ya da kaynağı belli olmayan tohumlukları kullanması nedeniyle bu risk giderek artmaktadır. Ayrıca kanola desteklemesi, sertifikasız tohum ekimlerini de kapsamakta ve 2015 yılı verilerine göre sertifikasız tohumdan yapılan üretime yaklaşık 33 milyon TL destekleme ödemesi yapılmıştır.

ASPIR RAPORU

Aspir bitkisi; bilinen tarihi 3500 yıl öncesine dayanan ve gen merkezi ülkemiz coğrafyası kabul edilen önemli bir yağ bitkisidir. Asteraceae familyasından *Cart-hamus tinctorious* L.türü olan bitki, genel özellikleri itibarıyla tek yıllık, sarı, kırmızı, turuncu, krem veya beyaz renk çiçeklere sahip dikenli veya dikensiz formları bulunan ve tanede çeşit özelliğine bağlı olarak %25 ile 45 oranında yağ ihtiva eden bir bitkidir.

Aspir bitkisi, gelişmiş kök sistemi sayesinde çok yüksek bir kuraklık mukavemetine sahip, ülke genelinde yıllık yağışı 250-600 mm arasında yer alan çok geniş bir ekolojide yetiştirilme potansiyeline sahiptir.

Bitkisel yağ açığı ülkesel olarak günden güne artarak her geçen yıl daha yüksek bedellerle ithalat yapma zorunluluğunu gündemimize taşımaktadır.

Bitkisel Yağ Sanayicileri Derneği'nin verilerine göre 2014 yılında ithal edilen yağlı tohum, ham yağ ve küspeden oluşan tüm türevlere ödenen bedel 4 milyar doların üzerinde iken, 2015 yılında bu rakam 3,5 milyar dolar seviyesinde seyretmiştir.

YILLAR İTİBARIYLA YAĞLI TOHUM VE TÜREVLERİ İTHALATI (Bin Ton)										
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Yağlı Tohum	1.661	2.095	1.949	1.723	2.735	2.322	2.131	2.012	3.097	3.041
Hamyağ	1.315	794	1.063	932	812	1.046	1.325	1.391	1.583	1.542
Küspe	786	794	715	727	945	1.301	1.880	1.723	1.560	1.368
TOPLAM	3.762	3.683	3.727	3.382	4.492	4.669	5.336	5.126	6.240	5.951

İthalat ürünleri incelendiğinde 2015 yılında 3 milyon tondan fazla yağlı tohum ve 1,5 milyon tondan fazla ham yağ ithalatı yapılmıştır. Ülkemiz genelinde tüm yağlı tohumlu bitkilerin üretim rakamları ve ham yağ üretimleri incelendiğinde ise toplam tüketimimizin %70'ini ithal eden mutlak ithalatçı bir ülke olduğumuz gerçeği ile karşılaşmaktayız.

TÜRKİYE HAMYAĞ ÜRETİMİ (Bin Ton)										
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*	2014	2015
Yerli Hamyağ Üretimi	568	513	570	506	619	655	680	810	770	730

TÜRKİYE YAĞLI TOHUM ÜRETİMİ (Bin ton)										
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
AYÇİÇEK TOHUMU	930	700	900	800	1.000	950	1.050	1.400	1.200	1.200
PAMUK TOHUMU	1300	1.300	1.200	850	1.150	1.500	1.250	950	1.200	1.000
SOYA FASULYESİ	45	36	34	39	55	75	112	180	153	161
KOLZA TOHUMU	2	28	82	112	110	88	100	102	112	120
ASPIR TOHUMU		2	7	20	26	18	20	45	76	70
TOPLAM	2.277	2.066	2.223	1.821	2.341	2.631	2.532	2.677	2.741	2.551

Türkiye’de özellikle alışlagelmiş yağlı tohumlu bitkiler için yeni üretim sahalarının oluşturulması oldukça güçtür. Genellikle bir yağlı tohumlu bitkinin ekiliş alanındaki artış başka bir bitkinin ekiliş alanında daralmaya neden olmaktadır ve bu bazı tarımsal ekonomi dengelerini bozmaktadır. Geniş çaplı tarımı yapılmakta olan tüm yağlı tohumlu bitkilerin istediği ekolojik şartlar ve sulama istekleri de mevcut ekim alanlarının arttırılması talebine cevap verememekte ve marjinal sınırlara gelinmiş bulunmaktadır. Ancak aspir bitkisi bu hususta istisnai bir özelliğe sahiptir.

TÜİK rakamlarına göre Türkiye genelinde toplam 15.723.000 ha alanda tarla bitkileri tarımı yapılmaktadır. Bunun yanı sıra 4,1 milyon ha alan da her yıl nadasa bırakılmaktadır. Ancak 400 mm ve altında yağış rejimine sahip olan

4,1 milyon ha'lık bu ekoloji, aspir tarımı için oldukça uygun bir alternatif teşkil etmektedir. Söz konusu nadas alanlarının yarısının aspir tarımına ayrılması durumunda yıllık 2 milyon ton aspir üretimine ve bundan da üretilecek en az 700 bin ton ham yağ ile Türkiye'nin yıllık toplam ham yağ üretimine eşdeğer bir rakama ulaşılabilirlik mümkün görünmektedir. Bu aynı zamanda yıllık ham yağ ithalatının da %50 oranında azalması anlamına gelmektedir.

Aspir bitkisi; %98 oranında doymamış yağ asitlerinden oluşması, linoleik ve oleik asit gibi farklı endüstriyel taleplere hitap eden kompozisyonlarda çeşitlerinin bulunması, doğal gıda boyası, tıbbi ve medikal ürün hammaddesi ve biyodizel için önemli bir alternatif hammadde olması gibi özellikleri sebebiyle büyük bir potansiyel taşımaktadır. Ayrıca aspir tarımının konvansiyonel tarım teknikleriyle hiçbir ilave yatırım ve mekanizasyon gerekliliği olmadan yapılıyor olması kolay ve sürdürülebilir bir rotasyon bitkisi olmasını da sağlamaktadır.

Son yıllarda Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından verilen desteklerin cazibesıyla ekim alanlarında ve üretim miktarlarında önemli artış gözlemlenmiştir. TÜİK rakamlarına göre 2015 yılı aspir üretimi 70 bin ton seviyesindedir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verilerine göre 2015 yılında sertifikalandırılmış tohumluk miktarı ise 700 ton civarındadır. Ekim alanı göz önüne alındığında sertifikasız tohum kullanımının oldukça yüksek oranda olduğu görülmektedir.

YILLARA GÖRE TÜRKİYE ASPİR EKİM ALANI, ÜRETİM VE VERİM DEĞERLERİ			
YIL	HASAT ALANI (da)	ÜRETİM (Ton)	VERİM (kg/da)
2008	54.000	7.000	131
2009	215.000	20.000	93
2010	135.000	26.000	193
2011	131.000	18.000	138
2012	155.000	20.000	128
2013	292.000	45.000	154
2014	439.000	76.000	141
2015	427.000	70.000	164

Ülke genelinde sahip olunan tescilli çeşitlerin verim, yağ oranı ve birim alan yağ miktarları dünya ortalamalarının üzerinde seyretmektedir.

DÜNYA ASPİR ÜRETİMİ VE VERİM DEĞERLERİ

YIL	ÜRETİM MİKTARI (Ton)	VERİM (kg/da)
2008	629.000	87
2009	652.000	82
2010	652.000	80
2011	677.000	85
2012	842.000	87
2013	718.000	80
2014	867.000	85

2014 FAO verilerine göre aspir üretiminde dünyada önde gelen ülkeleri Hindistan, ABD, Meksika, Kazakistan ve Arjantin olarak sıralamak mümkündür.

ÜLKE	YILLIK ORTALAMA ÜRETİM (Ton)
Hindistan	237.000
ABD	133.000
Meksika	131.000
Kazakistan	66.000
Arjantin	35.000

Aspir bitkisi Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının en yüksek oranda tarımını desteklediği bitkiler arasında yer almaktadır. Ancak, Türkiye coğrafyasının %80'ini kapsayan büyük bir ekolojiye adapte olabilecek bir bitki iken Havza Bazlı Destek sisteminde maalesef sadece 27 ile bağlı 104 ilçede yapılan tarımı desteklenmektedir. Bu havzalarda yapılan yetiştiricilikte aspir bitkisine verilen destekler şu şekilde sıralanabilir; Mazot ve Gübre Desteği:11 TL/da Sertifikalı Tohum Kullanım Desteği: 4 TL/da Sertifikalı Tohum Üretim Desteği:0,50 TL/kg

ŞEKER PANCARI ALT ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

TÜRKİYE ŞEKER PANCARI TOHUMCULUK SEKTÖRÜ MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1.GİRİŞ

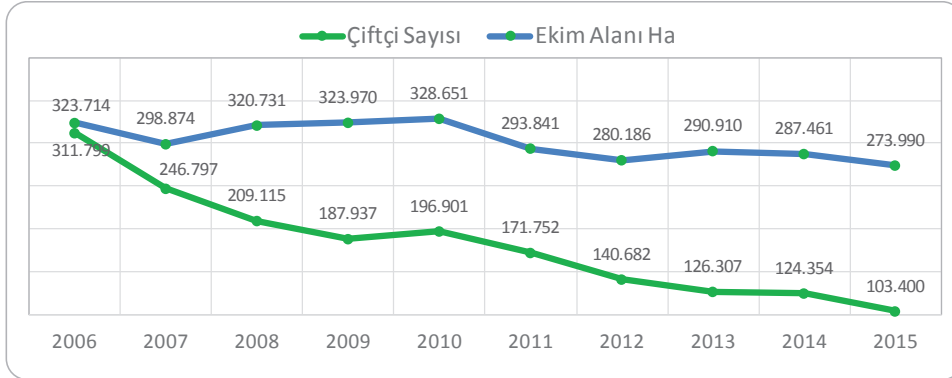
Türkiye’de şeker pancarı ve şeker üretimi 1926 yılında Uşak ve Alpullu Şeker Fabrikalarının kurulması ile başlamış, sonraki yıllarda kurulan yeni şeker fabrikaları ile günümüzde 33 şeker fabrikasına ulaşmıştır. Şeker pancarı tarımının başlaması ile birlikte Türkiye’de sözleşmeli üretim, münavebe, kimyasal gübre kullanımı, mekanizasyon, sertifikalı tohum kullanımı gibi tarımsal uygulamaların öncüsü olmuştur. Şeker pancarının fabrikalarda işlenmesi ile elde edilen yan ürünler hayvan beslemede ve diğer alanlarda büyük katkılar sağlamıştır. Şeker fabrikalarının bulundukları bölgeye sağladıkları sosyal ve ekonomik katkıları da yadsınamaz. Hem önemli bir tarla bitkisi ve hem de önemli bir endüstri bitkisi olan şeker pancarı bu nedenlerle Türkiye için stratejik öneme sahip bir türdür.

Şeker pancarının 1997-2015 yılları arasında üretim ve verim seyrini gösteren aşağıdaki tablo ve grafikler incelendiğinde, ekim alanlarında büyük bir azalma görülürken, birim alandan alınan pancar veriminde %50 verim artışı görülmektedir. Şeker pancarı üretim miktarı, yurt içi ihtiyacı karşılama bakımından %100 yeterlilik oranına sahiptir.

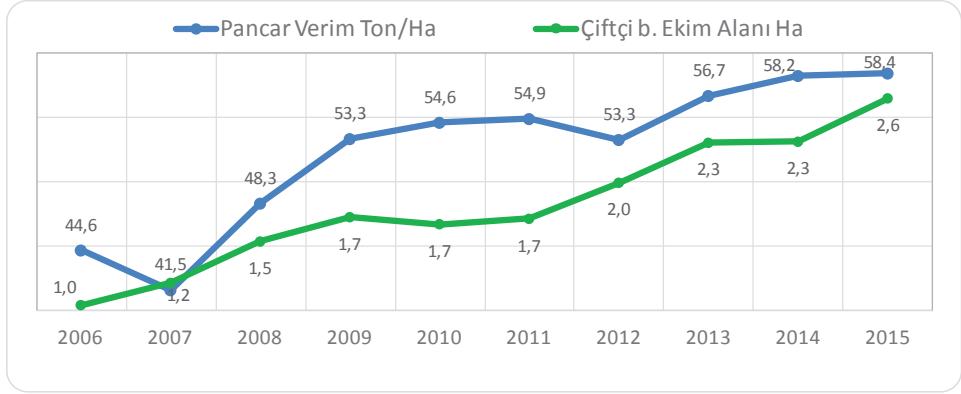
Ekim alanlarının azalmasına rağmen üretilen şeker pancarı miktarında düşüş olmaması ve planlanan şeker miktarının üretilebilmesinde, son yıllarda ekilmekte olan verimli ve Türkiye şartlarına uygun şeker pancarı çeşitlerinin kullanılmasının büyük payı vardır:

Yıllar	Çiftçi Sayısı	Ekim Alanı/ha	Çiftçi/ha	Üretim 1000 Ton	Verim Ton/ha
1997	450.215	466.652	1,0	18.425	39,48
1998	492.495	500.951	1,0	22.060	44,04
1999	420.106	416.190	1,0	16.855	40,50
2000	411.324	408.367	1,0	18.759	45,94
2001	479.243	356.517	0,7	12.551	35,20
2002	492.232	371.795	0,8	16.523	44,44
2003	459.571	319.498	0,7	12.758	39,93
2004	390.635	320.677	0,8	13.753	42,89
2005	347.814	335.556	1,0	15.181	45,24
2006	311.799	323.714	1,0	14.452	44,64
2007	246.797	298.874	1,2	12.415	41,54
2008	209.115	320.731	1,5	15.488	48,29
2009	187.937	323.970	1,7	17.275	53,32
2010	196.904	328.651	1,7	17.942	54,59
2011	171.752	293.841	1,7	16.126	54,88
2012	140.682	280.186	2,0	14.920	53,25
2013	126.307	290.910	2,3	16.489	56,68
2014	124.354	287.461	2,3	16.743	58,24
2015	103.400	273.990	2,6	16.023	58,48

Kaynak: Şeker Kurumu

Kaynak: Şeker Kurumu

Kaynak: Şeker Kurumu

Türkiye’de şeker üretimi, 19.04.2001 tarih ve 4634 sayılı Şeker Kanunu ile kurulan Şeker Kurumu tarafından yıllık olarak yurt içi tüketim miktarları esas alınarak düzenlenmektedir. Bunun için şeker fabrikalarına belirli kriterlere göre yıllık şeker üretim kotası verilmekte, şeker fabrikaları da üretilmesi planlanan şeker miktarına göre sözleşmeli üreticilerine şeker pancarı üretim kotaları vermektedir.

Aşağıdaki tabloda, son 5 Pazarlama Yılı için belirlenen şeker kotaları görülmektedir:

	2012/2013 (Bin Ton)	2013/2014 (Bin Ton)	2014/2015 (Bin Ton)	2015/2016 (Bin Ton)	2016/2017 (Bin Ton)
Pancar Şekeri	2.288	2.282	2.318	2.363	2.504
Nişasta Bazlı Şeker	244	244	250	250	265
	2.532	2.526	2.568	2.613	2.769

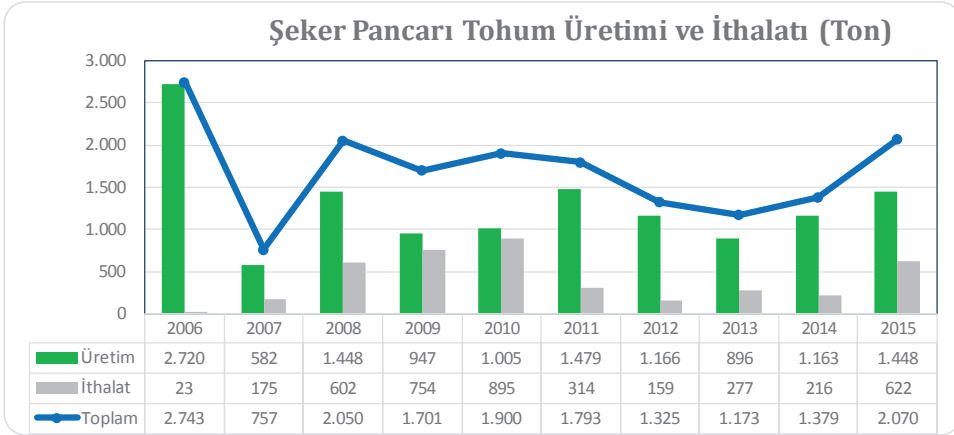
Türkiye’de şeker pancarından üretilen şekerin planlamasının yanı sıra mısırdan üretilen, Nişasta Bazlı Şeker için de kota uygulaması bulunmaktadır. Şu an için geçerli sisteme göre Nişasta Bazlı Şeker kotası toplam şeker üretim programının %10’u kadar olmakla beraber, bu oran her yıl Bakanlar Kurulu kararı ile %50 oranında arttırılmaktadır. Gündemde olan bir yasa taslağına göre kısaca; Nişasta Bazlı Şeker üretim miktarının arttırılması, buna karşılık pancar şekerinin azaltılması öngörülmektedir. Bu yönde bir yasa çıkması durumunda; birçok şeker fabrikası kapanabilecek ve şeker pancarı üreticileri ile şeker sanayi büyük zarar görebilecektir.

Şeker pancarı üretiminin azalması durumunda, şeker pancarı tohumculuğu da büyük zarar görecektir.

Türkiye’de şeker pancarı tohumluğu üretimi amacı ile ilk şirket 1956 yılında kurulmuştur. 1992 yılından sonra şeker pancarı tohumculuğu yapmak üzere kurulan ve adına tescil edilmiş çeşitleri bulunan şirket sayısı 9, 2016 yılı itibariyle tescil edilmiş çeşit sayısı 94 adettir.

Şeker pancarı üretiminde kullanılan çeşitlerin tamamı hibrit çeşitlerdir ve sertifikalı tohumluk kullanım oranı %100’dür. 1968 yılında OECD sistemine dahil edilen ilk türdür.

Yılda yaklaşık 800.000 Ünite (1 Ünite = 100.000 tohum) şeker pancarı tohumu şeker pancarı üretiminde kullanılmaktadır. Bu miktar tohumun tamamı, Üretici Şirketler tarafından Türkiye’nin şeker pancarı tohumu üretimine uygun belirli Bölgelerinde (Amasya ve Bolu) sözleşmeli üreticiler tarafından üretilmektedir. Ancak, bazı yıllarda olumsuz iklim koşulları nedeniyle hedeflenen üretim miktarları elde edilememesi durumunda, eksik üretim miktarının ithalat yolu ile karşılanması zorunlu olmaktadır.

Kaynak: BÜGEM

Şeker Pancarı Tohumculuğunda önemli gelişmeler görülmekle birlikte, önemli sorunlar ile karşı karşıyadır:

2. ŞEKER PANCARI MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

2.1. SERTİFİKALI TOHURLUK ÜRETİM SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Türkiye’de şeker pancarı tohum üretimi, fide dikim tekniği ile farklı 2 dönemde yapılabilir:

	Fide Üretimi İçin Ekim	Fide Hasadı ve Dikimi	Tohum Hasadı
Sonbahar Dikimi	Nisan – Mayıs (1. Yıl)	Ekim–Kasım (1. Yıl)	Temmuz (2. Yıl)
İkbahar Dikimi	Ağustos–Eylül(1. Yıl)	Şubat – Mart (2. Yıl)	Temmuz (2. Yıl)

Türkiye’de genellikle Sonbahar Dikimi yapılmaktadır.

2.1.1. Bitki Pasaportu:

Fide ve tohum üretimleri ayrı bölgelerde ve tarlalarda yapıldığından fidelerin bir yerden başka bir yere taşınması söz konusudur. Fide üretimleri ve nakliye-leri için gerekli olan Bitki Pasaportunun alımında gecikme olması durumunda fidelerin dikim zamanı gecikmektedir ve sonuçta verim ve kalite kaybına neden olmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bitki pasaportu temininde gecikmelerin önlenmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

2.1.2. Ülkemizde şeker pancarı tohumluk üretimi belli iklim ve konum özelliklerine sahip 2 ana bölgede (Amasya ve Bolu) yapılmaktadır. Şeker pancarı üretimi için kullanılan şeker pancarı tohumunun tamamen yurt içi üretimle karşılanması durumunda, yukarıda adı geçen üretim bölgeleri yeterli olmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Yapılacak yeni bir düzenleme ile pancar tohumluk üretimine uygun olan TİGEM gibi Kamu kuruluşlarının arazilerinin tohumluk üretimine açılması ve bazı kolaylıkların sağlanması ile bu tip sıkıntıların hafifletilmesi ve kısmen giderilmesi mümkün olabilecektir.

2.1.3. Şeker pancarı tohum üretimleri genellikle uzun yıllar tohum üretimi yapmış bu konuda tecrübeli sözleşmeli üreticilerle gerçekleştirilmektedir. Tohum üretimleri uygun olmayan iklim koşullarından çok daha fazla etkilendiğinden, böyle yıllarda tecrübeli tohum üreticileri zarar etmekte ve tohum üretiminden uzaklaşmaktadırlar.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Yerli üretimin yeterli miktarda ve yüksek kalitede üretilebilmesi ve devamlılığın sağlanabilmesi için sözleşmeli tohum üreticileri desteklenerek yerli üretimde devamlılık sağlanmalıdır.

2.1.4. Tarım Sigortaları: Şeker pancarı tohum üretiminde sadece dolu sigortası poliçesi yapılmaktadır. Poliçenin süresi tohumlukların hasat edilmesi ile sona ermektedir. Tohumluk bitkilerin hasat edildikten (kesildikten) sonra kurutulmak üzere tarlada 7-10 gün daha bekletilmeleri teknik zorunluluktur.

Dolu riskinin dışında, sonbaharda dikilen fidelerin kış aylarında donması durumunda tohum üreticileri çok önemli zararlara uğramaktadırlar.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Kurutma süresi de dolu sigortası kapsamına dahil edilmelidir. 14.06.2005 tarihli Tarım Sigortaları Kanunu ile kurulan TARSİM'in kuruluşundan önceki yıllarda şeker pancarı tohumluk üretimleri dolu sigortalarında Kurutma döneminde sigorta kapsamına alınıyordu.

Don zararı riski Tarım Sigortası kapsamına dahil edilmelidir.

Tarımsal sigorta primleri makul seviyelere indirilmelidir.

2.1.5. İklimle ilgili üretim risklerinden tohum şirketleri de zarar görmekte ve bu nedenlerle eksik üretilen tohum miktarlarını ithalat yolu ile karşılamak zorunda kalmaktadırlar.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Tohumluk üretimi cazip hale getirilmeli ve kaliteli tohum üretimi teşvik edilmelidir. Bu durumda tohum ihracatı imkanları da yaratılabilir.

2.1.6. Şeker pancarı tohum üretiminin son safhası üretilen tohumların, ileri teknolojilerle donatılmış tohum fabrikasında işlenerek kaliteli tohumluk haline getirilmesidir. Bunun için yüksek maliyetli yatırımlara ihtiyaç vardır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Şeker pancarı tohumunun tohum fabrikasında gerçekleştirilen yoğun işlemlerden dolayı tohum şirketleri “Sanayi İşletmesi” sayılmalı ve sanayi kuruluşlarının yararlandığı desteklerden yararlandırılmalıdır. Bu alanda yapılacak yatırımlarda KDV’nin “0” (Sıfır) olması yurt içinde yatırım yapacak firmalar için yatırıma teşvik edici etki yapacaktır.

2.2. TESCİL VE SERTİFİKALANDIRMAYA İLİŞKİN SORUNLAR

2.2.1. TESCİL:

2.2.1.1. Endüstri Bitkileri tescil toplantıları her yıl Nisan ayında yapılmaktadır. Bu durumda tescil edilen bir çeşidin aynı yıl üretimine başlanması mümkün olamamaktadır ve 1 yıl kaybedilmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Tescil Komitesi her yıl Ocak ayında toplanabilir.

2.2.1.2. Tescil başvuru ücretleri hem TTSM’ne hem de Şeker Enstitüsüne ödenmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Çift ödemenin önlenmesi için düzenleme yapılabilir.

2.2.1.3. Mevcut Yönetmeliğe göre, tescilli bir çeşidin 10 yıllık tescil süresinin uzatılması düşünülmüş durumda, tescil süresinin sona ereceği tarihten 2 yıl öncesinde başvuru yapılmak şartıyla, çeşit FYD koşullarını sağlıyorsa tescil süresi 10 yıl daha uzatılabilir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Çeşit Özellik Belgesi olan çeşitlerin süresinin Tescil Komitesi kararı ile uzatılması sağlanmalıdır.

2.2.1.4. Çeşit Tescil Başvuruları esnasında, çeşidin yurt dışında tescil edildiği ülkedeki yetkili kuruluşlardan TTSM kanalı ile istenen FYD (DUS) Raporu ve Çeşit Özellik Belgesinin (Variety Description Form) orijinallerinin temininde gecikmeler olmakta ve aday çeşit o dönemki Üretim İzni ve Tescil Toplantısına dahil edilmeyerek reddedilmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: TTSM kanalı ile yurt dışından istenen belgeler elektronik ortamda çok kısa süre içinde temin edilebilir ve tescil başvurularında kabul edilebilir. Halihazırda bazı ülkelerin yetkili kuruluşları sadece elektronik ortamda belge vermektedirler.

2.2.1.5. Tescil başvurularında istenen evrakların gözden geçirilmesinin faydalı olacağına inanmaktayız.

2.2.2. SERTİFİKALANDIRMA:

2.2.2.1. TTSM sertifikalandırma işlemlerinde ISTA kurallarını takip etmektedir. Sertifikalı Tohumluk analizleri 14 günde tamamlanmakta fakat sertifikaları 21 günde alınabilmektedir. Bu durumda OECD sertifikalarının alınması ise 45 günü bulabilmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Sertifikalandırma sürelerinin makul sürelerle indirilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

2.2.2.2. Aynı numune ile yapılan çimlenme analizlerinden TTSM ve diğer laboratuvarlar arasında zaman zaman farklı sonuçlar çıkabilmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Analiz metotları ve uygulama farklılıkları araştırılmalı ve giderilmelidir.

2.3. İTHALATA İLİŞKİN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

2.3.1. Tohum ithalatında istenen hastalık analizleri bakımından İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bu durum ithalat süresini uzatmakta ve tohumlukların ekim zamanı gecikebilmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Yönetmeliklerde yer almayan ve teknik olarak yapılması zorunlu olmayan analizler yapılmayabilir.

2.3.2. Tohumluk ithali için yapılması zorunlu olan GDO analiz fiyatları çok yüksektir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Analiz fiyatları daha makul seviyelere çekilmelidir. İthalatçı ülke referans laboratuvarlarından alınan analiz raporları da dikkate alınmalı, gerek görülürse yurt içinde tekrar analizi yapılmalıdır.

2.3.3. Tohumluk İthalatı Uygulama Genelgesi: BÜGEM tarafından her yılın ilk aylarında duyurulan genelgeler, sektörü çok yakından ilgilendirmekte ve ticari faaliyetlerini doğrudan etkilemektedir. Bu genelgeler bazen ithalat işlemleri başladıktan sonra çok geç açıklanmakta ve bazen de tohum şirketlerinin faaliyetlerini zorlaştıracak kararlar alınmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Genelgeler hazırlanarak, ilgili firmaların görüş ve önerilerini almasının ve en geç önceki yılın Aralık ayında duyurulması daha yararlı olabilir.

2.4. DAĞITIM VE PAZARLAMA SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

2.4.1. Sertifikalı tohumlukların pazarlama ve satışında karşılaşılan en büyük sorun, tohum piyasasında “Spot piyasa”, “2. El piyasa”, “Yasa dışı tohum” gibi isimlerle tanımlanan tohumların tohumluk satmaya yetkili olmayan kimseler ve bayiler tarafından satılıyor olmasıdır.

2.4.2. Şeker pancarı tohumluk sektörü için önemli bir farklılık, tohumun şeker fabrikaları tarafından sözleşmeli çiftçileri için toplu olarak alınması veya ürettirilmesi ve sözleşmeli üreticilerine dağıtılmasıdır. Bu yöntem hem şeker fabrikaları ve hem de sözleşmeli üreticileri için güvenli bir seçenektir. Bununla birlikte, bazı bölgelerde bu sistemi istismar ederek üreticilerin ellerindeki fazla tohumları toplayan ve kayıt dışı olarak başka bölgelerdeki bayilere hatta komşu ülkelere yasal olmayan yollardan satan şahıslar veya bayiler bulunmaktadır.

2.4.3. Şirketler tarafından büyük zaman, para ve emek harcanarak çiftçilerin kullanımına hazır hale getirilen tohumluklar bazen ambalajları taklit edilerek bazen de değişik ambalajlarda markasız olarak ve yalnızca sözlü beyanlar ile yasa dışı şekilde satılmaktadır. Bu durum hem şirketlerimize hem de sektöremize darbe vurmaktadır.

2.4.4. Tohum üreticisi şirketlerin tamamen ilgisi ve bilgisi dışında gerçekleşen illegal tohum satışları nedeniyle şirketler 5553 Sayılı Tohumculuk Kanunu çerçevesinde cezai yükümlülüklerle karşılaşmaktadırlar.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ:

Kayıt dışı tohumluk satan bayi, ticarethane veya kişilere karşı, kamuoyu ve çiftçileri aydınlatıcı yayınlar yapılmalıdır.

Tohum firmaları tarafından yapılan bu tip şikâyetler doğrudan TSÜAB’a yöneltilmeli ve kanuni takibatın yapılması için TSÜAB tarafından girişimde bulunulmalıdır.

Bakanlık ve İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri tohum piyasası denetimlerini artırmalı ve etkili bir şekilde devam ettirmelidir.

Bayilerde kalan tohumların sertifika temini ve tohum şirketinin sertifika yenileme sorunu çözülmalıdır.

Bayilik belgesi olmayan yerlerde tohumluklarımızın satışının Bakanlığın alacağı etkili tedbirler ile engellenmesi mutlaka gereklidir.

2.5. ISLAH VE ÇEŞİT GELİŞTİRME SORUNLARI

Şeker pancarında ıslah çalışmaları çeşitlerin ıslahçısı olan firmaların yurt dışı Araştırma ve Islah Merkezlerinde geliştirilmektedir. Türkiye’de, ıslah edilen çeşitlerin adaptasyon denemeleri yapılmakta ve içlerinden yüksek performans gösteren çeşitler tescil denemelerine alınmaktadır.

2.6. AR-GE DESTEKLEMELERİNE İLİŞKİN SORUNLAR

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Özel sektör AR-GE projeleri desteklenmelidir. Bu bağlamda bitki ıslahı ve çeşit geliştirme faaliyetleri kadar adaptasyon ve tanıtım çalışmaları da proje bazında desteklenmelidir.

2.7.EĞİTİMLİ TEKNİK ELEMAN, HİZMET İÇİ EĞİTİM, STAJ VE TEKNİK PERSONEL SORUNLARI

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Tohumculuk sektörüne kazandırılmak üzere teknik personel yetiştirilmesi konusunda TSÜAB ve firmalar gerekli girişimleri ve görevleri yapmalıdır.

2.8.ŞEKER PANCARINA ÖZGÜ DURUM VE SORUNLAR:

Bu raporun giriş bölümünde de değinildiği gibi, Nişasta Bazlı Şeker (NBŞ) üretiminin Türkiye’de serbest bırakılması veya kota sistemi içinde kotasının yükseltilmesi yönündeki çalışmalar en ciddi sorun olarak görülmektedir. Bu konuda kamuoyundan, ilgili kuruluşlardan, şeker pancarı üreticilerinden ve Şeker Sanayi çalışanlarından yoğun tepkiler alınmaktadır. Gündemdeki yasa gerçekleşirse Şeker pancarı tarımının ve pancar şekeri üretiminin büyük zarar göreceği bellidir. Bu tasarının uygulamaya alınması durumunda aynı oranda şeker pancarı tohumculuğu da zarar görecektir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: NBŞ üretiminin ve satışının arttırılması önlenmelidir.

Havza Bazlı Fark Ödemesi: 0,55 TL/kg, Sözleşmeli Üretim Desteği:0,09TL/kg, İyi TarımUygulaması:100 TL/da, Patates siğili alanlarında ekim: 0,275 TL/kg

MISIR ALT ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

TÜRKİYE MISIR TOHUMCULUK SEKTÖRÜ MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1.GİRİŞ

Mısır, ülkemizde buğday ve arpadan sonra en fazla tarımı yapılan tarla bitkisidir. Özellikle 2010 yılından itibaren kendine yeterlilik konusunda en fazla gelişen bitki türü olmuştur. Bu bağlamda gerek dünyada gerekse ülkemizde son 2 yıla ait veriler incelendiğinde;

DÜNYADA DURUM;

2014/2015 yılı

Ekim alanı ve verim: Ekim alanı 179 milyon ha, verim 5,7 ton/ha

Üretim: Üretim ilk kez 1 milyar tonun üzerinde

Ticaret: Global mısır ticaret hacmi 250 milyon tonun üzerinde

Fiyat: 172 \$/ton – 178 \$/ton bandına geriledi

2015/2016 yılı tahminleri

Üretim: Dünya mısır üretiminin 2015/2016 Pazarlama Yılı - Üretim Yılı (PY)'nda 974 milyon tona gerileyerek bir önceki Pazarlama Yılı-Üretim Yılına göre 35 milyon ton gibi çok yüksek miktarda bir azalma beklenmektedir. Bu azalmanın etkenlerinden birisi, en büyük üretici olan ABD'de karlılıktaki azalmaya bağlı olarak ekim alanlarında 1 milyon ha olması beklenen daralmadır. Verimin seviyesi bu etkiyi bir miktar sınırlasa da 15 milyon tonluk azalışı engelleyemeyeceği öngörülmektedir.

Ticaret: Dünya mısır üretimindeki azalmaya karşın kullanımındaki artışın, ABD başta olmak piyasada etkili ülkelerin ihracatlarını kısmasını sağlayacağı tahmin edilmektedir. ABD'nin bir önceki dönemde 47 milyon ton olan ihracatının 44 milyon tona gerileyeceğinin, benzer şekilde Brezilya'nın da ihracatının 32 milyon tondan 25 milyon tona gerileyeceğinin beklenmesi bu durumu ortaya koymaktadır.

Japonya, Güney Kore ve Meksika gibi ithalat miktarları çok yüksek olan ülkelere sadece Meksika'da bir miktar ithalat azalması beklenirken yine de bu ülkelerin yüksek ithalatlarına devam edecekleri öngörülmektedir.

Fiyat: OECD-FAO tahminlerine göre 2015 yılı sonrasında fiyatlarda düzeltme etkisiyle birlikte bir miktar artış olabileceği, ancak bu artışın çok yüksek oranlarda olmayacağı belirtilmektedir (OECD, 2014).

2015/2016 PY'nın ilk 4 ayında 168 \$/ton olan fiyatın, CBOT kotasyonlarında çok büyük farklılıklar göstermemesi ve aksi bir durum oluşmadıkça mevcut gelişimini sürdürmesi beklenmektedir.

TÜRKİYE'DE DURUM;

2014/2015 yılı

Ekim alanı ve verim: Ekim alanları 660 bin ha, verim 903 kg/da

Mısır ekim alanları; 2007 yılında yaşanan kuraklık nedeniyle hızlı düşüşün ardından, 2013 yılında 660 bin ha'a yükselmişti. 2014 yılında ise ekim alanı çok küçük bir azalmayla birlikte 657 bin ha olmuştur.

Mısır verimi de son yıllarda hızlanan artış sonucu 2014 yılında 903 kg/da ile bugüne kadarki en yüksek seviyesine gelmiştir.

2000'li yılların ilk yarısındaki 400 kg/da'lık verimin 900 kg/da'ı da aşan miktarlara ulaşmış olması oldukça önemlidir. Bu değişim, özellikle 2000'li yılların ikinci yarısında artan talebe bağlı olarak ortaya çıkan pazar büyümesinin yanı sıra dönemsel etkilerle pamuğa alternatif olarak daha yüksek gelire sahip olması, yüksek fiyat, destekleme ve sulama alanlarının genişlemesi gibi faktörlerle oluşan ekim alanlarındaki artışların yüksek verimli bölgelerde yoğunlaşması ile oluşmuştur. Düşük verim seviyesine sahip Karadeniz Bölgesi'nde mısır ekim alanı azalırken, 700-800 kg/da'a kadar çıkabilen yüksek verime sahip Ege, Güneydoğu Anadolu ve Batı Anadolu Bölgeleri'nde artmış olması da bunların sonucudur. Ekim alanı ve verimdeki gelişim, sözü edilen bu sürecin halen devam ettiğini de göstermektedir.

Ekim alanları açısından bakıldığında 2014/2015 PY'da en büyük ekim alanının 900 bin dekar ile bir önceki döneme göre 21 bin dekar daha genişlediği Adana'da olduğu görülmektedir. İkinci en büyük ekim alanına sahip Şanlıurfa'da 150 bin

dekarlık azalış oldukça önemlidir. Aynı dönemde İl'deki pamuk ekim alanlarının 150 bin dekardan fazla artmış olması mısırdan pamuğa kayma olduğunu göstermektedir. Mardin, Konya gibi önemli ekim alanı payına sahip illerde de artış yönlü gelişim varken, Sakarya'da bir önceki dönemde de silajlık mısırdaki artışın dane mısır alanlarını azaltma etkisinin devam etmesi dikkat çekicidir. Bölgede hayvancılığın gelişimine paralel oluşan bu durum dane mısır üretimini çok fazla etkileyecek düzeyde değildir.

Mersin 2014 yılında 1.260 kg/da ile verimin en yüksek olduğu ildir. İzmir, Diyarbakır, Batman ve Aydın bu ili izlemektedir.

Verimde 1.000 kg/da sınırını aşan 12 ilden büyük kısmının son yıllarda üretimin yüksek miktarlı arttığı iller olması, sulama ve hayvancılık yatırımlarının mısır ekim alanı üzerindeki etkisini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Üretim

2014 yılında üretimde yatay seyir 5,95 milyon ton

Arz tahmini 7 milyon ton

2005/2006 - 2012/2013 PY döneminde ekim alanı ve verimdeki yatay seyir 2007/2008 PY kuraklığı dışında üretimi 4,2 milyon ton civarında tutmuştur. 2012/2013 PY'da alanda ve verimdeki hafif artışlar, üretimi 4,6 milyon ton seviyesine çıkarırken, 2013/2014 PY 5,9 milyon ton ile mısır için yeni bir rekor üretim seviyesine ulaşılan Üretim Yılı-Pazarlama Yılı (PY) olmuştur. Sadece bir PY içerisinde üretimin 1,3 milyon ton gibi çok yüksek miktarda artmasında son iki PY içerisinde %25'in üzerinde artış gösteren verim ve yine aynı dönemde %12 artan ekim alanının katkısı oldukça önemlidir. 2014/2015 PY'nda ise ekim alanındaki kısmi azalmaya karşın verimdeki artışın da düşük düzeyli olması üretimi bir önceki dönemle aynı seviyede tutmuştur.

Son birkaç yılda yoğunlaşan üretim miktarı artışında, üretimin teknik yönlü etkenlerinin yanı sıra pazar yönlü bazı etkenlerin payı da bulunmaktadır. Özellikle 2013/2014 PY'da ülke genelinde iklim faktörlerinin mısır tarımını kolaylaştırması ve verimi olumlu yönde etkilemesinin yanı sıra Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde artan sulama imkanları, üretim artışının teknik yönlü etkenlerinin başında gelmektedir.

Mısır üretim artışı hızını artıran pazar yönlü en önemli iki etken ise şunlar olmuştur:

1- Yurt içi pazardaki artışlara ek olarak, Rusya ve Ortadoğu ülkeleri başta olmak üzere bölgesel pazarlar ile Uzakdoğu ülkelerine kadar genişleyen tavuk ve yumurta ihracatının kanatlı sektörünün yemlik mısır kullanımını artırması, bununla birlikte kırmızı et başta olmak üzere diğer hayvansal ürünlerin üretimindeki artışa paralel yem talep artışı,

2- Mardin, Gaziantep ve Tekirdağ'da kurulan tesislerle birlikte nişasta ve NBŞ üretim tesislerinin sayısının artması ve bunların bulundukları bölgelerde mısır pazar yaratması ve üretimi özendirmesi.

Üreticinin ürün tercihinde ilk baktığı kriterler olan fiyat ve karlılık açısından da mısır önemli avantajlar sağlamaktadır. Bu da üretimi etkileyen bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Mısır üretiminin coğrafi dağılımında, 2000'li yılların ikinci yarısında hızlanan değişim süreci halen devam etmektedir. Buna göre, mısır üretimi Çukurova'daki ağırlığını korumakla birlikte Ege, Batı Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaygınlaşmaktadır. Mısır üretiminin bölgesel dağılımında farklı etkenlere bağlı gelişimler görülmektedir. Bunlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

1- Karadeniz Bölgesi 2000 yılında 500 bin ton üretime sahipken bu rakam 2014/2015PY'da 216 bin tona gerilemiş ve Çarşamba Ovası başta olmak üzere belirli alt bölgelere çekilmiştir. Bölgenin üretimindeki bu azalmanın nedenleri olarak, sebze ve meyve üretimindeki artışa bağlı mısır alanlarının daralması, yerel çeşitlerle ve sulama olmaksızın yapılan üretimin verimsizliği, kurutma ve işleme tesislerinin yetersizliği gibi nedenler belirtilmektedir (UHK, 2012).

2- Akdeniz geleneksel mısır üretim bölgesidir ve halen en önemli bölge olma konumunu da korumaktadır. Bölgede özellikle de Adana'da, mısır üretiminin gelişmesinde, 1980'li yıllarda yürütülen ikinci ürün mısır projesinin katkısı oldukça önemlidir. Diğer yandan, Türkiye'nin yüksek kapasiteli nişasta ve NBŞ fabrikalarının önemli bir bölümünün yanı sıra mısır özü yağı üretim tesislerinin bulunması, diğer bölgelerde bulunan yem vb. mısır işleme tesisleri için tedarik merkezi olması gibi faktörler de bölgenin mısır üretimini geliştiren etkenler olmuştur.

Yukarıda açıklandığı şekilde 1980'lerde başlayan süreçle birlikte Akdeniz'de artan üretim 2005/2006 PY'nda 2 milyon tona kadar ulaşmışken, ara dönemde 1,5 milyon tona kadar gerilemiş ancak 2013/2014 ve 2014/2015 PY'larında yeniden 2 milyon tonu aşmıştır.

Marmara Bölgesi 2014/2015 PY'nda, 343 bin tonu Sakarya'da ve 134 bin tonu Bursa'da olmak üzere toplam 661 bin ton mısır üretimine sahiptir. Bu illerde gıda ve yem başta olmak üzere mısır işleme sanayinin gelişmesi üretimi önemli derecede teşvik etmektedir. Ayrıca bölgede bulunan nişasta ve NBŞ üretim tesisleri ile yine bölgedeki tavukçuluk tesislerinin yoğunluğu, bölgenin tohumluk üretimindeki önemi ve sözleşmeli tarım modeli mısır üretimini artıran diğer etkenler arasındadır.

3- Ege Bölgesi Manisa, İzmir ve Aydın'da yoğunlaşan üretim ile son yıllarda mısır üretiminin en fazla arttığı bölgelerden birisidir. Bölgede 2000/2001 PY'nda 178 bin ton olan mısır üretimi, 2013/2014 PY'da 780 bin ton, 2014/2015 PY'da ise 845 bin tona ulaşmıştır. Manisa, 2014/2015 PY itibarıyla 364 bin tonluk miktarı ile bölgedeki en büyük üretim payına sahip ildir. Manisa'yı, İzmir (208 bin ton) ve Aydın (175 bin ton) takip etmektedir. Bölgedeki mısır üretiminde yem sanayinin ve hayvancılığın etkisi önemlidir. Silajlık mısır üretiminde en önemli bölgenin Ege Bölgesi olması da bu durumu net olarak ortaya koymaktadır. Nitekim, süt başta olmak üzere hayvancılık yatırımlarının fazla ve pazarın geniş olduğu Ege Bölgesi 5,3 milyon ton ile en önemli silajlık mısır üreticisi bölgedir.

Ege Bölgesi'nde mısır üretiminde yıldan yıla önemli değişimler olabilmektedir. Bunda pamuk üretimi ile üreticilerin dane mısır ekimi yapmakla birlikte pazar koşullarına göre üretimlerini kolaylıkla silajlık mısıra yönlendirmeleri etkili olabilmektedir.

Batı Anadolu'da mısır üretimi 2005/2006 PY sonrasında çok hızlı artış göstermiştir. Bu PY'nda 98 bin ton üretim söz konusu iken aynı rakam, 2013/2014 PY'da 490 bin tona yükselmiştir. Aynı rakam 2014/2015 PY'da ise 540 bin ton olmuştur. Konya 382 bin ton ile en önemli üretici il iken Konya'yı 151 bin ton ile Karaman izlemektedir. Bölgede hayvancılık kaynaklı etkenlere bağlı olarak silajlık mısır üretiminin yaygınlığının yanı sıra yem sanayinin gelişmiş olması dane mısır üretiminin artışını sağlamaktadır. Bunlarla birlikte, özellikle geçit kuşağı bölgelerde yüksek verimi hem dane hem de silajlık ürün desteklemeleri ve münavebeye girme imkânı da üreticileri mısıra yönlendirmiştir. Şeker pancarı üreticilerinin karlılığa bağlı olarak mısıra yönelmesi de bölgedeki etkili diğer bir faktör iken, gelecekte bunun daha da etkin olacağına ilişkin tahminler bulunmaktadır. (USDA, 2013).

4- Güneydoğu Anadolu Bölgesi 2000/2001 PY'ndan bu yana mısır üretimini 48 bin tondan, 2013/2014 PY'da 1,6 milyon tona yükselerek en hızlı artışın gerçekleştiği bölge olarak dikkat çekmektedir. 2014/2015PY'da 82 bin ton ile üretime oranla çok düşük olan bir azalma söz konusudur. Pamuk ekim alanlarındaki artış kaynaklı bu azalış çok Mısır Durum/Tahmin 2015/2016 TEPGE 10 yüksek olmamakla birlikte iki ürün arasındaki geçişi göstermesi açısından önemlidir. Bölgede sulamaya yeni açılan alanların yanı sıra pamuk alternatifi ekimdeki artış mısır üretimini etkileyen en önemli faktörler olmuştur. İkinci ürün mısır ekiminin bölgede gelişmesi de mısır üretimini önemli derecede artırmıştır.

Kullanım

Toplam kullanım 7 milyon ton

Yemlik kullanım oranı %76

2000'lerin başındaki 3 milyon tonlu ve 2003/2004 PY sonrasındaki 4 milyon tonlu rakamlara göre bugünkü 6 milyon tonu da çok aştığı tahmin edilen mısır kullanımında hem miktar hem de çeşitlilik bazı önemli değişim gerçekleşmiştir. Son yıllara kadar çoğunlukla yem üretimi ve öz tüketim dahil gıda amaçlı kullanılan mısır günümüzde bunlara ek olarak biyoyakıt da dahil olmak üzere çok geniş bir alanda kullanılmaktadır.

2013/2014 P Y'nda önemli bir artışla birlikte 5,1 milyon tonu yem sanayinde olmak üzere 7 milyon tonluk mısır kullanımı gerçekleşmiştir. Yem sanayi %76 ile halen mısırın en önemli kullanım alanıdır. Yem sanayinde kullanılan mısırın yarısı etlik piliç (broiler) yemi üretimindedir. 1/3'ü de yumurta ve damızlık yemi üretiminde kullanılmaktadır. Bu iki veri yem amaçlı mısır kullanımının çok büyük bölümünün kanatlı yemlerinde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla yem sanayinde mısır kullanım miktarını belirleyen faktör de etlik piliç başta olmak üzere kanatlı eti ve yumurta üretiminin seyridir.

Türkiye’de yem sanayi sınırlı mera alanları ve artan büyük ölçekli modern hayvancılık tesisleri nedeniyle her geçen yıl büyümeye devam etmekte, tavuk eti başta olmak üzere hem iç tüketimi hem de ihracatı giderek artmaktadır. Dolayısıyla yem sanayinin mısır ihtiyacı da giderek artmaktadır.

Mısırın yem sanayindeki kullanım düzeyini belirleyen faktörlerden bir diğeri de fiyattır.

Dış Ticaret

İthalatta 1,9 milyon tonluk rekor miktar

2009/2010 PY’ndan itibaren yem başta olmak üzere talep kaynaklı etkenlerle mısır ithalatı artmaya başlamış ve 2014/2015 PY itibarıyla 1,9 milyon tonluk rekor düzeyde gerçekleşmiştir. Buna, mısır türevi ürünlerin mısır eşdeğeri karşılığı da eklendiğinde toplam miktar 2,3 milyon tona ulaşmaktadır.

Alt ürün grupları itibarıyla ithalatın yapısı incelendiğinde mısırın ardından en önemli grubun, 238 bin ton (mısır eşdeğeri olarak) ile büyük bölümü dekstrin ve diğer işlenmiş nişastalardan oluşan nişasta olduğu görülmektedir. Çoğunluğu işlenmiş gıda ürünlerinden oluşan diğer ürünler grubunun ithalat miktarı da 106 bin ton olmuştur. Grubun en önemli ürünleri dondurulmuş tatlı mısır ve mısır özü yağıdır.

İthalatta en önemli ürün grubu olan mısırdaki en büyük ithalat kaynağı Rusya’dır. Bu ülkeyi Romanya, Sırbistan ve Bulgaristan izlemektedir.

Fiyat

Fiyat 280 \$/ton

Yurt içi mısır piyasa fiyatları uluslararası piyasa fiyatlarından yüksek olma trendini devam ettirmektedir. Bu trendin devamlılığında dış ticaret önlemi olarak yurt içi üretimi koruma amaçlı uygulanan gümrük vergisinin yanı sıra yüksek talep ana faktörlerdir.

2013/2014 PY itibarıyla Adana Ticaret Borsası’nda (ATB) oluşan mısır alım-satım fiyatı 314 \$/ton (664 TL/ton) iken, TÜİK-ÜFE fiyat endeksi ortalama fiyatı 291 \$/ton (615 TL/ton) olmuştur. Aynı dönemde uluslararası piyasa fiyatları ise ortalama 210 \$/tondur. Bu da uluslararası fiyatlarla yurt içi fiyatlar arasında ortalama 100 \$/tonluk fark olduğunu göstermektedir.

2014/2015 PY’da ise uluslararası piyasalarda mısır fiyatları ortalama 175 \$/tona kadar gerilerken, Türkiye’de 282 \$/ton ile bu rakamdan çok daha yüksek seviyede kalmıştır. Bu da 100 \$/tonluk farkın korunduğunu göstermektedir. Diğer yandan, fiyatın gerilemiş olması, aynı oranda olmasa da dünya piyasalarındaki eğilimin yurt içi piyasayı da etkilediği anlamına gelmektedir.

TÜRKİYE'DE ÖNGÖRÜ 2015/2016 PY

Önceki PY'nda 6 milyon ton olan üretim miktarının 2015/2016 PY'nda, 400 bin ton artışla birlikte tüm zamanların en yüksek seviyesine çıkması beklenmektedir. Özellikle kanatlı sektörünün etkisiyle talebin 7 milyon tonu aşacağı, bu rakamın da arz açığı nedeniyle ithalata neden olacağı öngörülmektedir.

Verimde artış,

Üretimde 6.400 bin ton ile rekor 2015/2016 PY'nda mısır üretiminin 400 bin tonluk artışla birlikte 2014/2015 PY'daki seviyesini yukarı taşıması beklenmektedir.

Bu beklentinin ana faktörleri şunlardır;

1. Verim artışı: 2014 yılında ülke ortalaması 900 kg/da'a kadar yaklaşan verim 12 ilde 1.000 kg/da'ı da aşmıştır. 2015 yılında iklim koşullarının da uygunluğu ile birlikte verimin artması beklenmektedir.

2. Alan: Veriler henüz netleşmemekle birlikte ekim alanlarının 2014 yılına göre çok fazla değişim göstermediği tahmin edilmektedir. Diğer yandan, alan azalması dahi olsa bunun düşük seviyeli olacağı ve verimin üretim azalmasını engelleyeceği de tahmin edilmektedir.

3. Karlılık: Yüksek fiyatlar üreticilerin mısıra yönelmesini sağlarken, işçilik vb. gibi maliyet avantajlarının, üreticilerin mısır ekimini tercih etmesini sağladığı da bilinmektedir.

4. Destekleme: Soya gibi yağlı tohumlara diğer ürünlere oranla daha yüksek desteklemeler verilmesine rağmen, çoğunluğunun ekim alanı itibarıyla mısıra alternatif ürünler olmaması, bu açıdan mısıra dezavantaj getirmemektedir. Diğer yandan, 2015 yılı için Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından uygulanan ve piyasada belirleyici olan 725 TL/ton'luk alım fiyatı diğer desteklerle birlikte pazarda üreticiye avantaj sağlamaktadır.

Yurt içi talebin yanı sıra tavuk ve yumurta ihracatına paralel olarak artan yem talebi ile birlikte mısır kullanımının 7 milyon ya da daha fazla olması beklenmektedir.

Yüksek talebin rekor üretime rağmen arz açığı oluşturması beklenmektedir. Üretimdeki artışın beraberinde ihracatı da artırması beklenmektedir.

MISIR ALT ÇALIŞMA GRUBU RAPORU-SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ			
SIRA NO	SORUN	ÇÖZÜM ÖNERİSİ / GEREKÇE	İZLENECEK YOL/YÖNTEM
A- ÜRETİM			
1	Yeni uygulamaya konulan havza bazlı destekleme sistemi ile 47 ilçede mısır üretimi destekleme kapsamı dışında bırakılmıştır.	Söz konusu 47 ilçede son 3 yılda ortalama yıllık üretim miktarı yaklaşık 2 milyon ton olup bu değer toplam üretimin 1/3 ne karşılık gelmektedir.	TSÜAB organizasyonunda BÜGEM ile toplantı yapılarak mısır üretimi söz konusu ilçeler destekleme kapsamına yeniden alınmasını temin etmek.
2	TTSM tarafından etiketlerin zamanında basılıp firmalara gönderilememesi yüzünden aksaklıklar yaşanmaktadır.	Her firma etiket numaralarına göre kendisi etiketlerini bastırabilir. İlaveten yerel sertifikasyon kuruluşlarına yetki verilerek yerel olarak bastırılabilir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak.
B- PAZARLAMA			
3	Türkiye mısır ekim alanının tam olarak bilinmemesidir.	Devlet kurumları ve özel sektör ortaklaşa çalışarak, en azından doğru rakama yaklaşılabılır. Alternatif olarak il bazında üretim alanlarının Bakanlığın ÇKS sistemi kapsamında TSÜAB ile paylaşılması TSÜAB aracılığı ile, ilgili kurumdan GIS teknolojisi kullanımı sonucu bu alanların tespit edilip, edilemeyeceğinin tespit edilmesidir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile BÜGEM ile toplantı yapmak.

4	Tahıl Sertifikasyon ve Pazarlama Yönetmeliğinde, tescilli bir çeşidin ithalatçı tarafından ithal edilip bir başka marka (distribütörün) altında satılmaz ve yalnızca ithalatçının ambalajında satılır gibi bir ibare olmamasına rağmen İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü ve TTSM numune almayı kabul etmiyor. Sadece ithalatçı firmanın torbasında satılır diye yorumluyor.	Tüm sertifikasyon işlemleri ithalatçı tarafından yapılmak kaydıyla, distribütör firmaların ambalajlarında satılabilir gibi bir değişiklik uygun olur. TSÜAB aracılığı ile, ilgili kurumdan GIS teknolojisi kullanımı sonucu bu alanların tespit edilip, edilemeyeceğinin tespit edilmesi. (Örneğin, çeşit X tarafından tespit edilmiş ve OECD, ISTA Sertifikası ile bigbagde ithal edilmiş, yurt içi distribütörü var (Yetkilendirilmiş Tohumculuk Şirketi) ve bu şirket kendi torbasında satacak. Bu şirketin torbasında satışa izin vermiyor -Mevcut Pazarlama Yönetmeliği.	Tüm sertifikasyon işlemleri ithalatçı tarafından yapılacak; garanti ve risk ithalatçıda normalde)	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile BÜGEM ile toplantı yapmak.	- Pazarlama ve Sertifikasyon Yönetmeliği, - Tohumculuk Hizmetleri Uygulama Genelgesi, - İthalat Genelgesi
C- İTHALAT & İHRACAT					
5	İhraç amaçlı üretim için ithal izni aşamasında verilen ihracat taahhütnamesinde belirtilen süre en fazla 2 yıldır.	Dış pazarlar için yapılan bu tür üretimlerin, ihracatında karşılaşılan en önemli problem söz konusu pazarlardaki pazar şartlarının sürekli değişken olması sebebiyle, bazen üretilen miktarın tamamı ön görülen 2 yıllık süre içerisinde ihraç edilememektedir. Dolayısı ile bu sürenin en az 4 yıla çıkarılması tohum ihracatımızın artması ülke olarak önemli bir hedefimiz olması sebebiyle son derece faydalı olarak mütalaa edilmektedir. İthalat genelgesinin ekinde bulunan ihracat taahhütnamesinde bu süre değiştirilmelidir	Dış pazarlar için yapılan bu tür üretimlerin, ihracatında karşılaşılan en önemli problem söz konusu pazarlardaki pazar şartlarının sürekli değişken olması sebebiyle, bazen üretilen miktarın tamamı ön görülen 2 yıllık süre içerisinde ihraç edilememektedir. Dolayısı ile bu sürenin en az 4 yıla çıkarılması tohum ihracatımızın artması ülke olarak önemli bir hedefimiz olması sebebiyle son derece faydalı olarak mütalaa edilmektedir. İthalat genelgesinin ekinde bulunan ihracat taahhütnamesinde bu süre değiştirilmelidir	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile BÜGEM ile toplantı yapmak.	İthalat Genelgesi

6	Ebeveyn ithalatında hangi amaçla (yurt içi/ ihraç) ithalatın yapılacağına ithal izni aşamasında beyan edilmesi. Bazı ebeveynler kayıtlı olmasına rağmen üretilecek hibridin kayıtlı olmaması veya ebeveynlerden birinin kayıtlı diğerinin kayıtlı olmaması halinde yapılan bu beyanlar üretim aşamasında sürekli karışıklığa neden olmakta ve verilen ihracat taahhütünün zamanında yerine getirilememesine neden olabilmektedir.	Bu tür karışıklığa neden olmaması için eğer ebeveyn(Ler) kayıtlı ise yurt içi üretimde kullanılacakmış gibi ithal edilmeli, eğer kayıtlı değil ise ihraç amaçlı üretim olarak beyan edilerek ithal izni alabilmeli. Aslında üretim aşamasında, verilecek beyannamelerde ve buna bağlı olarak TVYS sistemine girişlerde zaten yurt içi veya ihraç amaçlı üretim diye belirtilmektedir. Bu nedenle gerek ithalat genelgesi gerekse de ihracat genelgesinin ilgili maddelerinde gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile BÜGEM ile toplantı yapmak. • İthalat Genelgesi
7	İhraç amaçlı ithalatta üretimin 2 yıl içerisinde ihraç edilmesi şartı bulunmaktadır ihraç amaçlı üretim için ithal edilen ebeveynlerin kullanılması sonucu üretilen hibritin OECD kalite standartlarını taşıyamaması veya öngörülen iklim koşulları sebebiyle üretilen hibritin ihraç edilememesi durumunda nasıl ve ne şekilde işlem yapılacağı gerek ithalat gerekse de ihracat genelgesinde açıkça belirtilmemektedir.	Bu konuda söz konusu nasıl bir işlemin yapılacağı ilgili genelgelerde açıkça belirtilmemiştir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile BÜGEM ile toplantı yapmak. • İthalat Genelgesi, • İhracat Genelgesi
8	İthalat ve ihracat izinlerinde çok fazla belge talep edilmektedir. Daha az belge ile bu başvurular yapılabilir.	İthal izninde kontrol belgesi, proforma fatura ve OECD Sertifikası yeterli olmalıdır. İhracat amaçlı üretimlerde OECD Sertifikası ile birlikte zorunlu tutulan ISTA Orange Sertifikası uygulaması kaldırılmalıdır. Bu uygulama ilave maliyet getirmektedir	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile BÜGEM ile toplantı yapmak. • İthalat Genelgesi, • İhracat Genelgesi

9	İhraç amaçlı ithalat izinleri BÜGEM'den, ihracat izinleri İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüklerinden, yurt içi üretimleri için ithalat izni TTSM ve Sertifikasyon Kuruluşlarından veya İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüklerinden, ticari tohum ithalatı TTSM veya Sertifikasyon Kuruluşlarından alınmaktadır. Ayrıca deneme ve demonstrasyon amaçlı ithalat izinleri de TTSM veya Sertifikasyon Kuruluşlarından alınmaktadır.	Bütün bunların hepsi firmaların en yakın olduğu TTSM, Sertifikasyon Kuruluşları veya İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüklerinin birinden firmanın tercihine bırakılarak alınması daha uygun olacaktır.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile BÜGEM ile toplantı yapmak. • İthalat Genelgesi, • İhracat Genelgesi
10	İslah amaçlı ithal edilen deneme tohumlarından analiz amaçlı alınan numune miktarları.	Sınırlı miktarlarda getirdiğimiz deneme tohumlarından oldukça fazla miktarda laboratuvar analizleri için numune alınıyor. Alınan miktar yaklaşık 2-2,5 kg arasındadır. Bu miktarları minimuma indirmek için analiz için yeterli numune miktarını almaları.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile GKGM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Karantina Yönetmeliği
11	İthal edilen deneme tohumlarının gümrükten çekilme süreleri çok uzun.	Numuneler tohumların geldiği gün alınıp, evrak işlerini biraz daha azaltıp aynı gün numunelerin laboratuvara ulaştırılmaları zamanı biraz daha kısaltabilir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile GKGM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Karantina Yönetmeliği
12	Analiz ücretlerine ait faturaların döner sermayelerden firmalara geç gönderilmesi.	Öncelikle faturanın PDF formatında firmalara e-posta yoluyla gönderilmesi.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile GKGM ve BÜGEM ile toplantı yapmak.

13	İthalat ve İhracat Genelgelerinin Ocak ayı itibarıyla yayınlanması ve hemen uygulanması.	Yönetmelik, en az 3 ay ileriye dönük uygulamaya başlanmalıdır. Aksi takdirde mevcut yönetmeliğe göre hazırlanan dosyalar yeni yönetmeliğin yayınlanması ile İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri tarafından kabul edilmemekte, sil baştan dosya hazırlığı, fatura, sertifika vb. talep edilmektedir. Örneğin fatura üzerinde lot numarası istenir denir fakat bu yeni yönetmelikte bildirilir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile BÜGEM ile toplantı yapmak. • İthalat Genelgesi, • İhracat Genelgesi
14	Deneme tohum ithalatında 'ithal izni sertifikasyon merkezleri tarafından verilir' ibaresini bazı İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri biz vermeyeceğiz gibi algıladı. Bazı İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri verdi, bazıları vermedi.	İthalat genelgesi yayınlandığında, İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüklerine ve Sertifikasyon Merkezlerinde çalışan personele net aktarılması gerekir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile BÜGEM ile toplantı yapmak. • İthalat Genelgesi, • İhracat Genelgesi
15	Gümrüklerde TPS-Bursa pilot-uygunluk numarası verilme süresinin uzun olması.	Bilinmiyor	
16	ISTA hakem testleri için getirilen numuneler için karantina ve GDO analizlerinin gümrükte analize tabi tutulması sonucu zaten son derece az miktarda gelen numuneler de bu analizlerde kullanılmaktadır. Benzer sorunun TTSM tarafından da yaşanmaktadır.	Tohumculuk Daire Başkanlığı GKGM ile iletişime geçerek söz konusu hakem numunelerinin, GKGM'nün yürürlüğe koyduğu 2014/59 sayılı tebliğinin bu hakem testi numuneler için muaf tutulmasının sağlanması gerekmektedir. Söz konusu tebliğ bürokratik birçok gereklilik getirmektedir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile GKGM ve BÜGEM ile toplantı yapmak.

D- TESCİL			
17	Tescil ve üretim izni başvurularında bazen ıslahçı kodu ile başvurular yapılmakta ve tescil denemeleri tamamlanıp komitede tescil edilen çeşide ticari isim verilmesi safhasında ticari isme yönelik isim değişikliği talebi son zamanlarda kabul edilmemektedir.	Önceleri kabul edilen bu talebin yeniden gündeme alınması gerekmektedir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Tescil Yönetmeliği
18	Çeşitlere birden fazla isim konulamaması pazarlamada sıkıntılara yol açmaktadır.	Çeşitlerin tescil edilen isimlerinin yanına, daha sonradan verilebilen ticari isimleri eklenebilir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Tescil Yönetmeliği
19	Çeşit tescilinde denemelerin kurulduğu bazı lokasyonlarda, o ürünün ekimi az olmaktadır.	Çeşit tescilinde denemelerin kurulduğu lokasyonlar ürünlerin ekim yoğunluğuna göre belirlenmelidir. Bu anlamda TTSM tarafından güncelleme gerekir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Teknik Talimatlar
20	Çeşit tescilinde şahit çeşitlerin belirlenmesinde belirsizlik vardır.	Çeşit tescilinde kullanılan şahitlerin yarısı Türkiye'de ıslah edilmiş çeşitlerden ve diğer yarısı da yurt dışında ıslah edilmiş çeşitlerden seçilmelidir. Bu çeşitler Türkiye'de en fazla satılan çeşitlerden seçilmelidir. Tescil esnasında ise, şahitlerin ortalamasından bir LSD kadar düşük verimli olan çeşitler tescil edilmelidir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Tescil Yönetmeliği

21	TTSM tarafından kurdurulan tescil denemele- rinin bakım şartları her zaman iyi olamamak- tadır. Ayrıca denemelerin ekim zamanları da ideal zamanlarından farklı olabilmektedir. Bunlar da denemelerin sağlığına zarar ver- mektedir.	Kurulan denemeler firma temsilcilerinin ka- tılımlıyla oluşacak bir heyet tarafından her yıl ziyaret edilerek, uygun olamayan denemeler iptal edilmelidir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Tescil Yönetmeliği
22	TTSM tarafından kurdurulan tescil denemele- rinde alınan gözlemler her lokasyondan alın- mamaktadır. Alınan gözlemler arasında ise ciddi farklılıklar bulunmaktadır.	Gözlemlerin her denemeden alınması sağ- lanmalıdır ve hatalı gözlem alınan deneme- ler iptal edilmelidir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Tescil Yönetmeliği
23	TTSM'ye danelik olarak başvurularda 1. ve 2. ürün ayrı ayrı başvurulmakta ama silaj için böyle bir ayırım bulunmamaktadır.	Silaj başvurularında da erkenci-geççi ayrımı yapılmalı ve denemeler ayrı kurutulmalıdır.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Tescil Yönetmeliği
24	Aynı FAO grubunda olan mısırlar tüm Türki- ye için ortak olarak tescil edilmektedir. An- cak farklı bölgeler için iklim ve toprak yapısı değişmektedir. Mesela bir çeşidin hem Manisa hem Adana hem de Diyarbakır'da iyi verim vermesi gerekmektedir. Yakın yerler için bu uygun olsa da bu üç bölge için uygun değildir çünkü yaz boyunca nem ve sıcaklık değerleri farklılıklar göstermektedir. Bir bölge için çok iyi olan bir çeşit diğer bölgelerde ortalamada kalıp tescil olamamaktadır.	Bölgesel tescil getirilmelidir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Tescil Yönetmeliği

E- İSLAH VE ARGE			
		Gerekli girişimler yapılarak, mibzer ve parsel hasat makineleri kiralanmalıdır.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TAGEM ile görüşülebilir.
25	Tarimsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüklerinin tarla ve araç-gereç alt yapılarından faydalanılmamaktadır.	Islah materyali ithalatında GDO amaçlı alınan miktarın fazla olması nihayetinde gelen miktarın çok altına düşmesi sonucunda ıslah amaçlı kullanılamaması.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile GKGM ve BÜGEM ile toplantı yapmak.
26	Islah materyali ithalatında GDO amaçlı alınan miktarın fazla olması nihayetinde gelen miktarın çok altına düşmesi sonucunda ıslah amaçlı kullanılamaması.	Islah materyali standart numune miktarlarının İthalat Yönetmeliği'nde artırılması (halihazırda bildirilen miktarlar, GDO analizi uygulanması başlamadan önceki miktarlardır.)	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile GKGM ve BÜGEM ile toplantı yapmak.
27	İthalat aşamasında hastalık kontrolü yapılmasına rağmen sezon içerisinde İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü yetkilisinin tekrar kontrol isteği çok farklı lokasyonlarda yapılan denemeler için sıkıntı teşkil etmektedir. Her bölgedeki İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü yetkilisinin tek tek alınarak lokasyon lokasyon kontrolünün sağlanması neredeyse 2 ayı bulur.	Hali hazırda ithalat aşamasında P.stewarti veya Phalstei -Karantina Yönetmeliği gereği- analizi yapıp ithalat izni verildiği için, saha kontrollerine gerek yoktur.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile GKGM ve BÜGEM ile toplantı yapmak.
28	Deneme amacıyla ithal edilen tohumlardan analiz için alınan numune miktarının fazla olması, bazı zamanlar ilgili çeşidin ekiminden vazgeçilmesine neden olmaktadır.	Bu durumda ıslah materyali temininde sıkıntılar yaşanmaktadır.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile GKGM ve BÜGEM ile toplantı yapmak.
29	Deneme - Demonstrasyon amacıyla getirilen çeşitler için belirlenen azami miktarın yeter-siz olması.	Adaptasyon denemelerinin sağlıklı ve başarılı bir şekilde yapılması mümkün olmamaktadır. Bu miktarların artırılması gerekmektedir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile GKGM ve BÜGEM ile toplantı yapmak.

F-SERTİFİKALI TOHURLUK ÜRETİMİ			
30	İhraç amaçlı üretimi yapılan bir hibritin ihracatından önce yurt içinde kayıt altına alınması durumunda OECD Sertifikası veya yurt içi sertifikası ile yurt içinde ticaretinin, önce ihrac edilmesi sonra tekrar ithalatı yapılmadan yapılması.	Aslında bu sorun pratikte çözümlenmesine karşın hala mevzuatta açıkça belirtilmemektedir. Bunun kalıcı çözümü için Pazarlama ve Sertifikasyon Yönetmeliğinde değişikliğe gidilmesi kısa dönemde ise Tohumculuk Hizmetleri Talimatında buna yönelik açık ifadelerin belirtilmesi gerekir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Tahıl Pazarlama ve Sertifikasyon Yönetmeliği, • Tohumculuk Hizmetleri Uygulama Talimatı
31	İhraç amaçlı üretimlerde, OECD Sertifikası yanında TTSM tarafından zorunlu olarak ISTA Orange Sertifikası da verilmektedir. Bu ilave bir maliyet getirmektedir.	Bazı ihracat yapılan ülkelerde ISTA Orange Sertifikası talep edilmemektedir. Bu işlem firmanın talebine göre yapılmalıdır.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak
32	Tohumculuk Hizmetleri Uygulama Talimatı; Ham tohumlukların nihai tohumluğa işlenmesi için etiket sökümünden sonra 3 ay gibi bir zaman dilimi verilmekte ve 3 ayın sonunda nihai işlem tamamlanmadığı durumlarda ise elde kalan ham tohumluk vasfını kaybetmektedir.	Üretilen tohum sonuçta bir milli servettir. Bu uygulamanın kaldırılması en ideal çözüm olacaktır. Sektörde kötü niyetli kişi veya kurumların bulunması ve bu uygulamayı ihlal edebilecekleri Bakanlıkça düşünüldüyorsa, dönem sonunda firmanın talebine istinaden 3 aylık dilimler halinde uzatılması veya son alternatif olarak bu sürenin 6 aya çıkarılması uygun olacaktır.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak.
33	Yeniden paketleme işlemi 1 yıldan önce yapılamamaktadır.	Olası bir fiziki hasar sonucu paketlerin yenilenmesi veya bir başka nedenden dolayı yeniden işleme yapılması zorunluluğunda 1 yıllık dönem içerisinde de bu işlem yapılabilenlidir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Sertifikasyon ve Paketleme Yönetmeliğinin ilgili maddesi gereği

34	Müstahsil Makbuzu ile Tarla Kontrol Raporlarındaki verim değerlerinden doğan farklılık sebebiyle sertifikalandırılmayan tohumlar.	Tohumculuk Hizmetleri Uygulama Talimatının ilgili maddesi gereği, Müstahsil Makbuzlarındaki toplam üretilen tohum miktarı, Tarla Kontrol Raporlarındaki ortalama verime göre daha fazla olması durumunda Tarla Kontrol Raporundaki ortalama verim veya toplam üretim sertifikaya esas olarak alınmaktadır. Müstahsil Makbuzu ile üreticilere ödeme yapılması sebebiyle hiçbir firma fazladan ödeme yapmak istemez. Ancak toplam üretimin Tarla Kontrol Raporunda belirtilen ortalama verim veya o tarlaya ilişkin tohumun veriminin daha düşük olması üretilen tohumun sertifikalamasına neden olmaktadır. Bu uygulamaların en azında mısır tohumu üreten firmaların sektöründe daha fazla kurumsallaşması sebebiyle mısır tohumu üretimi için kaldırılması daha uygun olacaktır.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Tohumculuk Hizmetleri Uygulama Talimatının ilgili maddesi
35	Tarla Beyannamelerinde üretici imzalarının talep edilmesi.	Tohumculuk Hizmetleri Uygulama Talimatındaki bu işlem ciddi bir zaman kaybına neden olmaktadır. Tarla mülkiyetlerinde veya miras yoluyla intikal eden tarlaların bazılarında hala ölen kişinin üzerinde görülmesi nedeniyle sıkıntılar yaşanmaktadır.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Tohumculuk Hizmetleri Uygulama Talimatı

36	Alt birlik üyelik belgesinin kopyasının beyan-nameler ile birlikte talep edilmesi.	Her beyanname ile birlikte alt birlik üyelik belgesinin kopyası talep edilmektedir. Bunun yerine TSÜAB web sitesinden üyeliğin devam edip etmediği rahatlıkla öğrenilebilir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Tohumculuk Hizmetleri Uygulama Talimatı
37	Beyanname ile birlikte OECD sertifikalarının orijinallerinin bazı il Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüklerince istenmesi.	Aynı ebeveynin farklı illerde üretimde kullanılması durumunda bu konuda ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Bunun yerine orijinaller TTSM'ye verilir kopyalarının beyanname ekinde verilmesi daha uygun olacaktır. Buna ila-veten zaten sertifikada beyan edilen toplam miktarlar TVYS sistemine girilmektedir. Aynı anda birden fazla il Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğüne sertifika orijinalini göstermek ise mümkün olamamaktadır. Dolayısı ile bu uygulama kaldırılmalıdır.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak. • Tohumculuk Hizmetleri Uygulama Talimatı
38	Etiketlerin zamanında ulaştırılmaması, etiket yapışkan kalitesinde zayıflık, kullanılan mürekkebin kötü olması sonucu yeni ambalajlanmış torbaların üzerindeki yazıların 1-2 ay gibi kısa sürede silinmesi.	Etiket basımlarının yetki devri yapılmış laboratuvarlara verilir etiket seri numaralarının TSÜAB/TÜRKTOB'a bildirilmesi.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TÜRK-TOB ve TTSM ile toplantı yapmak.
39	1. yılın sonunda bayi stoğundaki tohumlar ile ilgili olarak sürekli sıkıntılar yaşanmaktadır.	Sertifikalı tohumunda 1. yıl sonucu bayi stoğunda kalan tohuma ait Tohumluk Analiz Raporunun bayi tarafından alınması zorunlu-luğu mevzuatta belirtilmelidir.	TSÜAB organizasyonunda Grup üyeleri ile TTSM ve BÜGEM ile toplantı yapmak.

G-TOHUMCULUK KANUNU		
40	5553 Sayılı Kanun'un 12. maddesinin değiştirilmesi.	Sadece Bakanlık düzeyinde değil TBMM, Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı düzeyinde girişimlerde bulunulması.
41	5553 Sayılı Kanun'un alt birlik seçimlerini düzenleyen maddelerinin değiştirilerek Ahzu Kabzanın çıkarılması.	Kanunun ilgili maddeleri alt birlik seçimlerinde seçilme hakkının sadece Ahzu Kabza yetkisine sahip kişilere vermektedir. Ancak ülkemizde faaliyet gösteren kurumsallaşmış yerli yabancı firmaların çalışanlarının böyle bir yetkiyi temin etmesi oldukça zor olması nedeniyle seçilme hakkı gibi demokratik bir hakkın kullanılabilmesi durumu ortaya çıkmaktadır. Bu haksızlığın giderilmesi gerekir.
H-TSÜAB'IN ÜYELERİNE SAĞLADIĞI HİZMETLERİ KONUSUNDA BEKLENTİLER		
42		Bakanlıkla yapılacak olan görüşmelere baz alınacak, üyelere istenilen tek yönlü bir bilgi talebi yerine, sonuçların her aşamada üyeler ile paylaşılması gerekmektedir. Ayrıca bu görüşmelerde talep edilen bilgi konusunda sorunu yaşayan sektör temsilcilerinin de Bakanlık görüşmelerine davet edilmesi gerekmektedir.
43		TSÜAB üyelerinin ciddi anlamda heterojen bir yapıya sahip olması nedeniyle sorunların belirlenmesinde öncelikler de doğal olarak farklı olacaktır. Bu nedenle, yönetimin il bazında değil firma ölçeğinde 25'li gruplar halinde üyelerle toplantılar düzenlenerek farklı yapıdaki üyelerin önceliklerinin belirlenmesi zorunluluğu olduğu aşikardır. Bu yönde yapılacak tüm toplantılarda ortak konular ile farklı yapıdaki üye firmaların talepleri belirlenerek bir yol haritası oluşturulması bugün itibarı ile en ideal bir çalışma şeklini oluşturabilir.

PATATES ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

BAŞKAN

Yakup KARAHAN

Doğa Tohumculuk Gıda San ve Tic. A.Ş.

BAŞKAN YARDIMCILARI

Ahmet Yekta TEZEL

Tezel Tarım San ve Tic. Ltd.Şti.

RAPORTÖRLER

Kamil YILMAZ

TAREKS

Prof. Dr. Mehmet Emin ÇALIŞKAN

Ömer Halisdemir Üniversitesi

KOORDİNATÖR ÜYE

Ökkeş YILDIRIM

TSÜAB Yönetim Kurulu Üyesi

TÜRKİYE PATATES TOHUMCULUK SEKTÖRÜ

MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. GİRİŞ

Patates geniş kullanım alanı, yüksek verim potansiyeli ve besin değeri nedeniyle dünyada en fazla üretimi yapılan dördüncü bitkidir. Esasen bir serin iklim bitkisi olan ve ağırlıklı olarak gelişmiş ülkelerde yetiştirilen patates, son on yılda yarı tropik ve tropik bölgelere doğru hızlı bir yayılma göstermiş, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki üretim miktarı önemli ölçüde artmıştır.

Patates, ülkemiz tarımı için de en önemli bitki türlerinden biri olup buğday, şeker pancarı, arpa ve domatesten sonra en fazla üretimi yapılan beşinci bitkidir. Üretim ağırlıklı olarak İç Anadolu Bölgesi'nde yapılmakla birlikte, ülkenin hemen tamamında patates tarımı yapılmaktadır. Türkiye'de son beş yıldaki patates üretim istatistikleri Çizelge 1'de verilmiştir. Beş yıl önceye göre ortalama olarak dikim alanlarında %8,7, üretim miktarında ise %3,2'lik bir artış olmasına rağmen bu kısa zaman dilimi içerisinde gerek dikim alanı gerekse üretim miktarı açısından çok büyük dalgalanmalar olduğu görülmektedir. Bu durum, piyasada fiyat istikrarsızlığına neden olmakta olup, patates sektörünü olumsuz yönde etkilemektedir. Ülkemizde üretilen patateslerin yaklaşık %60'ı yemeklik, %10'u sanayilik, %10'u tohumluk ve geri kalanı da hayvan yemi, ihracat ve depo kayıpları şeklinde değerlendirilmektedir. İhracat miktarının yıllara göre önemli değişkenlik göstermesi ve sanayide kullanım oranının düşük olması, fiyat istikrarsızlığının diğer önemli nedenleridir. Ayrıca uygun depo sayısının yetersiz olması nedeniyle depo kayıpları normalin üzerinde olmaktadır.

Çizelge 1. Türkiye'de 2010-2015 yılları arasındaki patates üretim istatistikleri*

	2011	2012	2013	2014	2015	Değişim (%) (2010-2015)
Dikim Alanı (ha)	142.874	172.087	125.030	129.703	153.879	8,7
Üretim Miktarı (ton)	4.613.071	4.795.122	3.948.000	4.166.000	4.760.000	3,2
Verim (kg/da)	3.260	2.814	3.160	3.245	3.095	-5,1

*TÜİK 2015, www.tuik.gov.tr

Patates ülkemizde birim alana üretim maliyeti en yüksek olan bitkidir. Üretim ülkenin tamamında sulamaya dayalı olarak yapılmakta olup, su tüketimi ve sulama maliyeti fazladır. Dekara kullanılan tohumluk miktarının yüksek olması, fazla gübre ve zirai ilaç kullanımı, özellikle hasat için yüksek iş gücü gereksinimi, üretim maliyetini yükselten önemli unsurlardır. Ayrıca yüksek oranda su içeren hacimli bir ürün olması nedeniyle nakliye ve depolama maliyeti de yüksektir.

Tüm bitkiler içerisinde hem tohumluk maliyetinin en fazla olduğu hem de tohumluğun bitki sağlığı, verim ve kalite üzerine en fazla etkili olduğu bitki patatestir. Bu nedenle bir ülkede patates üretiminin sürdürülebilirliği açısından sağlıklı işleyen bir tohumluk üretim sisteminin varlığı zorunludur. Bu raporda, ülkemizde tohumluk patates sektörünün genel yapısı ve sorunları irdelenmiş gerek mevcut sorunların çözümü gerekse uluslararası standartlarda bir tohumluk üretim sisteminin oluşturulması için yapılması gereken çalışmalar hakkında öneriler sunulmuştur.

2. PATATES TOHUMCULUK SEKTÖRÜNDE MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

2.1. TOHUMLUK PATATES SEKTÖRÜ

Patateste diğer tarla bitkilerinin aksine tohumluk olarak yumruların kullanıldığı, vejetatif olarak çoğaltılan bir bitkidir. Kullanılan tohumluk yumruların iriliği ve dikim sıklığına bağlı olarak dekara 250-600 kg arasında tohumluk kullanılmakta olup, birim alana en fazla tohumluk kullanılan bitkidir. Bu nedenle tohumluk maliyeti, üretimin en büyük girdi kalemini oluşturmaktadır. Patatesin yumru ile çoğaltılması, birçok zararlı ve hastalık etmenlerinin daha kolay taşınmasına neden olmakta, yumrular olumsuz koşullara daha dayanıksız olmaktadır. Bu nedenle patateste kaliteli tohumluk kullanımı, diğer bitkilere göre verimlilik üzerine çok daha fazla etki yapmaktadır. Ancak ülkemizde halen patates üretiminde sertifikalı tohumluk kullanım oranları oldukça düşüktür.

Ülkemizde tohumluk patates üretim ve pazarlaması tamamen özel sektör tarafından yürütülmekte, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ise tohum politikalarının oluşturulması, destekleme ve denetleyici görevlerini yerine getirmektedir. Türkiye’de tohumluk patates üretimi halen büyük ölçüde yurt dışına bağımlı olup Temel-1 veya Temel-2 kademede ithal edilen tohumluklar ülke içerisinde çoğaltılarak Sertifikalı-1 veya Sertifikalı-2 kademelerinde pazarlanmaktadır. Son yıllarda bazı firmalar tarafından üst kademe (Süper Elit) tohumluk üretimine yönelik yatırımlar yapılmaya başlanmıştır. Türkiye’de son beş yıla ait tohumluk istatistikleri Çizelge 2’de verilmiştir.

Çizelge 2. Türkiye’de 2011-2015 yılları arasındaki patates tohumluk istatistikleri.

	2011	2012	2013	2014	2015
Dikim Alanı (ha)*	142.985	172.087	125.030	129.703	153.879
Tohumluk İhtiyacı (ton)**	500.447	602.304	437.605	453.960	538.576
Tohumluk Üretimi (ton)***	96.295	185.485	150.908	163.269	175.397
Tohumluk İthalatı (ton)***	20.788	18.997	8.041	18.823	38.440
Tohumluk İthalatı (bin \$)***	18.794	14.822	7.124	16.505	24.162
Tohumluk Yeterlilik Oranı (%)	19,2	30,8	30,6	36,0	32,6

* TÜİK, 2016. ** Tohumluk kullanım miktarı 350 kg/da ***GTHB-BÜGEM

Ülkemizde sertifikalı tohumluk patates ihtiyacı yıllık dikim alanlarına bağlı olarak yaklaşık 450-600 bin ton arasında değişmektedir. Beş yıllık dönemde yıllık ortalama 21.014 ton, toplamda ise 105.069 ton tohumluk patates ithal edilirken, toplam 81,4 milyon Dolar döviz ödenmiştir. Sertifikalı tohumluk üretim miktarımız 2011 yılından sonra önemli bir artış göstermiş ve tohumluk yeterlilik oranları %30’lar düzeyine ulaşmıştır. Ancak bu oran AB ülkeleri ile kıyaslandığında yine de oldukça düşük olup, halen üretimin %70’i hiçbir hastalık ve zararlı kontrolü yapılmayan, tohum niteliği taşımayan, yemeklik olarak üretilmiş patates yumruları kullanılarak yapılmaktadır. Bu durum, birçok hastalık ve zararlı organizmanın patates üretim alanlarına yayılmasına neden olmakta ve ülkemizde patates üretiminin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Ülkemizde tohumluk patates üretiminde ithalata bağımlılığın azaltılması, sertifikalı tohumluk üretim ve kullanım oranlarının artırılabilmesi için sağlıklı işleyen bir kontrol ve sertifikasyon sisteminin uygulamaya sokulması zorunludur.

Ülkemizde tohumluk patates üretimi yapan özel firma sayısı her geçen gün artmaktadır. Halen TSÜAB’a kayıtlı 720 tohum şirketi bulunmakta olup, bunun 132 tanesi (%18) patates tohumculuğu ile iştigal etmektedir. Şirket sayısının bu şekilde artmasında, 2011 yılından itibaren ithal edilen tohumluğun doğrudan çiftçilere satışının yasaklanarak sadece tohumluk üretim şirketlerine satılması ve tamamının sertifikalandırılması zorunluluğunun getirilmesi etkili olmuştur. Sertifikalı tohumluk üretiminin 2012 yılından itibaren çok hızlı artması da aynı uygulamanın bir sonucu olmuştur. Bununla birlikte firma sayısının artması, tohumluk kontrol ve sertifikasyon işlemlerinin aksamasına, laboratuvar analizlerinin gecikmesine, bölgelere göre farklı ve çelişkili uygulamaların yapılmasına neden olabilmektedir. Patates tohumluk üretiminin, diğer tüm bitkilerden farklı olmasına rağmen patatese özelleşmiş bir kontrol ve sertifikasyon biriminin olmaması yukarıda sayılan sorunların ana kaynağını oluşturmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Ülke ve sektör hedeflerine uygun olarak tohumluk patates üretiminin artırılması, ülkemizin önemli bir tohumluk patates üretim üssü haline getirilebilmesi için patatese özgü sektörün yönetiminde, Bakanlığın denetiminde özel bir tohumluk sertifikasyon biriminin oluşturulması ve bu amaçla laboratuvar kurulması bir zorunluluk olarak görülmektedir.

2.2. TOHURLUK PATATES SEKTÖRÜNDE AR-GE ÇALIŞMALARI

Türkiye’de patates ile ilgili AR-GE çalışmaları ağırlıklı olarak Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına bağlı Araştırma Enstitüleri ve Üniversiteler tarafından yapılmaktadır. Patates üretiminin en fazla olduğu Niğde İlinde Bakanlığa bağlı bir Patates Araştırma Enstitüsü bulunmaktadır. Kamu araştırma kurumları yanında patates tohumluk sektöründe faaliyet gösteren bazı firmaların da araştırmacı kuruluş yetkisi bulunmaktadır. Ancak bu firmaların çoğunda araştırma altyapısı ve istihdam edilen araştırmacı sayısı çok yetersiz olup yürütülen araştırma faaliyetleri genellikle çeşit adaptasyon denemeleri ile sınırlı kalmaktadır.

Ülkemizde sertifikalı tohumluk patates üretiminin artırılması ve sektörün gelişimi açısından AR-GE çalışmalarının desteklenerek artırılması zorunluluktur. Tohumluk patates üretiminin tamamen özel sektör tarafından yapılması nedeniyle özellikle özel sektör AR-GE altyapısının ve faaliyetlerinin artırılmasına yönelik program ve destek mekanizmalarına ihtiyaç vardır. Tohumluk patates sektörü açısından öncelikli AR-GE konuları;

- 1) Yerli çeşit ıslahı,
- 2) Yüksek kademe tohumluk üretimi ve tohumluk üretiminde verimliliğin artırılması,
- 3) Tohumluk üretimi açısından önemli hastalık ve zararlıların kontrolü,
- 4) Hastalık-zararlı kontrolüne yönelik erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesi olarak sıralanabilir.

Yerli çeşit ıslahı, tohumculuk sektörünün gelişimi için vazgeçilmez unsur olup, son yıllarda ülkemizde bu yönde önemli proje destek programları uygulamaya sokulmuştur. Son dört yıl içerisinde TÜBİTAK tarafından gerek akademik camia gerekse özel sektöre yönelik olarak hazırlanan özel çeşit ıslah proje çağrılarında (ARDEB 1003, TEYDEB 1511) patates çeşit ıslahı da öncelikli konular arasına alınmıştır. Aynı şekilde TAGEM tarafından her yıl açılan AR-GE proje çağrılarında genellikle patateste çeşit ıslahı da öncelikli konular arasına alınmaktadır. Son yıllarda proje çağrılarında özel yer verilmesi nedeniyle çeşit ıslah programlarının başlatılmasına rağmen, tüm proje destek programlarında proje sürelerinin azami 3 yılla sınırlandırılması, çeşit ıslah programlarının sürekliliği ve verimliliğini olumsuz etkilemektedir. Patateste bir çeşidin ıslah edilme sürecinin en az 10 yıl olduğu göz önüne alındığında, özellikle özel sektörün çeşit ıslah projelerine girmesini teşvik edici uygulamaların yürürlüğe sokulması zorunludur. Ayrıca çeşit ıslah programlarına biyoteknolojik yöntemlerin entegrasyonunun sağlanması, yabancı gen kaynaklarının toplanması ve kullanımını içeren ön ıslah programlarının başlatılması (üniversite ve araştırma enstitüleri) büyük önem taşımaktadır.

Özel sektörün AR-GE faaliyetlerini teşvik etmek amacıyla çıkarılan 26/2/2016 tarih ve 6676 Sayılı Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, özel sektör için önemli avantajlar sunmaktadır. Bununla birlikte tohumculuk sektörünün genel yapısı itibarıyla bu Kanunun sağladığı birçok avantajdan yararlanma olanağı bulun-

mamaktadır. Bu nedenle bu Kanunun uygulaması ile ilgili bazı özel düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Tohumculuk sektöründe çok fazla AR-GE personelinin istihdam edilmesine ihtiyaç bulunmamaktadır. Bu Kanun, özel sektör AR-GE merkezi kurulumu için gerekli elli tam zaman eşdeğer AR-GE personeli sayısını on beşe kadar indirmeye, kanuni seviyesine kadar artırmaya veya belirlenen sınırlar dâhilinde sektörler itibarıyla farklılaştırmaya, Bakanlar Kurulu yetkili kılmalıdır. Tohumculuk sektörü için bu sayının Bakanlar Kurulu tarafından bir an önce on beşe (mümkünse ona) indirilmesi yararlı olacaktır. Aynı şekilde AR-GE merkezlerinin teknoloji geliştirme bölgelerinde, teknoparklarda kurulması durumunda çeşitli vergi muafiyetleri sağlanmaktadır. Ancak tohumculukla ilgili AR-GE çalışmalarının bu bölgelerin sınırları içerisinde yürütülmesi çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Bu nedenle tohumluk sektörü için bu merkezler dışında kurulacak AR-GE merkezleri için de aynı destek mekanizmalarının uygulanması yararlı olacaktır.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: Yukarıdaki açıklamaların ışığında tohumluk patates sektöründe AR-GE faaliyetlerinin artırılması ve yaygınlaştırılması için yapılması gereken çalışmalarla ilgili öneriler aşağıda sıralanmıştır:

1. Çeşit ıslah projelerinin destek sürelerinin, azami üç yıl yerine bir ıslah döngüsünü (melezleme-tescil başvurusu) kapsayacak şekilde düzenlenmesi gerekir. Bunun için mevzuat değişikliği ile proje azami süreleri artırılabilceği gibi, üç yıllık projelerin bazı izleme ve değerlendirme aşamaları ile üç defaya kadar tekrar proje önerisi sunmaya gerek kalmadan üçer yıllık dönemlerle yenilenmesi şeklinde düzenleme yapılabilir.
2. Çeşit ıslahına yatırım yapacak firmalara uzun vadeli (örneğin 10 yıl) faizsiz kredi uygulamaları başlatılmalıdır. Bu sayede firmaların kendi kaynakları ile AR-GE çalışmalarına yatırım yapması teşvik edilecektir.
3. Kamu kaynaklı (TÜBİTAK, TAGEM, Kalkınma Ajansları, vb.) proje çağrılarında üst kademe tohumluk üretimi, hastalık-zararlı kontrolü ve erken uyarı sistemlerinin geliştirilmesine yönelik araştırmalar da öncelikli konular arasına alınmalıdır.
4. Özel sektörün AR-GE merkezleri kurmalarının kolaylaştırılması sağlanmalıdır.
5. Tohumculuk AR-GE merkezlerinde çalıştırılacak tam zaman eşdeğer AR-GE personeli sayısının 6676 Sayılı Kanun'a dayanılarak Bakanlar Kurulu tarafından on beşe (mümkünse ona) indirilmelidir.
6. Tohumculuk sektöründe teknoloji geliştirme bölgeleri ve teknoparklar dışında kurulacak AR-GE merkezleri için de aynı personel destekleri ve vergi muafiyetleri verilmelidir.
7. Tohumculuk sektöründe özel sektör-kamu-üniversite iş birlikleri teşvik edilmelidir.
8. Sektörün acil ihtiyaç duyduğu AR-GE çalışmaları için TSÜAB ve TÜRKTOB tarafından güdümlü proje destekleri verilmelidir.

2.3.TOHUMLUK PATATES ÜRETİMİ

Türkiye’de tohumluk patates üretimi ağırlıklı olarak Temel-1 veya Temel-2 kademedede ithal edilen tohumluğun çoğaltılarak Sertifikalı-1 veya Sertifikalı-2 kademesinde pazarlanması şeklinde yapılmaktadır. Bununla birlikte son yıllarda bazı firmalar doku kültürü ve üst kademe tohumluk üretimine yatırımlar yaparak, Süper Elit kademededen başlayarak tüm tohumluk kademelerini yurt içinde üretme yönünde önemli aşamalar sağlamışlardır. Geçmiş yıllarda ithal edilen tohumlukların önemli bir kısmı yurt içindeki çoğaltımdan sonra sertifikalandırılmadan pazarlanmakta ve bu nedenle de sertifikalı tohumluk üretim miktarları çok düşük gözükmekteydi. Ancak, 2011 yılından itibaren ithal edilen tohumluğun doğrudan çiftçilere satışının yasaklanması ve tamamının tohumluk üretiminde kullanılarak, sertifikalandırma zorunluluğunun getirilmesi, sertifikalı tohumluk miktarının artmasını sağlamıştır. Bu tarihten sonra tohumluk patates üreticisi firma sayısı hızla artış göstererek 2016 yılı Haziran ayı itibariyle 132’ye ulaşmıştır. Aslında bu firmaların önemli bir kısmı tohum üreticisi değil tohum yetiştiricisi statüsünde olmasına rağmen sektörde sözleşmeli üretimin yaygın olmaması nedeniyle üretici firma olarak yetki almaktadırlar. Bu durumda çok fazla sayıda tohumluk üretici firmanın olması, kontrol ve sertifikasyon işlemlerini zorlaştırmaktadır. Tohumluk patates sektöründe sözleşmeli üretim modellerinin geliştirilmesi ve teşvik edilmesi uzun vadede üretim sisteminin daha sağlıklı işlemesini sağlayacaktır.

Tohumluk üreticisi firma sayısının ve üretiminin artmasıyla birlikte tohumluk üretim alanlarının bulunması ve korunması önemli bir sorun yaratmaya başlamıştır. Patates çok sayıda hastalık ve zararlısı olan bir bitki olup, tohumluk üretiminin mutlaka hastalıklardan arı, izole alanlarda yapılması gerekmektedir. Ancak ülkemizde tohumluk üretim alanları ayrılmış değildir. Tohumluk üreticisi firmalar her yıl tohumluk üretimine uygun, temiz alan arayışına girmekte, buldukları yeni alanlara yüksek maliyetlerle ulaşım, konaklama, enerji ve sulama altyapısı kurmaktadır. Ancak ertesi yıl aynı bölgeye tohumluk üretimi yapmayan birileri tohumluk vasfı olmayan yumrularla patates dikimi yaparak, bölgede tohumluk üretimini riske sokmaktadır. Bu şekilde kontrolsüz yayılma ile yakın bir gelecekte ülkemizde tohumluk patates üretimine uygun alan kalmayacaktır. Bu nedenle tohumluk patates üretimine uygun alanların belirlenerek özel tohumluk üretim alanı olarak tahsis edilmesi büyük önem taşımaktadır. Halen yürürlükte olan 5553 Sayılı *Tohumculuk Kanunu*’nun 5. maddesi, tohumlukların yetiştirileceği özel üretim alanlarının özellikleri ile sınırları içerisinde tohumluk üretimi yapan ve bitkisel ürün yetiştiren gerçek veya tüzel kişilerin uyması gereken hususlar yönetmelikle belirleneceğini; bu alanların sınırları içerisinde Bakanlıkça izin verilmeyen tohumluk veya bitkisel ürün yetiştirilemeyeceğini hüküm altına almıştır. Bu kanuna dayalı olarak hazırlanan ve 13/5/2008 tarih ve 26875 Sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan “*Tohumlukların Yetiştirileceği Özel Üretim Alanlarının Özellikleri ve Bu Alanlarda Uyulması Gereken Kuralların Belirlenmesine Dair Yönetmelik*” kapsamında bu yetki illerde oluşturulan Tohumluk Komisyonuna verilmiş, ancak bugüne kadar etkin bir şekilde uygulanamamıştır.

Patates tohum üretiminde karantinaya tabii bazı hastalıkların yaygınlaşmasının engellenmesi amacıyla münavebe sisteminin etkin kullanılması, bazı bölgelerde yemeklik olarak üretilen ürünlerin dikimlerinin önüne geçilmesi gerekmektedir. Bu amaçla patates üretim alanlarının kayıt altına alınması, gerekirse kota sistemine geçilmesi ve üst kademe, sertifikalı ve yemeklik üretimlerinde münavebenin ülke genelinde tavizsiz uygulanması önemlidir.

Uluslararası standartlarda en fazla 55-65 mm yumrular tohumluk olarak kabul edilmekte, daha iri yumrular ise tohumluk olarak sertifikalandırılmamaktadır. Ülkemizde tohumluk patateslerde yumru iriliği açısından bir üst limitin olmaması, üreticilerin tohumlukları gereğinden fazla büyütmelerine yol açmaktadır. Bu nedenle birçok firma tohumluk üretiminde hastalık riskini azaltmak açısından çok önemli bir uygulama olan üst öldürme işlemini yapmamaktadırlar. Üst öldürme Hollanda, Fransa, Almanya gibi ülkelerde tohumluk üretiminde yaygın olarak kullanılan (Hollanda’da zorunlu) bir uygulamadır. Tohumlukların çok iri olması hem üretim aşamasında hastalık bulaşma riskinin artmasına neden olmaktadır hem de üreticilerin tohumluk maliyetlerinin yükselmesine yol açmaktadır.

Bu nedenle ilgili yönetmelikte değişiklik yapılarak tohumluk patateslerde yumru büyüklüğü için üst sınır (65 mm) getirilmesi uygun olacaktır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Tohumluk patates üretimi ile ilgili yukarıda yapılan açıklamalar ışığında Çalışma Grubumuz tarafından yapılan tespit ve öneriler aşağıda özet halinde sıralanmıştır:

- 2.3.1.** Tohumluk patates sektöründe sözleşmeli üretim modellerinin geliştirilmesi ve teşvik edilmesi uzun vadede üretim sisteminin daha sağlıklı işlemlerini sağlayacaktır.
- 2.3.2.** ÇKS (Çiftçi Kayıt Sistemi)’de prosedürlerin azaltılması, kolaylaştırmalar yapılarak uygulanabilir hale getirilmelidir.
- 2.3.3.** Tohumluk patates üretimine uygun alanların bir an önce belirlenerek özel tohumluk üretim alanı olarak tahsis edilmesi, bu bölgelerde belirli kademelerin altında tohumluk kullanımının yasaklanması sağlanmalıdır.
- 2.3.4.** Sertifikalı patates üretim alanlarında üst kademe ve sertifikalı tohumluk üretimlerinde arazi temininde münavebe koşullarının sağlanması amacıyla “Tohumlukların Yetiştirileceği Özel Üretim Alanlarının Özellikleri Ve Bu Alanlarda Uyulması Gereken Kuralların Belirlenmesine Dair Yönetmelik” de Tohumculuk Kanunu’nun 5nci maddesi kapsamında patatesten münavebe, yer temini ve tohum üretimi ile ilgili diğer hususların düzenlenmesi ve çiftçi, tohum yetiştirici ve üreticilerinin karşılıklı uyacakları kuralların belirlenmesi ve uygulanması gerekmektedir.
- 2.3.5.** Patates tohum üretiminde karantinaya tabi bazı hastalıkların yaygınlaşmasının engellenmesi amacıyla münavebe sisteminin etkin uygulanması sağlanmalıdır.
- 2.3.6.** Yurt içinde üretilen veya ithal edilen üst kademe sertifikalı patates tohumluklarının Tohum Veri Yönetim Sistemi (TVYS)’ne tanıtımlarının zamanında

ve eksiksiz yapılması ve bu sertifikalara ait bilgilerin (çeşit, miktar, parti no, vb.) Bakanlık tarafından patates tohum üreticilerine verilecek bir şifre veya bağlantı ile paylaşılması gerekir. Bu şekilde beyanname verilmesi aşamasında kaynak sertifika bilgileri ile ilgili sıkıntılar ortadan kalkacaktır.

2.3.7. Yönetmelikte değişiklik yapılarak tohumluk yumru iriliğine üst sınır (65 mm) getirilmelidir.

2.4. TOHURLUK KONTROL VE SERTİFİKASYON İŞLEMLERİ

Tohumluk patates üretiminde sertifikasyon süreci oldukça uzun ve çok sayıda bürokratik işlem içerdiğinden, üretici firmaların en fazla sorun yaşadığı konudur. Sertifikalı patates tohum üretim süreci;

- Tohum üretim alanının belirlenmesi (ön bitki, ÇKS kayıtları, bazı zararlı organizmaların tespiti için toprak analizleri),
- Beyanname verilmesi (GTHB İl Müdürlükleri),
- Tarla Kontrolleri, (çeşit kimliği, ön bitki, izolasyon, çeşit safiyeti ve tür saflığı),
- Partilendirme (her bir üretim parseli bir tohum partisi olarak kabul edilmektedir),
- Depo Kontrolleri (hastalık kontrolleri, harici şekil bozuklukları, toprak ve yabancı maddeler),
- Boylama, Ambalajlama ve Etiketleme, Numune Alma (hastalık testleri için),
- Zirai Mücadele veya Karantina Laboratuvarında yumruda hastalık testleri,
- Sertifikalandırma,
- Post Kontrol Testleri, Pazarlama ve Piyasa Denetimi safhalarından oluşmaktadır.

Sertifikalı tohum üretiminin sağlıklı, kaliteli, hızlı ve zamanında yapılabilmesi için bütün aşamalarında sistemin problemsiz yürütülmesi gerekir. Bununla birlikte bu süreçlerin birçoğunda aksamalar, işlemlerin zamanında tamamlanmamasından kaynaklanan mağduriyetler söz konusu olabilmektedir. Özellikle laboratuvar analizlerinin (dikim öncesi toprak ve yumru, çıkış sonrası bitki, hasat dönemi yumru analizleri) çok uzun sürmesi önemli mağduriyetlere neden olmakta; çoğu zaman tohumlukların etiketsiz ve sertifikasız olarak (özellikle erkenci/turfanda bölgelerde) dikimine neden olmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bu konuda acil önlem olarak GTHB' a bağlı Zirai Mücadele Araştırma Enstitüleri ve Zirai Karantina Müdürlüklerinin etkin olarak görevlendirilmesi ve analizlerin zamanında yapılması sağlanmalıdır. Bu amaçla, firmalar tarafından sertifikalı tohum üretim miktarları ve yapılacak tohum ithalatı miktarlarını önceden TSÜAB'a bildirmeleri durumunda, TSÜAB bu bilgileri GTHB'na ileterek iş yoğunluğunun Zirai Karantina ve Zirai Mücadele Araştırma Enstitüsü Müdürlükleri arasında eşit dağıtılması sağlanabilir. Sertifikasyona esas analizlerin uzun sürmesi yanında ücretlerinin de yüksek olması sertifikalı to-

humluk üretim maliyetlerine olumsuz olarak yansımaktadır. Ücretlerin makul düzeylere çekilmesi önem taşımaktadır.

Patateste tohumluk üretiminin her aşaması diğer bitkilerden oldukça farklılık göstermektedir. Bitkinin çok fazla sayıda hastalık ve zararlısının olması nedeniyle kontrolörlerin bu alanda uzman kişiler olması gerekmektedir. Bu nedenle tohumluk patates üretiminde söz sahibi ülkelerin tamamında, patates sertifikasyon sisteminin bu amaçla kurulmuş özel kurumlar tarafından yapıldığı görülmektedir. Ancak ülkemizde bu amaçla kurulmuş özel bir kurum olmadığı gibi birçok işlemin farklı kamu kurumları tarafından yapıldığı çok farklı bir sistem vardır. Bu sorunların çözümü, tohumluk patates sertifikasyon sisteminin uluslararası standartlarda ve daha sağlıklı işlemesi için sadece patates tohumluk sertifikasyonundan sorumlu bir birimin oluşturulması gerekmektedir. 5553 Sayılı Tohumculuk Yasasının 15. maddesi Bakanlığın tohumluk sertifikasyon yetkisini kısmen veya tamamen bir birliğe, kamu kurum ve kuruluşlarına, özel hukuk tüzel kişilerine veya üniversitelere; şartları belirlenmek kaydıyla, süreli veya süresiz olarak devretmesine imkân tanımaktadır. Bu amaçla atılacak en doğru adım TSÜAB bünyesinde kurulan TOHUM SERTİFİKASYON ANONİM ŞİRKETİ'nin patates sertifikasyonu konusunda yetki devri alarak, gerekli altyapıyı oluşturması ve sertifikasyon sistemini üstlenmesidir. Bu amaçla kurulacak birimin, tohumluk patateslerin %90'ının depolandığı Nevşehir ilinde kurulması en akılcı uygulama olacaktır. Kurulacak laboratuvarın Bakanlık tarafından yetkilendirilmiş, patates sertifikasyonu ve hastalık testlemeleri konularında uluslararası akreditasyon normlarını karşılayan, ulusal ve uluslararası standartlara uygun analiz yapan ve kararlarında bağımsız olan bir yapıda olmalıdır. Patates sertifikasyon sisteminin altyapısının (laboratuvar, depo, personel, vb.) kurulum maliyetinin yüksekliği nedeniyle TSÜAB tarafından bu yatırımın yapılamaması durumunda, patates tohumculuğu yapan firmaların bu şirkete eşit oranlarda ortak olması sağlanarak bu yatırım finanse edilebilir.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında tohumluk patates sertifikasyon sisteminin iyileştirilmesi ve daha etkin hale getirilmesi için yapılması gereken çalışmalar ile ilgili çalışma grubumuzun önerileri aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır:

- 2.4.1.** Mevcut sertifikasyon sisteminde toprak ve yumru örneklerinin laboratuvar analizlerinin çok uzun sürmesi, sistemde önemli aksamalara neden olmaktadır. Ayrıca yüksek analiz bedelleri tohumluk üretim maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır. Laboratuvar analiz süreçlerinin mümkün olduğunca kısaltılması, ücretlerin azaltılması gerekmektedir.
- 2.4.2.** Tohumluk patates sertifikasyon işlemleri yetkisi TSÜAB bünyesinde kurulan Tohum Sertifikasyon AŞ'ne devredilmeli; ilgili şirket en kısa sürede laboratuvar, personel ve diğer altyapılarını tamamlamalıdır.
- 2.4.3.** Tohumluk patates sertifikasyon sisteminin kurulumu için gerekli yatırım maliyetinin tamamının TSÜAB tarafından karşılanamaması durumunda, patates tohumculuğu yapan firmaların Tohum Sertifikasyon AŞ'ne (veya bu şirket bünyesinde kurulacak alt şirkete) eşit oranlarda ortak olması yoluyla gerekli yatırımlar yapılmalıdır.

2.4.4. TSÜAB bünyesinde kurulacak tohumluk patates sertifikasyon biriminin merkezinin ve tüm laboratuvarlarının, tohumluk patates firmalarının yaklaşık %40'ının bulunduğu ve toplam tohumlukların %95'inin depolandığı Nevşehir ilinde kurulması gerekir. Bu oluşum için daha önce Nevşehir Sanayi ve Ticaret Odası yer tahsis taahhüt etmiştir.

2.4.5. Tohumluk Sertifikasyon Şirketi bünyesinde tohumluk patates sertifikasyon biriminin kurulmasından sonra ivedilikle birimin kurulumundan sorumlu bir yönetici atayarak tam yetkili olarak çalışması sağlanmalıdır.

2.5. DESTEKLER, DESTEKLEME MODELİ VE POLİTİKALARI

Tohumluk patates sektörü destekleri; üretimi teşvik amaçlı tohumluk üreticilerine verilen destekler, sertifikalı tohumluk kullanımını teşvik amaçlı çiftçilere verilen destekler ve tohumluk ihracatını artırmak amacıyla tohumluk üreticilerine verilen destekler olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır.

Sertifikalı patates tohumluğu üreticilerine 2016 yılı için 0,10 TL/kg olarak açıklanmıştır. Patatesin dekara veriminin diğer bitkilere göre yüksek olması nedeniyle verilen toplam destek yüksek gibi gözükmemektedir. Ancak tohumluk patates üretim maliyeti (yaklaşık 2500 TL/da) göz önüne alındığında, verilen desteğin toplam maliyete oranı çok düşük kalmaktadır. Bu nedenle verilen desteğin patateste yerli tohumluk üretimini teşvik edici etkisinin yüksek olduğu söylenemez. Hatta tohumluk üreticileri olarak, sertifikalı tohumluk üretim desteğinin kaldırılarak (veya sadece sertifikasyon giderlerini karşılamaya yetecek kadar tohumluk üreticilerine destek verilmesi), tohumluk kullanıcılarına/çiftçilere yurt içi sertifikalı tohumluk kullanım desteği olarak verilmesi önerilmektedir.

Bununla birlikte ilk kez bu yıl yürürlüğe konan uygulamayla yüksek kademe tohumluk üretimine ilave destekler getirilmiştir. Patateste Temel, 2 ve 3 kademede yapılan üretimler için normal tohumluk üretim desteğine %50 ilave, Temel 1 kademe üretimi için %100 ilave, Ön Elit ve Elit üretimi için %500 ilave ve Süper Elit üretimi için %2000 ilave destek ödemesi yapılacaktır. Bu uygulama ülkemizde özellikle üst kademe tohumluk üretimini teşvik açısından yararlı ve devam ettirilmesi gereken bir uygulamadır. Bu uygulama ile ilgili eleştirimiz mini yumru olan süper elit sınıfındaki patateslere kg bazında destek verilmesidir. Bu sınıftaki yumrulara desteğin adet bazında verilmesi daha anlamlı olacaktır. Havza Bazlı Destekler Sistemine belli bölgeler için tohumluk patatesin dahil edilmesi önem taşımaktadır.

Üreticilere verilen sertifikalı tohumluk kullanım desteği, tohumluk üreticisine dolaylı destek niteliğindedir. Bununla birlikte, her ne kadar 2016 yılında destek miktarı iki katına çıkarılsa da verilen destek sertifikalı tohumluk kullanımını özendirici bir cazibeye sahip değildir. Ülkemizde patates üretiminde ortalama tohumluk kullanım oranı 350 kg/da olarak hesaplanmaktadır. Bu durumda dekara tohumluk maliyeti 1000 TL'nin üzerinde olmaktadır. Ancak verilen sertifikalı tohumluk kullanım desteği 2016 yılı için 80 TL/da olarak açıklanmıştır (2015 yılı için 40 TL/da). Görüldüğü gibi verilen destek miktarı toplam tohumluk maliyetinin çok altındadır. Bu miktarın sertifikalı tohumluk kullanımını gerçek

manada özendirici bir miktara (örneğin 250-300 TL/da) yükseltilmesi gerekir. Yukarıda da bahsedildiği gibi bu miktar, tohumluk üreticilerine verilen destekten kesilerek karşılanabilir.

Kayıt dışı, sertifikasız ve hastalıklı yumruların kullanımını azaltmak amacıyla sertifikalı tohum kullanan ve beyan eden çiftçilere üretim sonunda Müstahsil Makbuzuna bağlı olarak satış faturasına istinaden telafi edici ürün destek primi olarak 0,05TL/kg ödenmelidir.

Tohumluk patatesten ihraç edilecek ürünlere destek verilmesi önemli olup, üretimin yüksek olduğu yıllarda piyasada istikrar sağlanmış olacaktır. Bu desteklerin ton başına 50 Avroya veya nakliye karşılayacak oranlara (navlun) yükseltilmesi, patates tohumculuk sektöründeki sıkıntıları azaltacaktır. Ayrıca GTHB tarafından ihracatın kolaylaştırılması ve bürokratik prosedürlerin azaltılması için tedbir ve düzenlemeler yapılması sektöre katkı verecektir.

Doğrudan tohumlukla ilgili destekler yanında Kırsal Kalkınma ve tarımsal yatırımlarda makina ve ekipman için uzun vadeli tarımsal kredi imkanları tohum endüstrisine de sağlanmalıdır. İlave olarak, makinalar için uygulanan KDV oranlarının %1'e çekilmesi sektörün gelişmesine olumlu katkı yapacaktır. Sonuç olarak tohumluk patates sektörüne verilen doğrudan ve dolaylı desteklerle ilgili çalışma grubumuzun önerileri aşağıda özetle halinde sıralanmıştır:

- 2.5.1.** Tohumluk üretimi için verilen destek miktarı, tohumluk üretim maliyetinin ancak küçük bir miktarını karşılamakta olup, teşvik edici nitelikte değildir. Tohum üretim desteğinin sertifikasyon giderlerini karşılayacak kadar olması, geri kalan miktarın çiftçilere yurt içi tohumluk kullanım desteğine eklenmesi ve artırılması daha yararlı olacaktır.
- 2.5.2.** Üst kademe tohumluk üretimleri (Süper Elit, Ön Elit, Elit, Temel 1 ve Temel 2) için mevcut destekler muhafaza edilmeli ve artarak devam etmesi sağlanmalıdır. Ancak Süper Elit kademe tohumluklar için desteğin ağırlık yerine adet üzerinden verilmesi daha anlamlı olacaktır.
- 2.5.3.** Üreticilere verilen tohumluk kullanım desteklerinin, tohumluk maliyetinin en az %25-30'unu karşılayacak düzeyde olması gerekir.
- 2.5.4.** Tohumluk ihracatı için verilen destek miktarının ton başına 50 Avro veya en azından nakliye ücretini (navlun) karşılayacak düzeye yükseltilmesi yararlı olacaktır.
- 2.5.5.** Tohumluk ihracatında bürokratik işlemler mümkün olduğunca azaltılmalıdır.
- 2.5.6.** Kırsal Kalkınma ve tarımsal yatırımlarda makina ve ekipman için uzun vadeli tarımsal kredi imkanları sağlanmalıdır.
- 2.5.7.** Tohumluk üretimi ve işlenmesi için kullanılan makina alımlarında KDV oranlarının %1'e çekilmesi sektörün gelişmesine olumlu katkı yapacaktır.

2.6. TOHURLUK DIŞ TİCARETİ

Türkiye, tohumluk patates üretimi için geniş ve verimli arazi varlığına, uygun ekolojik koşullara sahiptir. Tohumluk patates üretiminde dünyada söz sahibi Hollanda, Almanya, Fransa, İngiltere gibi Avrupa ülkelerinde çok uzun yıllardır patates tarımı yapılmakta olup, tohumluk üretimi için kullanılabilir alanlar ülkemize göre daha kısıtlıdır. Ayrıca bu ülkelerde artan iş gücü maliyetleri, küresel ısınmaya bağlı yağış düzensizlikleri gibi etmenler, tohumluk üretiminin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Bu nedenle tohumluk patates üretim ve sertifikasyon sisteminin iyileştirilmesi ve sektöre verilecek destekler ile Türkiye Avrupa, Kuzey Afrika, Orta Doğu, Kafkasya ve Yakın Doğu ülkeleri için önemli bir tohumluk patates üretim üssü olabilir. Bu amaçla akılcı ve sistematik bir dış ticaret politikası oluşturulmalıdır. Bunun için yapılması gereken çalışmalar aşağıda listelenmiştir:

- 2.6.1. Dış ticaret verilerine erişimin kolaylaştırılması ve bu verilerin düzenli temin edilmesi sağlanmalıdır.
- 2.6.2. TSÜAB bünyesinde oluşturulacak bir birim ile yurt içi ve yurt dışı Tohum Sistemleri ve ticaret verilerinin ülke bazında oluşturulması ve pazar araştırmalarının yapılması tohum endüstrisi için gerekli verilerdir. Bu oluşturulan verilerin üyelerle paylaşılması için çalışmalar başlatılmalıdır.

2.7. PİYASA DENETİMLERİ

- 2.7.1. Sertifikasız, hastalık testlemeleri yapılmamış, kayıt dışı tohumluğun satışının engellenmesi ile ilgili etkin tedbirler alınmalıdır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Piyasa denetim çalışmalarının etkin yapılmasının sağlanması amacıyla piyasa denetiminde 5553 Sayılı Tohumculuk Yasasının 15. maddesi kapsamında TÜRKTOB ve Alt Birliklere GTHB tarafından yetki verilerek denetimin etkinleştirilmesi sağlanabilir.

- 2.7.2. İthal edilen tohumların firma ve çeşit bazında sertifikalandırılan miktarlarının takip edilmesi, bu tohumlukların sadece sertifikasyon sisteminde çoğaltım amaçlı kullanımı ve suistimallere karşı yaptırım uygulanması kayıt dışı sertifikasız tohum satışlarını azaltacaktır.
- 2.7.3. Her yıl bir önceki sene için sertifikalandırılan tohumluk miktarlarının çeşit bazında Haziran ayında paylaşılması çeşit bazında üretim planlamalarının yapılması hususlarında katkı sağlayacaktır.
- 2.7.4. Bütün bölgeler için münavebe sisteminin titizlikle takip edilmesi ve cezai yaptırım uygulanması zararlı organizmaların bulaşmasını ve yaygınlaşmasını engelleyecektir.

2.8. PATATES SEKTÖRÜNDE SEKTÖR ETİK KURALLARININ BELİRLENMESİ

Tohumculuk sektörünün tamamında olduğu gibi patates tohum endüstrisinde de rekabet, ticari kurallar, fikri mülkiyet hakları kapsamındaki hususlar, çeşit tescili ve sertifikasyon ile ilgili hususlar sektör paydaşlarının piyasada uyması

gereken etik kuralların uygulanmasını önemli kılmaktadır. Bu konuda uyulması gereken etik kurallar aşağıda sıralanmıştır:

- 2.8.1.** Patates tohum üreticileri olan şirketler öncelikle 5553 Sayılı Tohumculuk Yasası, ilgili yönetmelik ve genelgelere, bu mevzuatta yer alan hususlara uymayı taahhüt ederler.
- 2.8.2.** Üyeler, tohum üretimi ve ticaretinde kalite güvencesini sağlamak amacıyla ismine doğru, etiket ve sertifika bilgilerine uygun satış işlemlerini yaparlar.
- 2.8.3.** Bitki Çeşitlerinin Kayıt Altına Alınmasına İlişkin Yönetmelik kapsamında çeşit tescili yaptıran başvuru sahiplerinin tescilden doğan haklarına riayet ederler.
- 2.8.4.** Tohum üretimi, ticareti ve pazarlamasında üyeler, birbirlerini küçük düşürücü, karalayıcı faaliyetlerde bulunmaz.
- 2.8.5.** Sözleşmeli tohum üretimi, boylama, paketleme, depolama ve tedarik sözleşmelerinde karşılıklı olarak sözleşmede yer alan hususlara uygun hareket ederler. Birbirleri hakkında gerçek dışı olumsuz beyanlarda bulunmaz.
- 2.8.6.** 5042 Sayılı Yeni Bitki Çeşitlerinin Korunmasına İlişkin Bitki Islahçı Hakları Yasası ve ilgili yönetmelik ve düzenlemelerde yer alan hususlara uyarlar.
- 2.8.7.** Sertifikalı tohumların kullanılmasını sağlamak ve kayıt dışı tohum ticaretinin azaltılması amacıyla GTHB tarafından uygulamaya konulan mevzuata uygun davranırlar.
- 2.8.8.** Patates tohum şirketleri, sertifikasız, etiketsiz ve kayıt dışı tohum satışı yapmayacaklarını taahhüt ederler.
- 2.8.9.** Üyeler, birbirleri ile firmalar arasında veya sözleşmeli tohum yetiştiricileri ile muhtemel anlaşmazlıklar ve hukuki sorunların ortaya çıkması halinde öncelikle TSÜAB vasıtasıyla TÜRKTOB hakem kuruluna başvururlar.

3. SONUÇ

Ülkemiz tohumluk patates üretimi açısından çok önemli bir potansiyele sahiptir. Son yıllarda tohumluk patates sektöründe önemli bir gelişme eğilimi vardır. Halen TSÜAB'a kayıtlı üye sayısının yaklaşık %18'i tohumluk patates üretimi ile iştigal etmektedir. Ancak sektörün gelişimi için AR-GE, sertifikasyon sistemi ile ilgili yasal mevzuat, üretim sistemleri, destekleme politikaları açısından önemli iyileştirmelere ihtiyaç bulunmaktadır. Gerekli düzenleme ve iyileştirmeler yapılarak sektörün desteklenmesi durumunda, ülkemiz Avrupa, Kuzey Afrika, Ortadoğu, Kafkasya ve Yakın Doğu ülkeleri için önemli bir tohumluk patates üretim üssü olabilecektir. Özellikle tohumluk patates sertifikasyonundan sorumlu özel birimin oluşturulması ve uluslararası standartlarda çalıştırılması sektörün önünün açılması açısından kilit adım olacaktır. Bu amaçla TSÜAB bünyesinde kurulan Tohum Sertifikasyon AŞ'nin tohumluk patates sertifikasyonu için Bakanlıktan yetki devri alarak gerekli oluşumları ivedilikle tamamlaması, sektöre yapılacak en büyük katkı olacaktır.

ÇAYIR MERA VE YEM BİTKİLERİ, YEŞİL ALAN ÇİM BİTKİLERİ ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

BAŞKAN

Mustafa ULUSOY

Ulusoy Tohumculuk

BAŞKAN YARDIMCILARI

Ali İNÖNDE

Çim Tohumculuk Ziraat San. ve Tic.Ltd.Şti.

RAPORTÖRLER

Coşkun ZEYDAN

Hasan ADANÇ

Maro Tarım İnş. Ticaret ve Sanayi A.Ş.

Alfa Tohum

KOORDİNATÖR ÜYE

Dr. Ali ÜSTÜN

TSÜAB Yönetim Kurulu Üyesi

ÇAYIR MERA VE YEM BİTKİLERİ, YEŞİL ALAN ÇİM BİTKİLERİ TOHUMCULUK SEKTÖRÜ

MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. GİRİŞ

Türkiye’de 14-15 milyon ton kaba yem açığı bulunmaktadır. Bu açığı kapatmanın iki temel yolu mevcuttur;

1. Kaliteli kaba yem üretiminin artırılması.

- a. Kaliteli Kaba Yem üretiminin desteklenmesi,
- b. Yem Bitkisi çeşitlerinin artırılması,
- c. Anıza bırakılan arazilere Yem Bitkisi ekiminin desteklenmesi,
- d. Kaliteli Kaba Yemin hayvan sağlığı ve verimi üzerindeki etkilerinin çiftçilere anlatılması,

2. Mera alanlarının artırılması.

Mera alanları yıllar geçtikçe azalmaktadır. 21 milyon hektardan 10 – 12 milyon hektara düşmüştür.

Mera alanları ile ilgili yapmamız gereken çalışmalar ise şöyledir;

1. Azalmakta olan ve verimsiz doğal mera arazilerinin ıslah edilmesi ve artırılması,
2. Yapay Çayır Mera alanlarının artırılması,
 - a. Çiftçilerin, Yapay Çayır Mera alanları oluşturmaları gerekmektedir. Bu alanlara yapacakları ekimler için, destekleme ödemeleri kolaylaştırılmalıdır.
 - b. Mera alanları için Yem Bitkisi üretimi başvurusu yapıldığında proje şartı ortadan kaldırılmalıdır.

Tablo 1. TOHUMLUK ÜRETİMLERİ (Ton)

T ü r l e r	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Yonca	269	279	446	476	508	678	517	864	349	473	670	610	560	634
Korunga	411	682	942	1.232	929	125	698	22	56	200	2	12	46	31
Fığ	1.246	1.558	1.891	2.050	2.172	2.206	2.024	1.057	858	876	876	385	686	974
Sorgum-S.otu	123	56	64	160	215	365	5	263	180	226	133	155	216	308
Yem şalgamı	0	2	5	5	2	5		1		14	12	55	92	18
Yemlik pancar	22	23	35	10	21	11	8	18	26	33	44	8	5	61
Çim ve çayırotu	406	353	499	636	656	799	454	50	56	3	208	106	87	236
TOPLAM	2.477	2.953	3.882	4.569	4.503	4.189	3.706	2.275	1.525	1.825	1.945	1.331	1.692	2.262

Tablo 2. İTHALAT MİKTARLARI ve DEĞERLERİ

ÜRÜLER	İ T H A L A T													
	MİKTARI (TON)													
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
YEM BİTKİLERİ	403	681	1.115	3.989	5.532	6.868	1.420	1.345	1.105	2.147	2.763	4.121	3.714	4.134
ÇİM VE ÇAYIROTU	2.131	2.809	2.084	2.859	5.089	4.128	4.185	3.216	3.522	4.373	3.848	4.974	4.569	4.198
GENEL TOPLAM	2.534	3.490	3.199	6.848	10.621	10.996	5.605	4.561	4.627	6.520	6.611	9.095	8.283	8.332
	PARASAL DEĞERİ (000 \$)													
YEM BİTKİLERİ	426	817	1.661	8.327	11.295	12.372	4.229	2.810	2.826	6.518	9.880	15.135	13.424	8.577
ÇİM VE ÇAYIROTU	3.047	4.045	3.573	5.784	9.712	7.913	11.616	7.191	5.844	8.722	8.464	11.688	10.960	8.705
GENEL TOPLAM	3.473	4.862	5.234	14.111	21.007	20.285	15.845	10.001	8.670	15.240	18.344	26.823	24.384	17.282

* BÜGEM

Tablo 3. KABA YEM ÜRETİMİNİN İHTİYACI KARŞILAMA ORANI

KABA YEM ÜRETİMİNİN İHTİYACI KARŞILAMA ORANI						
YILLAR	Milyon Ton				Kaba Yemi Karşılama Oranı (%)	
	Toplam Üretim	Sap, Saman ve Anız Hariç Toplam Üretim	Toplam İhtiyaç	Açık	Sap Saman Hariç	Sap Saman Dahil
2000	33,4	23,4	50,0	26,6	46,8	66,8
2001	33,8	23,8	50,0	26,2	47,6	67,6
2002	34,7	24,7	50,0	25,3	49,4	69,4
2003	36,0	26,0	50,0	24,0	52,0	72,0
2004	38,2	28,2	50,0	21,8	56,4	76,4
2005	42,5	32,5	43,4	10,9	74,9	97,9
2006	44,1	34,1	45,2	11,1	75,4	97,6
2007	45,7	35,7	45,9	10,2	77,8	99,6
2008	45,5	35,5	45,4	9,9	78,2	100,2
2009	42,2	32,2	45,0	12,8	71,6	93,8
2010	44,0	34,0	47,2	13,2	72,0	93,2
2011	46,0	36,0	52,0	16,0	69,2	88,5
2012	52,6	42,6	59,0	16,4	72,2	89,2
2013	56,0	46,0	61,8	15,8	74,4	90,6
2014	59,3	49,3	63,4	14,1	77,8	93,5

Tablo 4. TÜRKİYE'DEKİ MERA ALANLARININ YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ

BÖLGELER	1970 Köy Hizmetleri		1991 Tarım Sayımı		2001 TÜİK SAYIMI		1998-2014		Kuru Ot Verimi (kg/ha)
	Alanı (ha)	%	Alanı (ha)	%	Alanı (ha)	%	Alanı (ha)	%	
EGE	1.027.900	1,32	615.900	0,79	802.879	1,03	388.846	0,46	600
MARMARA	463.600	0,59	564.100	0,72	552.662	0,71	280.619	0,35	600
AKDENİZ	1.002.400	1,29	434.300	0,56	659.334	0,85	501.765	0,66	500
İÇ ANADOLU	5.884.200	7,54	3.890.300	4,99	4.570.182	5,86	3.726.055	4,32	450
KARADENİZ	1.993.100	2,56	1.556.000	1,99	1.533.605	1,97	1.073.371	1,36	1.000
DOĞU ANADOLU	9.162.100	11,75	4.573.400	5,86	5.485.449	7,03	3.824.257	4,32	900
GÜNEYDOĞU ANADOLU	2.165.100	2,78	743.600	0,95	1.012.576	1,3	553.256	0,68	450
TOPLAM	21.698.400		12.377.600		14.616.687		10.348.169		

2. ÇAYIR MERA YEM BİTKİLERİ VE YEŞİL ALAN ÇİM BİTKİLERİ TOHUMCULUĞUNDA AR-GE ÇALIŞMALARI

2.1.MEVCUT DURUM VE SORUNLAR: AR-GE, sektörün geliştirmeye ihtiyaç duyduğu bir konudur. Sektörde Tarımsal Araştırma Kurulu olarak faaliyet gösteren firmalarımız mevcuttur. Aynı şekilde bazı Araştırma Enstitülerinin ve Üniversitelerinin de sektörümüz ile alakalı AR-GE çalışmaları devam etmektedir. Özel sektör, AR-GE çalışmalarının çok maliyetli olmasından ötürü bu konuya hız verememektedir. Araştırma Enstitüleri / Üniversiteler ve Özel Sektör arasındaki iletişim eksikliğinden dolayı faydalı iş birlikleri kurulamamaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ:

1. Özel sektörü teşvik etmek üzere AR-GE desteklerinin artırılması,
2. Özel sektör ve Araştırma Enstitüleri / Üniversiteler arasındaki iletişim ve iş birliğinin artması için faaliyet gösterilmesi,
3. Araştırma Enstitüleri'nin ellerinde bulunan çeşitlerin daha uygun koşullarla satışa çıkarılması.

2.2. ÇEŞİTLERİN KAYIT ALTINA ALINMASI VE TOHURLUK ÜRETİMİ

2.2.1. Yem Bitkisi Tohumlarının Kayıt Altına Alınması

MEVCUT DURUM VE SORUNLAR: Ön deneme ve tescil denemelerinin çok yıllık yem bitkisi türlerinde 6 (altı) yıl, tek yıllık yem bitkisi türlerinde 3 (üç) yıl olması, yeterli seviyede çeşidin kayıt altında olmamasından dolayı üretim ve tedarik işlemlerini olumsuz etkilemektedir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın hayvancılığın kalkınmasına yaptığı desteklerin kaliteli kaba yem tedariki ile desteklenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde desteklemelerin verimliliği ve sürdürülebilirliği sıkıntıya girebilir. Hayvancılığın karlı ve verimli bir şekilde yapılması için kaliteli kaba yem üretim ve tüketiminin artırılması gerekmektedir. BÜGEM kaynaklarına göre Türkiye'de 14 milyon ton kaba yem açığı bulunmaktadır. Bakanlığımızca da önemle üstünde durulan bir başka konu ise mera alanlarının ıslahı ve geliştirilmesi konusudur. Fakat mevcut kayıt sistemi ile ihtiyaç ve talebi karşılamaya başlamak için en az 3 yıl gerekmektedir.

	TÜR ADI	LATİNCE ADI	KAYIT ALTINDAKİ YEM TİPİ TESCİL SAYISI	
			ÖZEL SEKTÖR	KAMU KURUMLARI
1	Ayrıklar	Agropyron sp.	Yok	Yok
2	Tavusotu	Agrostis sp.	Yok	Yok
3	Yüksek çayır yulafı	Arrhenatherum elatius L.	Yok	Yok
4	Bromlar	Bromus sp.	Yok	Yok
5	Domuz ayrığı	Dactylis glomerata L.	1	3
6	Otlak arpası	Elymus sp.	Yok	Yok
7	Karıyışı yumak	Festuca arundinacea Schreber	Yok	1
8	Koyun yumağı	Festuca ovina L.	Yok	Yok
9	Çayır yumağı	Festuca pratensis Hudson	Yok	Yok
10	Kırmızı yumak	Festuca rubra L.	Yok	Yok
11	Mürdümlük	Lathyrus sp.	Yok	4
12	İtalyan çimi	Lolium multiflorum L.	21	1
13	Çok yıllık çim	Lolium perenne L.	1	Yok
14	Gazal boynuzu	Lotus corniculatus L.	Yok	Yok
15	Yonca	Medicago sativa L.	57	10
16	Korunga	Onobrychis viciifolia Scop.	3	8
17	Kaynaşlar	Phalaris sp.	Yok	Yok
18	Yem bezelyesi	Pisum sativum L. (partim)	11	10
19	Salkımotu	Poa sp.	Yok	Yok
20	Çayır düğmesi	Poteryum sanguisorba minor	Yok	Yok
21	Üçgüller	Trifolium sp.	Yok	7
22	Macar fiği	Vicia pannonica Crantz	1	9
23	Adi fiğ	Vicia sativa L.	5	26
24	Tüylü fiğ	Vicia villosa Roth	Yok	3

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ:

1- Çeşit, yurt dışında UPOV üyesi bir ülkede kayıtlı ise; yeşil alan çim bitkilerinde yapıldığı gibi çeşidin FYD raporu ve çeşit özellik belgesi ile tescil edilmesi. Yonca, Korunga, Fiğ ve Yem Bezelyesi tohumlarının kapsam dışı bırakılması fakat yonca tohumunda deneme süresinin (tesis yılı dahil) 2 (iki) yıla indirilmesi.

2- Çeşit yurt dışında UPOV üyesi bir ülkede kayıtlı değil ise; teknik soru anketi ile üretim izni alınması.

3- *Agropyron sp.*, *Lotus corniculatus*, *Poteryum sangisorba minör*, *Bromus sp.*, türlerine ait kayıt altında çeşit bulunmadığından, *Dichondra sp.*, *Cynodon sp.* ve *Zoysia sp.* türlerindeki gibi bir uygulama kapsamında değerlendirilerek tescil, üretim ve ithalat işlemlerinin de bu kapsamda yapılması ve/veya çeşitleri olmayan türler için, yeni bir sınıf belirleyip, özel izinle ithalat ve üretim izni hakkı sağlanması.

2.3. Sözleşmeli Tohumluk Üretimi

MEVCUT DURUM VE SORUNLAR: Kaliteli kaba yem ihtiyacını karşılamadaki yetersizliğimiz göz önüne alındığında kısıtlı sayıda yem bitkisi çeşidinin destek alması sektörümüzün en önemli problemlerinden biridir. Tüm bitkisel tohum üretimi içinde, yem bitkileri tohum üretim desteği sadece %1,95'dir.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: Aşağıdaki tabloda bulunan Yem Bitkisi çeşitlerinin, karşısında bulunan tutarlarda destekleme kapsamına dâhil edilmesi.

	ÇEŞİT	DOĞRU DESTEKLEMELER SONRASI TAHMİNİ ÜRETİM MİKTARI (kg)	2016 DESTEKLEME TL/kg	UYGULANMASI GEREKEN DESTEKLEME TL/kg	TOPLAM DESTEKLEME
1	Yonca	800.000	2,00	3,50	2.800.000 TL
2	Korunga	300.000	0,75	2,00	600.000 TL
3	Fiğ	1.500.000	0,75	1,50	2.250.000 TL
4	Macar Fiğ	1.000.000	0,75	1,50	1.500.000 TL
5	Yem Bezelyesi	500.000	0,75	1,50	750.000 TL
6	Çok Yıllık Çim (Lolium perenne)	500.000	Yok	1,50	750.000 TL
7	Kamışsı Yumak (Festuca arundinacea)	300.000	Yok	1,50	450.000 TL
8	Yumaklar (Festuca sp.)	50.000	Yok	1,50	75.000 TL
9	İtalyan Çimi (Lolium multiflorum sp.)	400.000	Yok	1,50	600.000 TL
10	Domuz Ayrığı (Dactylis glomerata)	50.000	Yok	1,50	75.000 TL
11	Üçgüller (Trifolium sp.)	50.000	Yok	3,00	150.000 TL
12	Otlak Ayrığı (Agropyron cristatum)	50.000	Yok	1,50	75.000 TL
13	Bromlar (Bromus sp.)	50.000	Yok	1,50	75.000 TL
14	Yem Şalgamı (Brassica sp.)	20.000	Yok	3,00	60.000 TL
15	Çayır Kelp Kuyruğu (Phleum pratense)	20.000	Yok	1,50	30.000 TL
16	Çayır Düğmesi (Sanguisorba minör)	10.000	Yok	3,00	30.000 TL
17	TOPLAM	5.600.000			10.270.0

3. DİĞER DESTEKLEME MODELLERİ

3.1. KDV desteği:

MEVCUT DURUM VE SORUNLAR: Birçok yem bitkisinin KDV oranı %18'dir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Türkiye'deki tohum üretiminin artırılabilmesi ve yurt dışı piyasaları ile rekabet edilebilmesi bağlamında, yurt içinde üretilen tohumların satışlarından alınan KDV oranının %18'den %1'e indirilmesi.

3.2. Finansal Destekler:

MEVCUT DURUM VE SORUNLAR: Yem Bitkileri üretimi yapmak isteyen firmaların finansal destek ihtiyacı vardır.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ:

- 1-Yetkilendirilmiş Tohumculuk Kuruluşu olan firmalara, tohum üretimi yapmaları karşılığında, %0 faizli ve 5 yıl geri ödemesiz 10.000.000,00 TL'ye kadar işletme kredisi verilmesi. Kırsal Kalkınma desteklerinden faydalanan firmaların da bu krediden faydalandırılması.
- 2-Kamuya ait arazilerin, tohum üretimi yapılması şartı ile özel şirketlere uygun koşullarda kiraya verilmesi.

4. MEVZUAT İLE İLGİLİ DİĞER KONULAR

MEVCUT DURUM VE SORUNLAR: 5553 Sayılı Tohumculuk Kanunun ceza maddelerinin ağırlığı ile ilgili uygulamadaki problemler ve alt birlik komisyon tutarının ciro üzerinden olup, karlılık gözetmemesi ve bir üst sınır belirlenmemesinden kaynaklanan problemler.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Çok ağır olan ceza maddelerinin ve yıllık ciro üzerinden %0,3'lük komisyon tutarı konularının yeniden değerlendirmeye tabi tutulması için faaliyet göstermek.

5. YEŞİL ALAN ÇİM BİTKİLERİ TOHURLUKLARI İLE İLGİLİ SORUNLAR

MEVCUT DURUM VE SORUNLAR: Tohumluk ithalatı ele alındığında, yeşil alan çim bitkileri önemli bir gider oluşturmaktadır. Özellikle Serin İklim Çim Bitkileri grubundaki bazı çim türlerinin ülkemiz iklim şartlarında üretilmesi mümkündür. Bu türlere ürün bazında tohum üretim desteği verilmesi durumunda, her yıl artan ve parasal değeri 8 Milyon Dolar'ı geçen, yeşil alan çim tohumu ithalat miktarının azalacağı düşünülmektedir. Bu konuda Türkiye şartlarında Lolium perenne ve Festuca arundinacea türlerinin üretimi uygundur.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Üretimi yapılabilecek çeşitler için; Lolium perenne ve Festuca arundinacea çeşitlerine 1,50 TL/kg tohum üretim desteği verilmesi. Türkiye'de üretilmiş tohumların K.D.V.'sinin %1'e indirilmesi.

YEMEKLİK TANE BAKLAGİL ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

BAŞKAN

Ercan BEŞER

Doğa Ziraat Ve Çevre Tas.Ltd.Şti.

BAŞKAN YARDIMCILARI

Elif UÇAR

OR-HAS Tohumculuk

RAPORTÖR

Elif UÇAR

OR-HAS Tohumculuk

KOORDİNATÖR ÜYE

Hanifi SARI

TSÜAB Yönetim Kurulu Üyesi

TÜRKİYE YEMEKLİK TANE BAKLAGİL TOHUMCULUK SEKTÖRÜ

MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. GİRİŞ

Baklagiller, dünyada yaklaşık 63 milyon ha alanda üretimi yapılan ve 40 milyar \$ piyasa değerine sahip bir ürün gurubudur. Dünyada toplam yemeklik baklagil üretimi içerisinde en yüksek payı %38 ile fasulye almaktadır. Nohut %21 ile ikinci sırada, bunu %18 ile bezelye, %8 ile mercimek ve %6 ile bakla izlemektedir.

Türkiye'nin dünya baklagil üretiminde aldığı pay yıllara göre değişmekle birlikte 1990'lı yıllarda %2,5'luk payı varken; 2000'li yıllarda gerileyerek %1,9'lara kadar düşmüştür.

Türkiye'nin toplam baklagil ekim alanı 800 bin ha, üretimi ise 1.14 milyon ton civarındadır. Ülkemizdeki verimler dünya ortalamasının üstünde olmasına karşın ekim alanı bakımından büyük bir istikrarsızlık bulunmaktadır. Üretim miktarı açısından da ülkemizde yetiştirilen yemeklik baklagil içerisinde nohut ve mercimek en önemli yeri tutmaktadır. Baklagil ekim alanlarının 1990 yılından bu yana yaklaşık %60 azalmasına bağlı olarak üretimde de yaklaşık %40'lık düşüş görülmüştür. Oysa Türkiye, dünyada baklagil üretim potansiyeli en fazla olan ülkelerden biridir.

Ülkemizde yemeklik baklagil ekim ve üretimi bakımından Güneydoğu Anadolu, Orta Anadolu ve Geçit Bölgeleri ile Marmara Bölgesi ön plana çıkmaktadır. Kırmızı mercimek Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, yeşil mercimek, nohut ve fasulye Orta Anadolu ve Geçit Bölgeleri'nde, bakla Ege ve Güney Marmara Bölgeleri'nde, bezelye ise Orta Anadolu ve Marmara Bölgeleri'nde yetiştirilmektedir.

Ülkemizde mercimek ekim alanlarının yaklaşık %90'ını kırmızı mercimek oluşturmaktadır. Toplam mercimek üretimi bakımından günümüz ile en yüksek değeri elde ettiğimiz 1988 yılı (1.04 milyon ton) karşılaştırıldığında %59,4 oranında bir azalma söz konusudur. Yeşil mercimekte ise bu oran %85'i bulmaktadır.

Nohut, 1990 yılında 860 bin ton üretim miktarına ulaşmasına karşın, üretim miktarı %48 oranında azalarak 450 bin tonlara gerilemiştir.

Kuru fasulyede ise 2000'li yıllarda yakaladığımız 250 bin tonluk üretim, günümüzde 220 bin ton (%12 azalma) gerileyerek ülke gereksinimini karşılamaktan uzak kalmıştır.

Yemeklik baklagillerin Ülkemizde hak ettiği yeri alamamasının nedenleri;

- 1- Genellikle marjinal alanlarda yetiştiriciliğinin yapılması.
- 2- Modern yetiştirme tekniklerinin uygulanmaması.
- 3- Destekleme uygulamalarının yetersiz olması.
- 4- Yıldan yıla fiyat dalgalanmalarının olması ve Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) tarafından müdahale alımının yapılmaması.
- 5- Çevre şartlarına adaptasyonu yüksek ve pazar ihtiyacını karşılayacak yeterli çeşit ve tohum üretimimizin olmamasıdır.

Bu da şu sorunları meydana getirmektedir;

- 1- Fiyat oluşumuna olan etkileri; Standardizasyon, homojenlik ve renk albenisi gibi kalite kriterlerine göre üretim yapılamaması.
- 2- Hastalıklara dayanıklı olan çeşitler; Özellikle nohutta Antraknoz, mercimekte Kök Çürüklüğü, fasulyede Antraknoz, Kök Çürüklüğü ve Yaprak Hale Lekesi hastalıklarına dayanıklı çeşitlerin olmaması veya azlığı, üretimde dalgalanmalara yol açmaktadır.
- 3- Makinalı hasada uygunluk; Makineli hasada uygun olmayan çeşitler maliyeti arttırmaktadır.
- 4- Olumsuz çevre koşullarına adaptasyon; Özellikle nohutta soğuktan zarar görmeyen erken ilkbahar veya kışlık çeşitlerin az olması, çeşitlerin erkenci olmaması olumsuzluktur.

Yemeklik tane baklagil ekilişinin arttırılması ve dünya piyasalarında söz sahibi olabilmemiz için yukarıdaki ilk dört maddede yazdığımız sorunlar eğitim ve desteklemelerle çok kısa sürede aşılabilecekken, tohumculukla ilgili madde ise uzun süreli, planlı ve AR-GE çalışmalarıyla aşılabilecektir.

2. TOHURLUK YEMEKLİK TANE BAKLAGİL SEKTÖRÜNÜN DURUMU

Yemeklik tane baklagil kendine döllen bitkiler olması dolayısıyla çiftçilerimiz ihtiyaç duydukları tohumluğu kendi üretiminden, komşusundan, gıda amaçlı olarak satılan veya yurt dışından ithal edilen ürünlerden kullanmaktadır. Ancak baklagilde görülen bakteriyel ve virütik hastalıklar, diğer bitki guruplarında görülen bakteriyel ve virütik hastalıklar gibi olmayıp tarlanın çok küçük bir kısmında görülen bakteriyel hastalık çok kısa zamanda bütün tarlaya yayılmaktadır. Özellikle rüzgâr ve yağmur ile hızlı bir yayılım göstermektedir. O tarladan hiç mahsul alınamamakta ve bulaşık tarlaya 2-3 yıl baklagil ekimi yapılamamaktadır. Bundan dolayı yemeklik tane baklagillerde sertifikalı tohumluk kullanımı çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Son yıllarda kamu ve özel sektör tarafından çok sayıda çeşit tescil ettirilmiştir. Günümüze kadar tescil ettirilen çeşit sayısı sırasıyla; nohutta 32, kuru fasulyede 29, mercimekte 21, börülcede 4 ve baklada 3 olup tescil ettirilen bu çeşitlerin 72 tanesi kamu, 12 tanesi özel sektör ve 5 tanesi de üniversite tarafından yapılmıştır. Ancak bu çeşitlerin çok az bir kısmı geniş üretim alanına yayılmış olup diğer çeşitler

kavanoz çeşidi olarak kalmıştır. Bunun önüne geçilmesi için baklagille ilgili bir araştırma kuruluşunun kurulması bu sorunları büyük ölçüde çözecektir.

Rakamlarla tohumluk yemeklik tane baklagilimizin güncel durumu:

		MAHSUL ÜRETİMİ		TOHURLUK	
	YILLAR	Ekilen Alan (Hektar)	Üretim (Ton)	Toplam Tohumluk İhtiyacı (Ton)	Üretim (Ton)
NOHUT	2013	423.570	506.000	55.120*	1.603
	2014	388.517	450.000	50.440*	1.726
	2015	359.304	460.000	46.773*	2.305
MERCİMEK	2013	281.783	417.256	36.533*	2.078
	2014	249.497	345.269	32.372*	305
	2015	223.710	360.152	29.082*	1.140
KURU FASÜLYE	2013	84.730	195.568	8.473**	54
	2014	91.110	215.326	9.110**	44
	2015	93.584	235.243	9.358**	109

(TÜİK)*Nohut ve mercimekte ekim normu 13 kg/da, **fasulyede 10 kg/da olarak hesaplanmıştır.

Yukarıdaki tablodan da görüleceği gibi sertifikalı tohum ihtiyacının üç yılda bir yenilenmeye göre hesaplandığında bile tohumluk ihtiyacının, nohutta %11'ini, mercimekte %9'unu ve kuru fasulyede ise %5'ini karşılayabilecek durumdadır. Bu oranların artırılması için tohumculuk sektörünün önündeki sorunlar aşağıda sıralandığı gibi olup ivedilikle çözüme kavuşturulmalıdır.

3. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

3.1. Yem Bitkileri Ve Yemeklik Tane Baklagil Tohumculuğu Yönetmeliği'nin birleştirilmiş olması uygulamada aksaklıklara yol açmıştır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Yem Bitkileri Tohum Ve Sertifikasyonu Yönetmeliği'nden ayrılıp yeniden düzenlenmeli ve Yemeklik Tane Baklagil Tohum Sertifikasyonu ve Pazarlaması Yönetmeliği olarak yayımlanmalı.

3.2. Yem Bitkilerinde tohum ihtiyacının karşılanması amacıyla Yönetmelikte standart tohum satışına izin verilmiş olup, bu durum Yemeklik Tane Baklagiller içinde uygulanmaya konulmuştur. Bu uygulamada sektörün gelişmesini engellediği gibi sertifikalı tohum kullanımının yaygınlaşmasını kısıtlamaktadır. Ayrıca standart tohum üretimi de suistimale açık üretim modeli olup Yemeklik Tane Baklagillerde özellikle bakteriyel hastalıkların (Antraknoz ve Kök Çürüklüğü) yayılması söz konusudur.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Yemelik Tane Baklagillerde, standart tohum üretim ve satışının kesinlikle yasaklanması gerekmektedir.

3.3. Tohum üretici firmaların, araştırma kuruluşlarından ve TİGEM'den yeterli miktarda orijinal ve sertifikalı kademede tohum temin edememesi sertifikalı tohum çeşitlerinin tanınmasını ve ekiliş alanlarını sınırlandırmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Firmaların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurup dağıtım planlamasıyla ve mümkün olduğunca fazla firmaya bu çeşitlerin temin edilmesi sorunu çözecektir.

3.4. Araştırma kuruluşlarının orijinal kademede özellikle mercimekte saf tohum verememesi (benekli ve düz çeşit karışımının olması) sertifikasyon işlemlerinde büyük sorunlara yol açmakta hem üretici firmaları hem de ülke ekonomisi olumsuz etkilemektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Araştırma kuruluşlarıyla temiz tohum temini için çalışmaların yapılması bu sorunu çözecektir.

3.5. Baklagillerde yeni yönetmelikte yer alan kaynak sertifika ile tohum üretimi firma ve çiftçilerimize ihtiyaç duydukları tohumun temin edilmesi açısından geçici bir çözüm sağlamıştır. İhtiyaç duyulan tohumluğun belli bir miktarı karşılanmış olup, suistimale açık olması ileriki dönemlerde sektöre onarılması güç sorunlar oluşturması kaçınılmaz bir durumdur.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Kaynak sertifikanın çözüm olarak sunulması, saf ve yeterli miktarda orijinal ve sertifikalı kademede tohumun, tohumluk firmalarına verilememesinden kaynaklanmaktadır. Bu sorun halen devam etmekte olup araştırma kuruluşları ile görüşülerek tohumun saflaştırılması hızlandırılmalı ve aynı zamanda çiftçilerimizin tohum temininde sorun yaşamaması için sanal sertifika ile üretimin en az üç yıl daha devam ettirilmesi yerinde olacaktır aksi takdirde sektörde büyük darboğazlar yaşanacaktır.

3.6. Mercimekte sertifikalı kademede tohumda çeşit safiyetinin %97 olması sertifikasyonda zorluklar oluşturmakta ve bu standartları sağlamak günümüz koşullarında çok zor olmaktadır. Çünkü üretime uygun arazi bulmaktaki sorunlar ve yeterli saflıkta tohum temininin olmaması tohum üretimini zorlaştırmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Yönetmelikte çeşit safiyetinin düşürülmesi tohum sertifikasyonundaki bu darboğazı çözecektir.

3.7. Tohum desteklerinin son yıllarda arttırılmış olması baklagillerin ekilişine olumlu bir ivme kazandırmıştır. Ancak diğer alternatif ürünler (Aspir)'le rekabet edebilmeleri için destekler arttırılmalı.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Tohum üretim desteği 0.50 kr./kg'dır. En az 0.75 kr./kg olmalıdır. Tohum kullanım desteğinin 20 TL/da'a yükseltilmiş olması yetiştiriciyi sertifikalı tohuma yönlendirmiştir. Ancak her yıl gözden geçirilip belli oranlarda artırılması yerinde olacaktır. Çünkü Yemeklik Tane Baklagillerin yetiştiriciliği maliyetli olmakta en yüksek gider kalemi de tohum olmaktadır. Fark ödemesinin 20 kr./kg'dan 30 kr./kg yükseltilmesi olumlu bir gelişme olmakla birlikte diğer alternatif ürünlerle rekabet edebilmeleri için en az 45 kr./kg olması ekilişini yaygınlaştıracaktır.

3.8. Tohumluk Yemeklik Tane Baklagil üretimi yapan yetiştiricilere, sözleşmeli üretim desteği verilmelidir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Sözleşmeli üretim yapan yetiştiricilere, Sözleşmesinin ve Müstahsil Makbuzunun bir nüshasını ibraz etmesi koşulu ile fark ödemesinde en az baklagillere alternatif olabilecek aspir bitkisi gibi 9 kr./kg üretim desteği verilmesi tohumculuğun gelişmesine katkı sağlayacaktır.

3.9. Yemeklik Tane Baklagillerin mahsul olarak ithalatına kısıtlama getirilmeli.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: İthalatta vergi oranlarının yükseltilmesi ve hasat dönemlerinde ithalatın kısıtlanmasıyla Yemeklik Tane Baklagillerin ekilişini arttıracığı gibi nadas alanlarının daraltılmasında ve tohumculuk üretiminin planlamasını da sağlayacaktır.

3.10. Tohum üretim desteklerinin, tohum satışının aynı yıl yapılması koşulu ile verilmesi bir sonraki yıla devreden sertifikalandırılmış ve Analiz Raporu almış aynı partideki tohuma destekleme yapılmaması, hak kaybına yol açmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Sertifikalandırılmış tohum, stokta kalıp sonraki yıllara devrettiğinde Analiz Raporu alması koşuluyla üretiminin yapıldığı yıla bakılmadan destekleme ödemesinden faydalanması için düzenleme yapılmalı.

3.11. Havza Bazlı Desteklemelerde Yemeklik Tane Baklagillerin ekiliş alanının geniş tutulması gerekmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Ülkemizde hemen her bölgede Yemeklik Tane Baklagiller yetiştirilebilmektedir; özellikle İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüklerinden ve Ziraat Odalarından görüş alınarak baklagillerin bütün bölgelerde ve tohum üretim amaçlı ekilişlerde ülke genelinde destekleme kapsamına alınması tohum üretimini olumlu yönde etkileyecektir. Aksi durumda tohum üretim yerlerinin bulunmasında darboğazlar yaşanacaktır. Çünkü Yemeklik Tane Baklagilleri aynı tarlaya veya bölgeye ekmek bakteriyel hastalıkların yaygınlaşmasını sağlamaktadır.

3.12. Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri aracılığıyla sözleşmeli tohum üretim desteklerinin kullandırılmasında şubeler arası farklı uygulamaların yapılıyor olması ve personelin yeterli bilgi sahibi olmamasından dolayı kredi kullanımında sorunlar yaşanmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: TSÜAB tarafından görevlendirilecek heyetin Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü'nden yetkili kişilerle görüşmeler yaparak bu kredilerin kullandırılmasıyla ilgili prosedürlerin kolaylaştırılması, prosedürlerin yazılı ve web sayfasında tanıtımının yapılması. İstenen teminat oranlarının azaltılması yönünde girişimlerin yapılması kredi kullanımını arttıracaktır.

3.13. Ticaret Borsası'nda herhangi bir işlem yapılmamasına rağmen %0,2-0,4 arasındaki kesintilerin yapılması şirketlere büyük bir yük getirmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Borsada işlem görmeyen bu ürünlerin T.C. Maliye Bakanlığı ve TOBB ile görüşülerek kesinti muafiyetinin sağlanması yerinde olacaktır.

3.14. AR-GE giderleri çok yüksek olduğundan ve uzun zamana yayıldığından firmalar AR-GE yatırımı yapamamaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: AR-GE yapan firmaların kullanacakları alet- makine, teçhizatın KDV ve ÖTV' den muaf tutulmasını sağlamak, yurt dışından getirtilecek teçhizatın gümrük vergisinden muaf tutulmasını sağlamak, ayrıca AR-GE yapan firmaların Araştırma kuruluşlarının laboratuvarlarının, arazilerinin, teknik destek ve alet-makinelerinin kullandırılması sağlanmalıdır.

3.15. Yerli firmalara ihracat desteklemelerinin yetersizliğinden dolayı firmalar ihracat yapmaya teşebbüs etmemektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Yerli sermayeli firmalara ihracat yaptıklarında prim desteğinin verilmesi, prosedürlerde kolaylık sağlanması, T.C Ekonomi Bakanlığı ile görüşülerek yurt dışında fuar ve tarla günlerinde firmaların tanıtımlarını yapabilmesi için belirli bir bütçenin ayrılması ihracatta olumlu gelişmeler sağlayacaktır.

3.16. İhracat prosedürlerinin ve hedef ülkelerin bilinmeyişi ihracatı ve firmaların girişimlerini zorlaştırmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: İhracat ile ilgili eğitimler verilmesi, hedef ülkelerin Ticaret Odaları aracılığıyla ikili görüşmelerin organizasyonlarının sağlanması, yapılan görüşme raporlarının TSÜAB web sitesinde yayınlanması, tohum firmalarının vizyonunu genişletecektir ve ihracat yapmayı teşvik edecektir.

3.17. İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü kontrolörlerinin, tarla kontrolleri ve numune alımlarında iller arasında farklı prosedürler ve keyfi uygulamalar üretici firmaları zor duruma düşürmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: TÜRKTOB bir an önce yetki devirlerini alabilmesi için girişimlerde bulunulmalı, sertifikasyon laboratuvarlarının kurulması, metot birliğinin sağlanması, metot birliğinde alınan kararların TSÜAB tarafından yazılı ve web sitesi üzerinden firmaların bilgilendirilmesi bu sorunların çözümünü sağlayacaktır.

3.18. Birliklere yapılan binde üç kesinti ödemelerinin yüksek olması ve birden fazla birliğe üye olan firmaların her birliğe ödeme zorunluluğunun olması firmalara ekonomik bir yük getirmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Üye olunan birliklerden yalnızca birine kesinti ödemesi yapılmalı ve bu kesintinin en çok binde bir'e kadar çekilmesi gerekmektedir.

3.19. Dikme etiketlerin zorunlu tutulması.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Yönetmelikte ambalajlama ve etiketleme kurallarının yeniden düzenlenmesi ve yapııştırma etiketlerin uygun ambalajlarda kullanılabilmesinin önü açılmalı.

3.20. Hastalık ve zararlılara hassas olan Yemeklik Tane Baklagillerde erken uyarı sisteminin oluşturulması.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri tarafından özellikle tohum ekilişlerinin yapıldığı yerlerde firmaları ve yetiştiricileri erken dönemde uyarabilmek için sürvey çalışmaları yapılarak erken uyarı sistemi oluşturulmalı.

3.21. Piyasa denetiminin etkin olmaması fiyat ve arzda dalgalanmalara yol açmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: TÜRKTOB'un etik kurallarının uygulanması için bilgilendirme çalışmaları yapılmalı ve üyelerin bu kuralları uygulaması sağlanmalıdır.

3.22. Özellikle nohut ve mercimekte destekleme hesaplamalarında kullanılan ekim normunun düşük olması yetiştiricilerimizin mağduriyetine yol açmakta ve sertifikalı tohum kullanımını kısıtlamaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Son yıllarda geliştirilen çeşitlerin 100 (nohut) tane ve 1000 (mercimek) tane ağırlıklarının yüksek olması ekim normunun değişmesine yol açmıştır. Ekim normunun nohutta m²'de istenen bitki sayısının 40 tane çıkışının ve mercimekte m²'de 280-320 tane çıkışının olması için ekim normunun 16 kg/da olması, desteklerin bu norm üzerinden hesaplanması sertifikalı tohum kullanımını arttıracak ve çiftçi mağduriyetini giderecektir.

3.23. Tohum kullanım desteklerinin çok geç yatırılıyor olması sertifikalı tohum kullanımını sınırlandırmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bakanlıkça oluşturulacak yazılımla sertifikalı tohum kullanım desteği formunun elektronik ortamda firma tarafından girişinin yapılması ve İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü görevlileri tarafından icmal kontrollerinin yapılarak ivedilikle destekleme ödemelerinin yapılması sertifikalı tohum kullanımını arttıracaktır.

3.24. TAGEM tarafından geliştirilen yarı yol materyali ve hatların firmalara yüksek fiyatlara veriliyor olması ve prosedürlerinin fazlalığından dolayı alımlarının güç olması firmaların çeşit tescil planlamasını zorlaştırmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: TAGEM ile görüşülerek çeşit adayı olabilecek hatların ve yarı yol materyallerinin tohum firmalarına verilmesi için prosedürlerin kolaylaştırılması sektör lehine teşvik edici bir yol sağlayacaktır.

3.25. Döner sermaye ücretlerinin yüksek olması, her kontrol ve analiz için farklı kurumlara ödeme yapılması firmalara ekonomik açıdan yük getirmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Arazilerin parçalı olmasından dolayı özellikle tarla kontrol ücretlerinin hesaplanmasında çok yüksek bir meblağ oluşmakta bu da firmalara büyük bir yük getirmektedir. Tarla kontrol ücretlerinin hesaplanmasında farklı parametrelerin uygulanması için Bakanlık nezdinde görüşmelerin yapılması yerinde olacaktır.

3.26. Tarla kontrolleri ve numune alımlarında kontrolör eksikliği yaşanmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Özellikle tarla kontrolleri ve numune alım dönemlerinde İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüklerinin, kontrolör sayısını arttırması ve TÜRKTOB'un bir an önce tarla kontrol ve numune alımları için yetki devrini alması sorunun çözümünü sağlayacaktır.

3.27. KOBİ desteklerinden tohum üretici firmalarının faydalanamaması; KOBİ yetkililerinin farklı uygulamaları, prosedürlerin eksik uygulanması desteklerin alımında güçlükler oluşturmakta bu sorunun giderilmesi için girişimlerde bulunulmalıdır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Tohum Üretici Firmalarına, Sanayi İşletmesi statüsü kazandırılmalıdır.

3.28. Kayıt dışı tohum üretim ve pazarlanması sektörü olumsuz etkilemektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Piyasa denetiminin etkinliği arttırılmalı, TODAB'ın kayıt dışı tohum satışı yapan yerlerin özellikle tohum satış dönemlerinde İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüklerinden yetkililerle denetimlerin sıkılaştırılması ve cezai müeyyidelerin uygulanması için girişimlerde bulunulması, kayıt dışılığı önemli düzeyde düşürecek, sertifikalı tohum kullanımını arttıracaktır.

3.29. TSÜAB'ın web sitesinin işlevsel olmaması, tohumculukla ilgili bilgilerin yetersiz olması, tohum üretici firmaların bilgi ihtiyacını karşılamaktan uzak olması.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Web sitesinde; tohumculuk ile ilgili her konuda güncel bilginin yer alması üyeleri aydınlatacak olup birçok sorunun çözümüne katkı sağlayacaktır.

SEBZE ÇALIŞMA GRUBU RAPORU

BAŞKAN

Dr. Savaş TİTİZ

Antalya Tarım Üretim Danışmanlık Paz. A.Ş.

BAŞKAN YARDIMCILARI

Argun ŞAHİN

Lütfü SAV

Gautier Tohum Ür. Dağ. San. Tic. Ltd.Şti.

AG Tohum Sanayi Tic. A.Ş.

RAPORTÖRLER

Altay BATUR

Serkan KASAPOĞLU

Michiel MANNEKES

Tutku GÜZELORDU

Genta Genel Tarım Ürün. Paz. A.Ş.

Anamas Tarım Ür. Ve Paz. San. Tic. Ltd. Şti.

AXIA Tohum San. Tic. A.Ş.

Rijk Zwaan Tarım Tic. Ltd.Şti.

KOORDİNATÖR ÜYE

Yıldıray GENÇER

TSÜAB Yönetim Kurulu Üyesi

TÜRKİYE SEBZE TOHUMCULUK SEKTÖRÜ MEVCUT DURUM, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1.GİRİŞ

Tohumculuk sanayi, devlet denetim ve düzenlemelerine açık ve bu konulardaki mevzuata muhatap bir ekonomik faaliyet alanıdır. Tohumculuk sanayi içerisinde sebze tohumculuk sektörünün yapısı, işleyişi ve sorunları tohumculuğun diğer faaliyet alanlarından oldukça farklıdır.

Şöyle ki:

1. Sebze tohumculuğu kısa süre içerisinde klasik tohumculuktan çıkarak katma değeri yüksek dinamik bir sektör haline gelmiştir.
2. Uzun süre devlet tarafından yürütülen ıslah ve üretim faaliyetleri 30 yıl gibi kısa bir sürede neredeyse tamamen özel sektörün uğraşı alanı haline gelmiş, üretim ve ıslah çalışmalarında devletin payı ise marjinal bir boyuta inmiştir.
3. Bunun sonucunda tohumculuk ile ilgili yasal düzenlemelerin muhatabı da özel sektör olunca, devletin (denetim hakkı kendisinde kalmak kaydıyla) birçok işlevinin özel sektöre devri kaçınılmaz hale gelmiştir. Esasen, 2006 yılında çıkarılan Tohumculuk Yasası'nın amacı da hızlı büyüyen özel sektör sebze tohumculuğunda devletin uhdesinde bulunan birçok işlevsel yetkinin sektöre devri noktasında toplanmaktadır.
4. Çıkarılan bu yasa sektörün ihtiyacını karşılamış mıdır? Bu soruya tümüyle evet demek mümkün değildir. Yasa, sektörün değişik kurumları tarafından defalarca eleştirilmesine karşın, yasanın yürürlüğe girmesinin üzerinden on yıl geçtiği halde kurumsal yapılanmada yaşanan sıkıntıların giderilmesi bağlamında herhangi bir değişikliğe tabii tutulmamıştır.

İşte, Çalışma Grubumuzun faaliyete geçmesinin temel gerekliliği de burada toplanmaktadır.

2. SEKTÖRÜN TEMEL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sebze tohum sektörü, tohum ıslahından market zincirlerine tedarik ve tüketici tercihlerine kadar birçok aşamayı içinde barındıran, yoğun AR-GE yatırımlarının olduğu, dinamik yapıda bir sektördür. Sebze tohumculuğu tüm aşamalarda belirli sorunlarla karşılaşmaktadır. Sektörümüzün karşılaştığı önemli sorunlar ve çözüm önerileri aşağıda sıralanmıştır.

2.1. ALTYAPISAL SORUNLAR

2.1.1. Yetiştirilmiş insan gücü:

2.1.1.1. Üniversitelerde yüksek lisans ve doktora seviyesinde ıslah konusunda yeterince eleman yetiştirilmemesi, fakültelerde ıslah araştırmalarından daha çok Genetik Mühendisliği ve Moleküler Biyoloji konularına ağırlık verilmesi ve sonuçta genetik bilgisi ile donatılmış olan mezunların ürün ve o ürüne yönelik yetiştirme ve pratik ıslah bilgisinden yoksun oluşu, pazarın talep ettiği gerçek ıslahçının eksikliğinin temel nedenidir.

2.1.1.2. Tohum sektörü, içerisinde birçok disiplini barındıran uluslararası bir sektördür. Üretim, araştırma-geliştirme, kalite kontrol gibi ziraat mühendisliğini doğrudan ilgilendiren konular tohumculuğun içerisinde yer almaktadır. Bu alanlarda deneyimli ziraat mühendislerinin bulunamamasının yanı sıra yeni mezun ziraat mühendislerinin pratik bilgiden yoksun oluşu önemli bir sorundur.

Tohumculuk global bir sektördür. Sektördeki uygulamaları, gelişmeleri takip etmek için yabancı dil bilgisine sahip olmak önemlidir. Sektörümüzde yabancı dil bilgisi yeterli olan insan gücünün az olması belirtilmesi gereken bir diğer sorundur.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Sektörün ihtiyacı olan insan gücünü karşılamak üzere;

Eğitim kurumları aracılığıyla, tohumculuk çalışmalarına yönelik olarak ıslah-tan başlamak üzere bütün süreçleri kapsayan eğitim programlarına yer verilmesi; ayrıca sektörün ara eleman konusundaki acil ihtiyacını karşılamak üzere bu tür eğitimin sağlandığı mesleki liselere önem verilmesi gerekir.

Bu çerçevede, sektörün yegâne temsilcisi olan TSÜAB koordinatörlüğünde profesyonel çalışmayı hedef alan, uzmanlarla hazırlanacak kısa ve uzun vadeli eğitim programlarının yürütülmesi yararlı olacaktır.

2.1.2. AR-GE faaliyetlerini yürütecek alet, ekipman ve laboratuvar yetersizliği:

Birçok ıslahçı kuruluş TEYDEB Projesi kapsamında bazı düşük maliyetli alet ve ekipmanı kısmen tedarik yoluna gidebilmesine karşın laboratuvar yatırımlarına yüksek maliyeti nedeniyle girememektedir. DNA analizlerinin, Biyo testlemelerinin ve Dihaploidizasyon çalışmalarının yapılabileceği laboratuvarların kurulması ve işletilmesi yüksek maliyetli bir yatırımı gerektirmektedir. Aynı zamanda, bu laboratuvarlardaki süreçleri yürütecek ve yönetecek bilgi birikimi de konunun ayrılmaz bir parçasıdır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Konunun yegâne çözümü, ortaklaşa merkezi bir laboratuvarın kurulması ile programları yürütecek ve yönetecek insan gücünün öncelikle harici tedarik sonra da yetiştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında, sebze tohumculuğu sektörüne hizmet veren tüm kamu birimleri ile tohum ıslah ve AR-GE faaliyetleriyle uğraşan şirketlerin aynı lokasyonda toplanması rasyonel bir çalışma için yararlı olacaktır.

2.1.3.İslah çalışmalarında tüketici tercihleri büyük önem taşır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: AR-GE faaliyetleri için tüketici alışkanlıklarının irdeleneceği çalışmaların yapılması AR-GE kaynaklarının gereksiz yerlere harcanmasının önüne geçer.

2.1.4.İslah çalışmaları için saf yarı yol hatlarının oluşturulması:

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Sebze ıslahında rekabet gücünün artırılması için mevcut olan ve potansiyel risk taşıyan hastalıklara dayanıklı olan saf yarı yol hatların merkezi bir kuruluştaki oluşturulması ve bunlarla ilgili test metotlarının geliştirilmesi sektörün geleceği açısından hayati öneme sahiptir.

2.2. AR-GE FAALİYETLERİNİN KAPASİTESİNİN GELİŞTİRİLMESİ

2.2.1. TÜBİTAK Sebze Islahı Projeleri için ayrılan kaynaklar yetersizdir, projelerin hazırlanma ve onay sürelerinin uzunluğu birçok firmanın bu teşvikten vazgeçmesine yol açmaktadır. Bu konuda proje hazırlanış ve onay işlemlerinin sadeleştirilmesi, çabuklaştırılması yanı sıra onay aşamasının şeffaflaştırılması ve proje sahibinin de onay toplantısında yer alması gerekmektedir.

2.2.2. TEYDEB Projelerinin yürütülmesinde vazgeçilmez bir unsur olan Üniversitelerin ve görevli akademisyenlerin bu tip projelerde görev alması cazip hale getirilmelidir. Projelerde görev alan akademisyenlerin net gelirleri kesintilerin yüksekliği nedeniyle büyük ölçüde azalmaktadır.

2.2.3. AR-GE konusunda faaliyet gösteren kuruluşların AR-GE teşviklerinden yararlanabilmeleri için şart olan asgari 15 kişilik araştırmacı sayısının sektörün yapısından dolayı (küçük ölçekli olması) 5 kişiye düşürülmesi elzemdir. Ancak bu yolla ıslah araştırması yapan şirketlerin AR-GE merkezi statüsüne kavuşması mümkün olacaktır.

2.2.4. Tohumculukta AR-GE desteğine yönelik krediler: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığımız aldığı karar ile her sene tarımsal üretimi desteklemek, örtü altı ve açık saha üreticilerinin küresel rekabet güçlerini arttırmak amacıyla üreticilerimize “üretim teşvikleri” vermektedir. Tohumculukta AR-GE yapan şirketlerde bu desteklerden faydalanmaktadırlar. Ancak bu araştırmacı kuruluşların tarımsal üreticilerden farkı, satılabilir ürün elde edebilmeleri çok uzun zaman almakta ve bu şirketler ıslahattan sonuç alıp bunları pazarlama aşamasına getirene kadar geçen süre içerisinde çok ciddi bir nakit dar boğazı içerisinde girmektedir. Islah çalışmalarının yürütülmesi esnasında yapılan harcamalar (işçilik, ısıtma, testleme vb.) klasik sebze üretiminde yapılan harcamaların çok üstündedir. Türk yatırımcısının yerli çeşit ıslah çalışmalarına yönelmesini teşvik edecek en önemli unsurların başında projenin finansmanı ve

kredi ihtiyacının karşılanması gelmektedir. İşte bu nedenle ıslah çalışmalarının finansmanında kredi teşviklerine önemli ihtiyaç vardır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Islahçı kuruluşun,

1. “Araştırmacı Kuruluş” belgesine sahip olması,
2. Son 4 yıl içerisinde TÜBİTAK/TEYDEB denetimli araştırma projelerinden asgari bir tanesini sonuçlandırmış olmasıdır.

2.3. TOHUM ÜRETİMİNDEKİ SORUNLAR

2.3.1. Üretimde arzulanan tohum verim ve kalitesinin sağlanamadığı veya üretim sezonunun erkene alınması gerekli olduğu hallerde yurt dışında üretimin yasal altyapısının, ıslahçı kuruluşun taleplerini dikkate alarak, sadeleştirilmesi ve kolaylaştırılması gerekmektedir. Islahçı kuruluşlarımızın birçoğu sadece iç pazarı değil ihracatı da hedef almaktadır. İhracatçının dış pazarlarda yeterli rekabet gücüne sahip olabilmesi için üretilen tohumun verim ve kalitesi kadar pazara zamanında sevki çok önem taşımaktadır. Güney yarım kürede ve/veya ekvatora yakın bölgelerde yer alan bazı ülkelerin iklim koşullarının uygun olması, tohum üretim maliyetlerinin düşük olması (işçi, ısıtma vb.) gibi nedenlerden dolayı bu ülkeler, sebze tohumu üretimi konusunda ihtisaslaşmıştır (örneğin; Şili, Peru ve Guatemala). Sebze ıslah faaliyetlerinde önemli yere sahip ülkeler ıslah ettikleri sebze tohumluğunun üretimini iklimin ve zamanlamanın en uygun olduğu ülkelere kaydırmaktadır. Örneğin Hollanda ihraç ettiği sebze tohumlarının %95’ini ülke dışında ürettirip ithal etmektedir. Dış pazarda giderek önem kazanan ıslahçı kuruluşlarımızın da yurt dışında tohum ürettirip ithal ettirmeleri ile ilgili mevzuatın (örneğin; gönderilen ebeveyn hatlarının ve gelen hibrit tohumların kodlanması aşamasında ıslahçı firmaya özgün gizliliğin korunması) ihtiyaca cevap verecek hale getirilmesi gerekmektedir.

2.3.2. Özellikle açık döllen tohumları üreten yerli firmaların üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve pazarda rekabet şanslarının artırılması için yapacakları modernizasyon yatırımlarında ve üretim girdilerinin tedariğinde desteğe ihtiyacı vardır.

2.4. TOHUM TİCARETİNDEKİ SORUNLAR

Sebze tohumunda ithalat, yerli ıslah, üretim ve ihracat serbest piyasa ekonomisinin kuralları içerisinde yürüye gelmektedir. 2002 yılından geçtiğimiz yıla kadar ki sebze tohum ihracat, ithalat verileri USD bazında, üretim verileri ise ton bazında aşağıda yer almaktadır.

İTHALAT (MİLYON \$)													
2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
40,070	50,718	52,269	49,065	61,736	74,900	96,000	97,998	107,298	108,558	128,217	114,993	114,859	115,162
İHRACAT (MİLYON \$)													
2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
317	260	4,277	4,990	5,356	7,875	9,030	11,420	16,173	16,202	12,279	13,259	17,270	14,754
ÜRETİM (TON)													
2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1,249	992	1,412	1,942	2,283	2,731	2,087	2,758	2,500	2,213	2,115	1,576	1,656	2,782

Hastalık ve zararlılara dayanaklı yeni tür ve çeşitlerin pazara girmesi, ülkemiz sebze üretiminde büyük önem arz etmektedir. Ayrıca bu yeni giren tür ve çeşitlerin rekabette veya yarışta yükselttiği çita, yerli ıslahçılarımızın da hedef koyarak bu yarışın içerisinde yer almasını sağlamaktadır. Birçok ıslahçımız bu yeni çeşitleri genetik kaynak olarak kullanmaktadır. Pazarı ithal tohumlara kapatmış ülkelerin sebze tohumculuğundaki seviyesi tüm sektörce bilinmektedir ve bu ülkeler illegal tohum ithalatı ile üreticilerinin ihtiyaçlarını karşılama yoluna gitmektedir. Ülkemizin sebze tohumculuğunun şu anda eriştiği seviyede, sektörün tam olarak sağlıklı bir rekabetin içinde yer almasının büyük önemi vardır. Yerli tohumun pazardaki yüzdesel payının artırılması ithalatın kural dışı yöntemlerle kısıtlanması yoluyla değil, bilakis tam bir rekabet ortamının oluşturulması ile mümkün olacaktır.

2.4.1. İthalat ve iç pazar ile ilgili olarak:

İthal edilen tohumlardaki yapılan tetkik, kontroller ve bitki pasaportu konusu uluslararası yönetmeliklerle uyumlu hale getirilmelidir. Ayrıca deneme ve demonstrasyon amaçlı numune tohumların ithalatı ile ilgili prosedür basitleştirilmelidir.

2.4.1.1. İthal tohum ile ilgili olarak; Sebze üretici sayısının çokluğu, farklı iklim bölgeleri, farklı dönemlerde üretim yapılıyor olması gibi nedenlerle deneme ve demonstrasyon amacı ile getirilen tohumluk miktarları ihtiyacı karşılamaktan uzaktır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bu nedenle deneme ve demonstrasyon amacıyla ithalatına müsaade edilecek azami tohum miktarları yeniden belirlenmelidir. (karantina için ayrılacak tohum miktarları bunun dışında tutulmalıdır.)

2.4.1.2. Deneme için öngörülen tohum miktarlarının yetersizliği nedeniyle bu tohumların karantina yönetmeliklerine göre ithalatının yapılması sıkıntılar yaratmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Genelde miktarca az olan bu tür tohumlukların ithalatında karantina için öngörülen numune miktarlarının makul düzeye indirilmesi ve karantina kurallarının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

2.4.1.3. Bitki Pasaportu Yönetmeliğinin uygulamasında giderilmesi kolay olmayan zorluklar çıkmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Esasen Avrupa Birliği uyum çerçevesinde ele alınmış olan bu konunun ülkemiz tohum ticaretindeki dinamiklere uyumlu hale getirilmesi için bu düzenlemenin tekrar ele alınmasında fayda ve zorunluluk vardır.

2.4.1.4. İthalat Genelgesi ile ilgili olarak; Her yıl genelgede ne gibi yeni yaptırımlar veya uygulamalar ile karşılaşılacağı konusunda sektörde sürekli tedirgin bir bekleyiş bulunmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Oysa bunun yerine ithalat işlemlerine yönelik uygulamaların, tedirginlikten uzak, sık sık değişmeyen ve değişmesi halinde uygulayıcıya belli bir süre tanıyan hukuki düzenlemeye bağlanması sektör açısından pek çok kolaylık sağlayacaktır.

2.4.1.5. Bu bağlamda, İthalat lisans kotalarının belirlenmesi her yıl farklı tarihlerde olmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bu tarihin her yılın ilk haftasında açıklanması belirsizliği ortadan kaldıracaktır.

2.4.1.6. Tohum ithalatı aşamasında zaman darlığı nedeniyle ISTA Orange Sertifikasının sağlanamadığı durumlarda.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bu ülkelerin resmi kuruluşları nezdinde akredite edilen kuruluşların düzenlediği sertifikaların geçerli sayılmasında büyük fayda vardır.

2.4.1.7. Esasen ISTA Orange Sertifikası, sebze tohumlarının ithalatında gerekliliği tartışma konusudur. Çünkü tohum satıcısı tarafından her lot başına önemli bedeller ödenerek düzenlenen bu belgenin hazırlanması aynı anda zaman kayıplarına neden olduğu gibi sebze tohumluğu için de çok anlam ifade etmemektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bu nedenle belgenin gerekliliği bakanlığımız tarafından tekrar değerlendirilmelidir.

2.4.1.8. Gümrük noktalarındaki depolama koşullarının yetersiz oluşu tohum kalitesi üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilmektedir. Gümrük noktalarında karantinaya bağlı bekleme süreleri dikkate alındığında kimi zaman bu durum önemli bir sorun olabilmektedir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Depolama koşullarının iyileştirilmesi ile sorun kolaylıkla çözülebilir.

2.4.1.9. Satışa arz edilmiş olan tohumlarda hastalık ve zararlılar açısından herhangi bir test uygulanma gereği hâsıl olduğunda.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bakanlık tarafından bu testlerin nerede yapılabileceği konusunda referans laboratuvarlarının belirlenmesinde fayda olduğu gibi bu bağlamda mevcut referans laboratuvarlarının bakanlıkça akreditasyon işlemine tabii tutulmasında gereklilik vardır.

2.4.1.10. Tohum dağıtıcılarının almış oldukları tohumları uygun şartlarda saklama mecburiyeti vardır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Stoklarında kalan tohumlukların analiz süresi dolanlarını (bakanlıkça belirlenmiş bir referans laboratuvarına) analize kendileri göndererek asgari limitlerde olduğunu belgeledikten sonra satışa sunmalı ve bununla ilgili sorumluluk tohum dağıtıcılarına ait olmalıdır. Tohum firmaları bu aşamada sorumlu tutulmamalıdır.

2.4.1.11.Tohum ihracatındaki sorunlar;

2.4.1.11.1. İhracatın teşviki bağlamında

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Tohumcu kuruluşların yurt dışında kuracağı deneme ve tanıtım istasyonları ile ilgili yatırımlarının daimî tanıtım faslında teşvik kapsamına alınması önem arz etmektedir.

2.4.1.11.2. Avrupa Birliği ülkelerine yapılacak olan ihracatta, AB mevzuatı açısından ciddi engeller vardır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: AB'nin ihracata imkân tanınması için TTSM mevzuatı ve uygulamalarla ilgili tikanıklık yaratan sorunların bir an önce çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

2.4.1.11.3. AB dışında kalan diğer önemli potansiyel pazarlara, sebze tohumu ihracatının önünü açmak için.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bu ülkelerin ilgili kurumlarıyla Bakanlık ve TSÜAB tarafından aktif girişimlerde bulunulması gereklilik arz etmektedir.

2.5. KDV KONUSU:

2.5.1. Kayıt içine çekilmesi oldukça zor olan, sebze üretiminde maliyeti çok önemli yer tutan, tohum ve fide gibi iki önemli girdinin KDV 'sinin %1'e düşürülmesi sebze sektörünün kayıt altına alınmasında önemli bir itici güç olacaktır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bu konuda Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığımızın Maliye Bakanlığı nezdinde girişimlerde bulunması gerekmektedir.

2.5.2. Sebze tohumlarında KDV oranı hali hazırda %8 olarak uygulanmaktadır. Maalesef sebze tohumlarında ve fide üretimlerinde farklı şekil ve oranlarda uygulanan KDV oranları vardır. Sebze fidelerinde; üretici sipariş verirse KDV %8, tohumu kendi alıp fideciye fason üretim yaptırırsa KDV %18 olarak uygulanmaktadır. Üreticinin KDV konusunda mahsup işlemini yapamaması nedeniyle tohumda ve fidede sözü edilen bu KDV yükü üreticiye doğrudan maktu vergi olarak yansımaktadır. Bu da girdinin pahalılaşmasına yol açmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Diğer tohumlarda olduğu gibi (Tarla bitkileri ve yem bitkileri tohumlarında KDV %1'dir.) sebze tohumlarında ve sebze fidelerinde de KDV'nin %1'e indirilmesi, üreticiye daha ucuza sebze fidesi verilmesine bu yolla üreticiye etkili maddi bir destek sağlanmasına imkân tanıyacaktır.

2.6. FİDE İŞLETMELERİYLE VE FİDECİLERLE YAŞANAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Sebze tohumlarının en büyük alıcısı durumunda bulunan fide işletmelerinin, tohumların kalitesinin yanı sıra hastalıklarla ilgili olarak yakınmaları vardır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Konunun ciddiyetine binaen sektörümüzün duyarlılığının sağlanması iki sektör arasında bu tip sorunların ele alındığı ortak bir hakem müessesesi oluşturulmasından geçer. Ayrıca konunun hukuksal zemine taşınmasından önce, iki sektörün katılımıyla, güven duyulan bir hakem heyetinin oluşturulması ve bir laboratuvarın faaliyete geçmesi ile soruna kalıcı çözüm üretilebilir. Bu konuda her iki Alt Birliğin (TSÜAB ve FİDEBİRLİK) sonuca gidici bir ortak çalışma yapmasında fayda vardır.

2.7. KORSAN ÇOĞALTIMLAR:

Sebze tohumları birçok araştırma ve yatırım sonucunda piyasaya arz olmaktadır. Bir çeşidin ıslah edilmesi yıllar sürmekte, yoğun araştırma ve emek sürecinden geçmektedir. Bu nedenle korsan çoğaltım bir diğer tabir ile yasa dışı tohum üretimi sektörümüzü derinden etkilemektedir. Bu olay Ülkemizde açık dölleneyen veya vejetatif çoğaltımı kolay olan sebze türlerinde sıkça rastlanan hem ıslahçıyı hem de zaman zaman üreticiyi son derece zor duruma sokan bir konudur. Sırf bu nedenle birçok firma bütün dünya piyasalarında revaçta olan bazı çeşitlerini ülkemizde satışa arz etmekten kaçınmaktadır. Korsan çoğaltım sadece yasa dışı tohum üretimi ile değil aynı zamanda sahte paketlerin piyasaya sunulması ile karşımıza çıkmaktadır. Her türlü durumda zararı en büyük oranda tohum ıslahçısı firma ve çiftçi görmektedir. Yasa dışı çoğaltım, gerek hastalık ve zararlıların ülke sınırlarında kontrolü açısından gerekse adil ticaret açısından büyük dezavantajlar barındırmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Islahçı firmaların büyük mağduriyetine yol açan, kaçak çoğaltımın bir suç olduğunun bilinci içerisinde yasaklanması ve mağdur olan tarafın zararlarının tazmini için hukuksal altyapının oluşturulması konunun yegane adil olan çözümüdür.

2.8. İHRACAT AMACIYLA İTHALAT (REEXPORT):

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Tohum ticaretinde yurt dışına satışı kolaylaştırmak için mevcut mevzuatın esnek hale getirilmesi gerekir. İhracat amacıyla yurt dışından getirilmiş olan çeşitlerin dâhili işleme belgesi ile ülke dışına çıkarılması kolaylaştırılmalıdır.

2.9. TİCARİ TOHURLUKLARIN ÜRETİM İZNİ VE TESCİL İŞLEMİ:

2.9.1. İşlemlerin elektronik ortama taşınmamış olması sistemin en büyük zafiyetidir.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: İşlemler elektronik ortama en kısa sürede taşınmalıdır.

2.9.2. Tohum tescil denemelerinin tescile çeşit veren kuruluşların şikâyetlerini asgariye indirmek için,

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Uygulama protokolünü hedef alarak ortak bir çalışma yapılmasına ihtiyaç vardır.

2.9.3. Üretim izni ya da tescil için müracaat edilen çeşitlerin numunelerinin TTSM'ye verilme süresi 30 gün olup oldukça kısadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bu sürenin 6 ay olarak değiştirilmesi uygundur.

2.9.4. Gerek üretim izni gerekse tescil amaçlı denemelerin TTSM tarafından yapılmasında gecikmeler yaşanmaktadır. Bu gecikmelerin en önemli nedeni TTSM'nin sahip olduğu yetersiz personel sayısıdır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Firmaların bu gecikmeden kaynaklanan mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla TTSM'nin personel kadrosu en kısa sürede artırılmalıdır.

2.9.5. Tohumluk Tescil ve Sertifikasyon Merkez Müdürlüğü'nün gerek personel açısından gerekse tescil denemelerini kurmak için yetersiz olmasından ötürü bu denemeler tohum firmalarının deneme alanlarında kurulmasına neden olmaktadır. Bu husus rekabetin son derece yüksek olduğu sebze tohumu sektöründe sıkıntılara yol açabilmektedir.

2.9.6. Bir çeşit Türkiye'de kod numarası ile tescil veya üretim izni aldığı sırada veya sonrasında Avrupa Birliği, Amerika ve/veya UPOV üyesi ülkelerde aynı çeşit isim ile tescil olarak ilgili listelerde yayınlanabilmektedir. Mevcut durumda ülkemizde numaradan isme geçiş şeklinde dahi isim değişikliği yapılamamaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Ancak, yurt dışında çeşitlerin isimleri yayınlandığında ilgili belgeler ile söz konusu isim değişikliğinin derhal yapılması gerekmektedir.

2.10. 5553 SAYILI TOHUMCULUK KANUNU İLE İLGİLİ SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

2.10.1. Sebze tohumculuğunun diğer tohumculuk faaliyet alanlarından en büyük farkı dinamikliğinin yanı sıra sektörün uluslararası tohum arenasına entegre olmasıdır. Nitekim şu anda AR-GE faaliyetinde bulunan dış ve iç pazara ıslah ettikleri, ürettikleri çeşitleri pazarlayan kuruluşların sayısı her geçen gün

artmaktadır. Bunun yanı sıra güçlü bir AR-GE altyapısına sahip olan veya oldukça cazip gen havuzu bulunan bazı ıslahçı kuruluşlar uluslararası sebze tohum pazarında faaliyet gösteren büyük şirketler tarafından satın alınmaktadır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Mevcut yasanın bu haliyle sektörün ihtiyacına cevap verecek hale getirilmesi için mevcut sorunların iyi analiz edilmesi gereklidir.

2.10.2. Mevcut yasa şu anki tohumculuk sektörünün ihtiyaçlarıyla tam olarak uyuşmamaktadır. Edinilen tecrübelerin ve yaşanan sorunların ışığı altında yasanın tümünün yeniden gözden geçirilip ülkemiz koşullarına ve tohumculuğun gereksinimlerine cevap verecek hale getirilmesinde büyük fayda ve zaruret vardır.

ÇÖZÜM ÖNERİSİ: Bu bağlamda Üst Birlik-Alt Birlik kavramı, yetki ve sorumluluklarının ve bu yapılarla ilgili seçim sisteminin yeniden düzenlenmesine ihtiyaç vardır. Alt-Üst Birliklerin bütçe oluşumlarının öncelikli faaliyet alanlarıyla sınırlı tutulmasında ve sektörün taşıyabileceği boyutlara indirgenmesinde gereklilik vardır.

2.10.3. GENEL ÇÖZÜM ÖNERİLERİ:

- Bu yasada yer alan tohumculuk ile ilgili cezai yaptırımlar, gelişmekte olan sektörün taşıyamayacağı kadar ölçsüzdür. Öncelikle cezayı doğuran durumun iyi tanımlanması ve cezanın oluşan zararlar orantılı olması mantığından hareket ile yasanın bu faslının yeni baştan ele alınması gerekmektedir.
- Yasa gereği tohum üreten, ıslah eden, pazarlayan şirketler bu faaliyetlerinin her birisi için toplam cirolarının %03 'ü oranında kesintiye tabii tutulmaktadır. Esasında bu kesintileri ilgilendiren hususların kanun maddesi olmaktan çıkarılıp yönetmelik düzeyine indirilmesinde fayda vardır. Kesintilerin hesaplanmasında esas alınan cirolar şirketlerin beyanına tabii olduğu için bu konu haksızlığa son derece açıktır. Kurumsallaşmış şirketler satış cirolarının tespitinde Mali Müşavir ya da Yeminli Mali Müşavir gibi belli bir denetim mekanizmasından geçen ciroları esas almakta, buna karşın henüz bu tip denetim birimlerinin süzgecine tabii olmayan birçok şirketlerde satış ciroları kişisel beyandan ibaret olmakta ve %03 kesintilerde buna göre deklare edilmektedir. Alt Birliklerin henüz bu durumu kontrol edecek bir denetim mekanizmasına sahip olmamaları burada birçok haksızlıkların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu konudaki yegâne çözüm birliklerin denetim konusunu daha ciddiye almasından geçer.

Kesintilerle ilgili yasal değişiklikler yapılınca kadar,

- Kesintinin %03 yerine %01 düzeyine çekilmesi,
- Bu tip kesintilerin hesaplamalarında ciro yerine brüt kardan hareket edilmesi, daha adil olacaktır.

3. SONUÇ :

Bu çalışma ile ilgili olarak gerek sizlerden gelen yazılı katkılar gerekse bu toplantı esnasında konuların teker teker müzakeresi aşamasında ortaya konulan görüşleri de dikkate alarak bu çalışmamıza son şeklini verdik, tüm görüşleri imkânlar ölçüsünde çekirdek taslağın üzerine monte etmeye çalıştık. Bu çalışma ile hem sektörümüze hem de sektörümüzün üst kuruluşu TSÜAB'a bundan sonra ki yapacağı çalışmalar için sebze tohumculuğu ile ilgili olarak bir yol haritası ortaya koymaya çalıştık. Aynı zamanda Bakanlığımıza, sektörün güncel durumunu, sorunlarını ve Bakanlığımızdan beklentilerimizi dile getirdik. Bundan sonra ki aşamada üyelerimizden gelecek olan yapıcı eleştirileri ve katkıları dikkate alarak bu raporun güncel tutulması arzusu içerisindeyiz.

ÇALIŞMA GRUPLARINDA GÖREV ALAN TSÜAB ÜYELERİ

HUBUBAT ÇALIŞMA GRUBU KATILIM LİSTESİ

S.N.	KATILIMCI ADI SOYADI	KATILIMCI FİRMA ÜNVANI
1	Ümit BARAZ	Tarar Un ve Gıda
2	Biröl TARAR	Tarar Un ve Gıda
3	Mehmet Fatih YÜKSEL	İ.T.U. ve Tarımsal
4	Medai BODAKÇI	MSG Tohumculuk
5	Mehmet Sait GÜNTEKİN	Avşin Tarım
6	Ferhat PAYDAŞ	NEWAGRO Tohumculuk
7	Hamza KARAKUŞ	Şimşekli Tarım
8	Ali TOY	Akdeniz Lab. Sis. Tarım
9	Ahmet OĞUL	Ahmet Oğul Oğul Tarım
10	Prof. Dr. Süleyman SOYLU	Selçuk Ün. Ziraat Fak.
11	Alptekin İLGÜN	Alp Tarım
12	Tayyib ARSLAN	Anadolu Efes Biracılık ve Malt
13	Ömer SÜNTAR	Karpot Tohum
14	Muzaffer GÜRSES	Esta Ziraat
15	Bülent GÜMÜŞ	Büke Tarım
16	Turgut AKSOY	Altılar Tarım
17	Hasan ADANÇ	Alfa Tohum
18	Ahmet ÇALIŞKAN	Erikçioğlu Tarım
19	Hüseyin UÇAR	Harman Tarım Tohumculuk
20	İbrahim TORUK	Sarı Tohumculuk
21	Hasan EKİZ	Ekiz Tohumculuk
22	Bekir Artam ATALAY	Ata Tohumculuk A.Ş.
23	Yrd. Doç.Dr. Taşkın EROL	Kırıkkale Üniversitesi
24	Kadirhan TEKCAN	Tekcan Tohumculuk
25	Alper ÖZER	Sekoya Tohumculuk
26	Ayfer BİLGİN	Sekoya Tohumculuk
27	Tayfur ÇAĞLAYAN	Arma Tohum
28	Olgun ZEYDAN	Maro Tarım
29	Coşkun ZEYDAN	Maro Tarım
30	Mehmet YILDIRIM	Gülzaroba Tarım
31	Necati ÖZKURT	Gönen Ziraat Odası
32	Behsat UYANIK	Uyanikerler Gıda

33	Ernur BAYSAL	Baysal Tohumculuk
34	Yusuf DEMİR	Demir Tarım
35	Abdurrahman AKSOY	Aksoy Tur. Gıda
36	Mehmet Çoşar	Çoşarlar Tarım
37	Yücel KILIÇ	Limagrains Tohum Islah ve Üretim

ENDÜSTRİ BİTKİLERİ ÇALIŞMA GRUBU KATILIMCI LİSTESİ

S.N.	KATILIMCI ADI SOYADI	KATILIMCI FİRMA ÜNVANI
MISIR ALT ÇALIŞMA GRUBU		
1	Hamit ESİN	Monsanto Gıda ve Tarım
2	Lütfi ÇİÇEK	May Agro Tohumculuk
3	Koray DALCI	Pioneer Tohumculuk
4	Teoman HIZAL	Osterras Tarım
5	Bülent TÜRE	Limagrains Tohum Islah ve Üretim
6	Hüseyin KURTAR	Fito Tohumculuk
7	Soner BAŞARAN	Polen Tohumculuk
8	Sabahattin BODUR	Agromar Marmara Tarım Ür.
9	Tolga DEMİRALİ	KWS Türk Tarım
YAĞLI TOHUMLAR ALT ÇALIŞMA GRUBU		
1	İbrahim TORUK	Sarı Tohumculuk
2	Koray DALCI	Pioneer Tohumculuk
3	Dr. Cenk SARAÇOĞLU	Limagrains Tohum Islah ve Üretim
4	Ömer İGİD	May Agro Tohumculuk
5	Teoman HIZAL	Osterras Tarım
6	Tevfik KÖSE	Marmara Tohum Geliştirme
7	Fatih ÇALLAK	Marmara Tohum Geliştirme
8	Erdem KARAUZ	May Agro Tohumculuk
9	Aydın TUNCEL	Pioneer Tohumculuk
10	Evren ORUÇ	Agro Vizyon Tohumculuk
11	Ayhan KULLEP	Syngenta Tarım
12	Yücel KILIÇ	Limagrains Tohum Islah ve Üretim
PAMUK VE SOYA ALT ÇALIŞMA GRUBU		
1	Mehmet ŞEVİK	AGROVA Tohum
2	Ersin GÖZEN	May Agro Tohumculuk
3	Bilal TALMAÇ	Bayer Türk Kimya

4	Aykut ÖZBUĞDAY	ProgenTohum
5	Cafer MART	Progen Tohum
6	Bülent TUNÇGÖĞÜS	Caso Tohum
7	Aytekın UYANIK	Polen Tohumculuk
8	Serdar MART	Atlas Tohum
ŞEKER PANCARI ALT ÇALIŞMA GRUBU		
1	Aytuğ SOFUĞLU	KWS Türk Tarım
2	Ahmet KULUALP	Syngenta Tarım
3	Zafer DİRİK	Memduh Zafer Dirik – Dirik Dış Tic.
4	Murat DİKTAŞ	Sesvanderhave Tr Tarım
5	Emin ERDOĞAN	Alfa Tohum
6	Hanifi SARI	Alfa Tohum
7	Muzaffer ADIYAMAN	Sesvanderhave Tr Tarım

PATATES ÇALIŞMA GRUBU KATILIMCI LİSTESİ

	KATILIMCI ADI SOYADI	KATILIMCI FİRMA ÜNVANI
1	Mehmet SÖZSOY	Kerevitaş Gıda
2	Kamil ŞEFLEK	Şeflek Tarım
3	Mete EROL	Onur Tar. Tohum
4	Ahmet BOZDOĞAN	Frito Lay Gıda
5	Hasan YENER	Toros Tarım
6	Hakan TAŞGIN	Toros Tarım
7	Hasan Asaf DEVİREN	Toros Tarım
8	Mehmet ÖTÜN	Öztar Tohumculuk
9	Abdullah COŞKUN	Agroden Ziraat
10	İsa TANGÜR	Doğuş Çay
11	Koray GÖMEÇ	Gömeç Ziraat Ür.
12	Ali AYHAN	Ayhan Grup
13	Yakup KARAHAN	Doğa Tohumculuk
14	A.Yekta TEZEL	Tezel Tarım
15	Hüseyin ONARAN	Konya Şeker
16	Nejmi İNAN	İnan Meijer Tohumculuk
17	Kamil YILMAZ	Tareks Tarım
18	Ayten ÇÖL	Tar-Ship Tar.
19	Mustafa ÇOŞKUN	Coşkunlar Tarım

20	Ali ÇOLHAN	Çolhan Tarım
21	Ali SÜT	Gözde Zirai Ürünler
22	Ekrem Suad SADAK	AR Tarım
23	Mustafa SÜT	Gözde Zirai Ürünler
24	Bülent CEYLAN	Gedaş Genel Gıda
25	Levent TÜRKYILMAZ	Öztar Tohumculuk
26	Prof.Dr. Necdet ÇAMAR	Ondokuz Mayıs Ün.
27	Prof.Dr. Mehmet Emin ÇALIŞKAN	Niğde Üniversitesi
28	Mashar TAŞKIN	Doğa Tohumculuk
29	Alpaslan ÇOTÜROĞLU	Öz Güngör Tarım
30	Doğan TOPAL	Alper Tohumculuk
31	Ömer Faruk ALPER	Alper Tohumculuk
32	Burak TURAN	Frito Lay Gıda
33	Korel ARLAN	Ar Tarım tohumculuk
34	Ali KAYNAK	Sürde Tarım
35	Haydar Ali TİMÜROĞLU	Onur Tar. Tohum

ÇAYIR- MERA-YEM BİTKİLERİ VE YEŞİL ALAN ÇİM BİTKİLERİ ÇALIŞMA GRUBU KATILIMCI LİSTESİ

S.N.	KATILIMCI ADI SOYADI	KATILIMCI FİRMA ÜNVANI
1	Veli Serkan GÖKÇE	Yonca Tarım
2	Hasan ADANÇ	Alfa Tohum
3	Olgun ZEYDAN	Maro Tarım
4	Coşkun ZEYDAN	Maro Tarım
5	Ahmet Olgan ERŞEN	Kazak Tarım
6	Nermin INDIR	Yiğit Tohumculuk
7	Cem DEMİR	Semillas Fito Tarım
8	Sertaç SEZER	Ankara As Tarım
9	Ahmet Yücel ÜNLÜ	Ankara As Tarım
10	Ali İNÖNDE	Çim Tohumculuk
11	Ayfer BİLGİN	Sekoya Tohumculuk
12	Mustafa ŞAHİN	Mutlu Tohum
13	Olca A. ERTÜRK	OSM Tohumculuk
14	Abdi UYSAL	Abel Ziraat
15	Durali TINAS	Ankomer Tohumculuk

16	Alper Özer	Sekoya Tohumculuk
17	Mehmet Ali Atik	Tarmen Tohumculuk
18	Mert Can Özen	BioteK Tohumculuk
19	Yunus Emre Şahin	Yonca Tarım
20	Onur Tekin Bilgen	Çim-Art Tohumculuk
21	Halit Yıldırım	Akademi Tohum
22	A.Kerim Zeydan	Maro Tarım
23	Mustafa Ulusoy	Ulusoy Tohumculuk
24	Ahmet Ulusoy	Ulusoy Tohumculuk
25	Emir Doğar	Ulusoy Tohumculuk

YEMEKLİK TANE BAKLAGİL ÇALIŞMA GRUBU KATILIMCI LİSTESİ

S.N.	KATILIMCI ADI SOYADI	KATILIMCI FİRMA ÜNVANI
1	Ercan BEŞER	Doğa Ziraat
2	Elif UÇAR	Orhas Tohumculuk
3	Faruk AVŞAR	Orhas Tohumculuk
4	Mehmet Ali SAĞIR	Agrosağ Tarım
5	Suat SAĞIR	Agrosağ Tarım
6	Mehmet Salih SAĞIR	AR Grup Tarım
7	Saim KUCIK	Yağsal Tarım
8	Ali TOY	Akdeniz Lab. Sis. Tarım Ür.
9	Ferhat PAYDAŞ	NEWAGRO Tohumculuk
10	Mehmet Sait GÜNTEKİN	Avşin Tarım
11	Nihat Devrim ÇELİK	Meya Tohum
12	Mehmet Ali SAKMANLI	Alfa Tohum
13	Mehmet EKİNCİ	Caso Tohum
14	Ahmet GÜRELİ	Bir-Kar Tarım
15	Selami EREN	Bir-Kar Tarım

SEBZE ÇALIŞMA GRUBU KATILIMCI LİSTESİ

S.N.	KATILIMCI ADI SOYADI	KATILIMCI FİRMA ÜNVANI
1	Hıdır HİDİROĞLU	Hıdıroğlu Tarım
2	İbrahim HİDİROĞLI	Hıdıroğlu Tarım
3	Serkan KASAPOĞLU	Anamas Tarım
4	Onur KILLI	Anadolu Tohum
5	Altay BATUR	Genta Genel Tarım
6	M. Celalettin CAN	Bestom Tarım

7	Çağlar ÇAKMAK	Bayer Türk Kimya
8	Nermin İNDİR	Yiğit Tohumculuk
9	Argun ŞAHİN	Gautier Tohum
10	Arzu SEMİZ	Sim Arzuman Tarım
11	Tutku GÜZELORDU ÖZKAYA	Rijk Zwan Tarım
12	Uğur KÜÇÜKÇAKIR	Biogen Tohumculuk
13	İsmail ÇOKER	Çoker Tohumculuk
14	Michiel Van Mannehes	AXIA Tohum
15	Ali KAYNAK	Proto Tohum
16	Dr. Savaş TİTİZ	Titiz Agro Grup
17	Lütfü SAV	AG Tohum
18	Hamit ESİN	Monsanto
19	Mehmet ÖZKALE	Bursa Tohumculuk
20	Burak ÖZKALE	BT Tohumculuk
21	Gökhan İNCE	Punto Tohumculuk
22	Ergün ERUNAL	Ayer Tarım
23	Nazife KEMİKLER	MTN Tohum
24	Mehmet KOÇ	Rijk Zwaan Tarım
25	Abbas KAÇMAZ	Global Tarım
26	Mehmet ÜLGER	Multi Tohum
27	Dennis Appelman	Enza Zaden Tarım
28	Günfer SAÇARLAR ERÜST	HMCLAUSE Tohumculuk
29	Alper ADAK	SRC Tarım.
30	Salahattin ADAK	SRC Tarım.
31	Osman BOĞATUR	Fito Tohumculuk
32	Sinan SEZGİN	Antalya Tarım
33	İsmail ÖZEL	Hazera Tohumculuk
34	Ahmet YAŞA	BioteK Tohumculuk
35	M.Nevzat ALAN	Çağdaş Tohumculuk
36	Mehmet YÜKSEL	Yüksel Tohum
37	Mehmet Şaban ELDEMİR	Alternatif Tarım
38	Mete Murat ŞÖLEN	Poltar Tarım
39	Nejdat GÜNEŞDOĞDU	Lider Tohum
40	Süleyman KENAR	Nunhems Tohumculuk